

SOZIOLOGIA OROKORRA

JOKIN APALATEGI

SOZIOLOGIA OROKORRA

Jokin Apalategi

Oharra: Lan hau, 1986ko otsailean, autoreak Titularitateko azterketak igarotzean, aurkezturiko dokumentazioaren parte bat izan zen. Horretarako izendaturiko tribunala erdalduna izanik, gazteleraz idatzi zen. Testu honen euskaratzea Nekane Balluerkaren eskutik joan da.

EUSKO JAURLARITZAREN LAGUNTZAZ

© U.E.U.ko Soziologia Saila
General Concha 25, 6. 48010 BILBO

I.S.B.N.: 84-86967-10-4
Lege-gordailua: BI-1080-89

Inprimategia: BOAN S.A.
Particular de Costa 12, 48010 BILBO
Azalaren diseinua: Julio Pardo

AURKIBIDEA

AURKIBIDEA	V
EGILEARI BURUZ	VII
AINTZINSOLASA	1
SOZIOLOGIA	7
<i>Sarrera</i>	<i>7</i>
<i>Egitaraua</i>	<i>8</i>
ZIENTZIA ETA IKERKETA SOZIOLOGIKOAREN	
AINTZINDARIAK	11
<i>Komentaketarako oinarrizko testuak</i>	<i>13</i>
<i>1.- Platonen testua</i>	<i>13</i>
<i>2.- Aristoteleren testua</i>	<i>15</i>
<i>3.- San Agustinen testua</i>	<i>16</i>
<i>4.- Santo Tomas Aquinoren testua</i>	<i>17</i>
<i>5.- Tomas Mororen testua</i>	<i>19</i>
<i>6.- Nikolas Makiabeloren testua</i>	<i>21</i>
<i>7.- Thomas Hobbesen testua</i>	<i>22</i>
<i>8.- Jean Jacques Roussearen testua</i>	<i>24</i>
SOZIOLOGIA ETA SOZIOLOGOAK: ZIENTZIA SO-	
ZIOLOGIKOAREN DEFINIZIOZKO SAIO BAT	29
<i>Testu argigarriak</i>	<i>36</i>
<i>1.- Soziologiaren objektuari buruzko testua</i>	<i>36</i>
<i>2.- Soziologiaren oinarri epistemologiko eta metodo-</i>	
<i>logikoei buruzko testua</i>	<i>37</i>
<i>3.- Ideia zuzentzaile edo hipotesiei buruzko testua</i>	<i>38</i>
<i>4.- Analisi kontzeptualari buruzko testuak</i>	<i>39</i>
<i>5.- Interpretazio soziologikoari buruzko testua</i>	<i>40</i>

6.- Orokorpenari edo printzipio teoriko espezifikoei	
buruzko testua	41

SOZIOLOGIA ETA SOZIOLOGOAK: MUNDUKO

SOZIOLOGIAREN KORRONTE, AUTORE ETA

OBREN MAPA-ATLAS HISTORIKOA	43
1.- Soziologiaren jatorriak	44
2.- Durkheimen eskola	48
3.- Soziologia eta geografia	53
4.- Alemaniar soziologia	54
5.- Ingeles soziologia	63
6.- Ipar amerikar soziologia	66
7.- Hego- eta ertamerikar soziologia	74
8.- Hegoaldeko Europako Herrien soziologia	77
9.- Ekialdeko Europako Herrien soziologia	80
10.- Soziologiaren gaurko joerak	84

GIBELSOLASA	121
--------------------------	------------

Soziologia eta Antropologia	121
--	------------

EGILEARI BURUZ

Jokin Apalategi, nor da?

1943. urtean Ataungo herrian sortu zen. Filosofian lizentziatua, Ecole Pratique des Hautes Etudes (VIe Section) Parisko ikastetxean diplomatua, eta Soziologian doktoratua da. Euskarazko aldizkari andana batetan eta erdarazko zenbaitetan ere idazle dugu. Gehienbat soziologia- eta politika-gaiez idazten du. Autore bezala, *Nationalisme et question nationale au Pays Basque* (Elkar), *Los vascos, de la nación al Estado* (Elkar), *Burnitik* (Kriselu), *Los vascos, de la autonomía a la independencia* (Txertoa), *Gatazka eta bortxa* (Kriselu), *Herria: sistema eta teoriak* (Kriselu), argitaratu ditu.

Koautore bezala berriz, *La repression au Pays Basque* (Maspero), *Marxismoa eta nazional arazoa Euskal Herrian* (Elkar), *Marxismo y la cuestión nacional vasca* (Itxaropena), *Sei idazle plazara, I eta II* (Jakín), *Autodeterminación de los pueblos: un reto para Euskadi y Europa, I eta II* (Herria 2000 Eliza), *Psicosociología del adolescente* (Eusko Jaurlaritzaren argitalpen-zerbitzu Nagusia), *La droga: reflexión multidisciplinar* (E.H.U.ren argitalpen-zerbitzua), *Euskadi ante la historia* (Ipes), *Nacionalismo y Socialismo en Euskadi* (Ipes), argitalpenetan parte hartu du. Era berean, lankide eta zuzendari izan da *Askatasunaren ibilaldia* (Elkar) eta *Euskal Herriaren oihua* liburuetan. Argitalpen-lanen ardura eduki du, *Gartzelatuen gartzela* (Kriselu) eta *Baloreak eta irakas-kuntza* (Kriselu) obretan. Itzultzaile gisa, Walt Disney-ren *Animalien bizitza* izkutua (Gaisa, S.L.), Jacques Blot-en *Los pastores vascos* (Elkar), Claude Lévi-Strauss-en *Arraza eta kondaira* (Kriselu), eta *Gizarteen jakintzak* (Kriselu), obrak itzuli ditu.

Gaurregun, Euskal Herriko Unibertsitatean Soziologia Orokorreko irakasle titularra da.

Udako Euskal Unibertsitatea

AINTZINSOLASA

Soziologia eta Antropologia zeharkatuz

Soziologia orokorraren irakaskuntzarako memoria azaltzaileari buruzko hitzaurre honen bidez, nola norbaitek, ikasketa eta ikerketa soziologikoak bokazioz aukeraturik ere, Antropologia sozialaren eremuak zeharkatzen dituen abordatu nahi dut, niri dagokidanez, operazio hori azaltzeko arrazoi kontzientziatu hainbat badagoela iruditzen bait zait.

Hautzaroaren irteeran eta bizitzaren errepresentazioaren lehen sintesi sortzailea burutzearen atarian, neronen sustrai izandako ingurunetik abiatuz gizakiari eta munduari buruz sortu zitzaidan lehen ideia zein izan zen seinalatuz hasiko naiz. Gizakiaren historia imajinatu nuen, gutxi gora behera, mundua nire herriko inguruetara eta biztanleetara, zeintzuekin bizitzea tokatu bait zitzaidan, murriztuz eta gure arbasoen iraganaldira berraldatuz helduek sorterri hau bizi izan eta landu zutela esanez kondatutako ipuinen bitartez¹.

Orduan, behin proposamendu hauek ezarri ondoren, beharrezkoa gertatzen da ni jaio nintzen herriaren fisionomia, eta bertan funtzionatzen zuten kulturazko moduak zerbait gehiago zehaztea. Lehenengo puntuari dagokionez, neronen herriak Ataun izena duela eta Gipuzkoako probintzian kokaturik dagoela esango dut. Aralarko mendizerraren mendebaldeko inguruetan Agauntza ibaiaren, hots, Oriaren ibaiadar denaren arroa osatzen duen alderdi menditsu baten isurki eta sakanetan barreiatutako dagoen herriska bat da.

Ibar luze eta estu batek, iparmendebaldetik hegoekialdera orientatua, eta zeinaren batezbesteko goratasuna itsasoaren gain 190 metrotakoa bait da, bi zatitan banatzen du arroa. Ibar honetan zehar pasatzen dira aipatutako Agauntza ibaia eta Beasain eta Ordiziatik Etxarri-Aranazeko nafar herrira doan kaminoa.

Bi ibairen konfluentzian edo garrantziren bateko auzo eta herritara eramaten duten bideren bidegurutzea dagoen lekuetan jendetza kondentsatuagoko guneak osatzen direla ohartarazi behar da. Honela, Elbarrenak, bata bestearen aldamenean edo distantzia eskasetara

(1) - Nire herrian kondatutako historiaren gaiari buruz ezinbestekoak dira Joxemartin Apalategiren lanak, "*Historia kondatuaren sarrera (Introducción a la Historia contada)*", tesina-gaia E.H.U.-n, eta "*Ahozko Herri produkzioa: Ataungo Herria, Pertsonaldeak eta pertsonak*" (tesi-gaia E.H.U.-n).

dauden hogeitamar bat etxez osaturiko auzoa, alegia, lautada labur bat betetzen du Agauntza ibaiaren eskuinera, honen eta Aizarte errekatxoaren ibaibiltokiaren alboan, hain zuzen: toki berberan, Aizarteko auzora doan bidea aipatutako nafar kaminoarekin elkartzen da. Antzeko zirkunstantziak ematen dira Astigarragako auzoan, ezen hamabost etxez osaturik bait dago; Arrondokoan, hogeit etxekoa; Arinberriagakoan, zortzikoa; Arratekale eta Ugaldekarrikakoetan, zazpi eta bederatzi etxekoak hurrunez hurren; eta Ergonekoan, hamabostekoa².

Bigarren puntuari, hots, neronen herrian funtzionatzen zuten kulturazko moduei dagokienean, idatziz idatzi edo irudiz irudi dabiltzanen oposizioan ahoz aho zirkulatzen duen kultura, nagusi zela esango dut. Honela bizimoduak, pentsamenduren multzoa, giza harremanen barrutia argitzeko, eguneroko bizitzaren gertakarietatik jasotzen nuenaz gain, ia herriko jende nagusi guztiek eskaintzen zizkiguten informazioez baliatzen nintzen, historia kondatua edo ipuinak nagusi izanik.

Halere, egia da herriko biztanle denek ez zeukatela ipuin kondatzailereren dohaina eta ofizio hori maisutasunez eta modu bikain batez erabiltzen zutenak bazirela, gehiengoa norberarentzat ekoiztera mugatzen zen bitartean.

Bazegoen, halaber, ahozko tradizio heredatua errepasatuz sormen guztiz pertsonalean iharduten zirenen minoritate bat. Oroitzen dut, zentzu honetan, eguzki sistemaz, ilargiaz, izarrez eta lurra deitzen dugunaren naturazko fenomenoaren funtzionamenduaz galdetzen nion bakoitzean neronen osaba batek eragiten zidan inpaktua herrian nagusitutako ingurugiroarekin burutzen zuen haustura epistemologikoarengatik.

Gizakiaren beharren arabera azaltzen zuen dena. Erdigunea, unibertsoaren ardatza gizabanakoa zen. Eta Jainkoaz, eta guzti honetan berari zegokion lekuaz galdetzen nion bakoitzean, irriño erdi-ironiatsu eta erdi-gupidatsu bat agertzen zen berarengan, eta hori soberan zegoela, gizakiaren bizitzan horrelakorik ez zela beharrezko alegia, erantzuten zidan. Gogoratzen dut nire lehen inpresioaren ondoren eta haur baten sinpleziatz, neronen osabarekin mantendutako elkarriketa hura irazkindu niela nire guraso katoliko gartsuei, zeintzuak osabaren portaerarekin haserretu bait ziren, eta aurrerantzean berarekin gauza hauetaz gehiago hitzegin ez nezan kontseilatu zidaten, hura ergel eta neurrigabetzat jo zutelarik.

(2) - Ataungo herriaren deskribapen honetarako Joxemiel Barandiaranen "*Contribución al estudio de la casa cural y de los establecimientos pueblo de Ataun*" (Obras completas, 3garren tomoa, G.E.V. argitaletxea, Bilbo, 1973) izeneko lanaz baliatu naiz. Azken urteetan gertatutako berrikuntzek ezer gutxi aldatu dituzte zifra hauek.

Nire osabaren izpiritua, garai hartan nagusituriko katolikotasunak inposatzen zuen giro hertsu baten erdian iraupen multisekular bat bezala jarriotzen eta iristen zen gure arbasoen izpiritu paganua zitekeen zalantzarik gabe.

Eta izpiritu primitibo paganu hau neronen herriko beste pertsonaia baten bizitzan askoz nabaritasun gehiagoz isladatzen zen oraindik. Bitorrez, Izarre baserriko maiorazkoa zuen mutilzaharraz ari naiz, zeina herri guztiko ipuin kondatzaile hoberena izateaz gain (bere kondakizunez Lazkaoko benediktar monasterioko fraide batzuk grabatutako zenbait zinta badago) sortzaile apart bat bait zen, eta prentsa idatzirako albiste izatera iritsi zen bere bizimoduko arrarokeriengatik.

Arto-ereile izanik, bere laborantzazko sasoiak herriko beste ereileenetatik zeharo ezberdinak ziren. Besteek maiatzean ereiten bazituzten haziak, Bitorrek uztailan ereiten zituen. Noski, ez zen sekula arto ona jasotzera heldu, baina inor ez zitzaion ausartzen beronen ohiturengatik liskar egitera. Abeltzain bezala ere bazituen bere printzipioak. Hesoholean oilo baino oilar gehiago egon behar zen beti. Modu berean, ahuntz baino aker gehiago, behi baino zezen gehiago edukitzen zuen. Lortutako adin eta dimentsioen-gatik herri osoaren deliziak eragin zituzten zezen eta oilar bat haztera iritsi zen ere. Eta bentura horren amaiera are harrigarriagoa izan zen, zeren animalia horiek, herrian sobera ezagunak, sorteraizten zuten jakin gurarengatik zaluturiko erosleen eskaintza guztiak baztertuz, zahararren zaharrez hil ziren arte berarekin mantendu bait zituen.

Bitorrek, bere arrarokeria ororekin, modernotasunaren eta beronen ondorioen aurrean jendeen erresistentzia haragitzen zuelako ustetan nago. Honelako pertsonaiek, kasu bakoitzaren berezko nabardurekin, bizirik jarraitzen dute oraindik Euskalerriko gure herrietan.

Nerabetasunezko nire lehen urteetan gertaera berri bat jazo behar zen, ni Antropologia sozialaren eremurantz aldera nedin ondorio zuzenak izango zituen. Herbestean zenbait urtez egon ondoren, Joxemiel Barandiaran jauna itzultzen zen herrira, zeinaren, herriko beste gaztetxo batzu bezala, elizmutil izango bait nintzen noizik behinka. Behin herrian finkatu ondoren Joxemiel jauna, herriko apez apal bat bezala ikusten genuena, bere iharduera zientifiko guztietan ezagutzen ez bagenuen ere, gure herrian ugari ginen haitzuloen eta harpeen hondoak ezagutzeaz asko kezkatzen zela konturatzen joan ginenak pixkanaka. Orain badakigu ez zitzaizkiola haitzuloak eta harpeak soilik interesatzen, gizabana-koaren urratsaren iraganaldiko edo orainaldiko lekukotasuna eratzen duen oro baizik. Baina gure mutiko jakin gura, udaberri, uda eta udazkeneko urtarotetan eguraldi ona probetxatuz batez ere, Joxemiel jaunak herriko landa eta mendietatik burutzen zituen ibilaldi haietan finkatzen joan zen. Honela, Joxemiel jaunari herriko haitzulo eta harpeei buruz interesatzen zitzaionaz galdetzen hasi gintzaizkien helduei. Ataungo herrian jentilak

deitzen ziren eta kondatzen zizkiguten ipuin zaharren protagonistak bezala ezagutzen genituen gure arbasoen hatzak ikertzen zituela ezagutarazi ziguten haiek gutxi gora behera. Haitzulo eta harpe horietan gure arbasoen obra izango litzatekeen haitzetako arte bat egon litekeela esaten zitzaigun modu berean.

Suposa daitekeen bezala, guzti honek indar erakarle neurtezin bat zeukan geureen arabera buru gazte eta ameslarirentzat, beste batzuk lortu ez zutena aurkitzeko ideiaz berehala akuilatuak gertatzeraino. Honela, hainbat mutilek herriko haitzulo eta harpe guztiak banan banan ikustatzea eta aztertzea erabaki genuen.

Egitarrak estudiante oporretako zenbait urteren okupazioa suposatzen zuen. Apurka apurka herrian ezagutzen ziren haitzulo eta harpe denak inguratzen joan ginen, eta aurkikuntza ikusgarriak egiten ez bagenuen ere gure ilusioak ukigabe jarraitzen zuen, zeren noizik behinka estalagmitez eta estalagmitez osaturiko egiazko sailduteagiren aurrean aurkitzearen zortea izaten bait genuen. Gainera talde barmeko harremanak laguntasun handikoak ziren. Azken funtsean umeen joku eder bat zen.

Urte batzu geroago haur jakinnahi hura modu berri batez satisfatua izaten hasiko zen, zeren, pixkanaka Joxemiel jaunak berak zuzenduriko ibilaldi xerkatzaile batzutan eta ikerketa arkeologikozko zenbait kanpainatan parte hartzera gonbidatua izatea lortuko bait nuen. Orain jadanik, bizitzaren errepresentazioaren nire lehen sintesi sortzailea, eraldatzearekin batera, sendotu egiten zen.

Horrez gainera, urte haien inguruan Pierre Teilhard de Chardinen idazkiak ezagutu nituela oroitzen dut eta fenomeno fisikoaren eta batipat biologikoaren sintesi bat lantzen zuen denbora berean unibertsoaren eboluzioari buruzko bere teoriak eragin handi bat izan zuen nigan. Niretzat berriak ziren ideia horiekin neronen buru gaztean irakinaldi bete-betean nebilela, ibilaldi ikertzaile baten aukera probetxatu nuen Joxemiel jaunari bere ikuspuntuaz galdezkatzeko. Itaunen eta erantzunen elkarraldatzearen une mugatu batetan, 1945garren urtetik aurrera gutxi gora behera lekuan lekuko lana pribilegiatuaz debate teorikoak hurbiletik jarraitzeari utzi egin ziola esan zidalako ustetan nago.

Seguraski hau egia zen, baina baliteke debate teorikoaren bere segizioa eza pixka bat gehitzea, neronen jarrera galdetzailea arlo honetan aski gogaikarria gertatzen zitzaiolako. Zeren, oroitzen bait dut urte batzu beranduago, Lumentxan (Lekeition) buruturiko kanpaina arkeologiko batetan hamabost egunetan zehar lagundu nuenean, hirugarren taldekide bat, berrogei urte inguruko gizon heldua bera, gurekin zetorrela, eta lanaren artean errepausatzeko hartzen genituen denbora libreetan, aipatutako gizonak mundu modernoaren pentsamenduzko korronteei dagozkien arazoez interrogatzen zuela Joxemiel jauna, eta berorrek eskaintzen zizkion erantzunetatik gaur egungo teoriak ongi ezagutzen zituela on-

dorioztatu nuen.

Izaera antropologikozko egoera eta kezkek eragindako ibilbide guzti hau jarraiturik ere, neronen bokazio existentzialak soziologiarantz eramango ninduen. Nola sortu zen dei soziologiko hau? Orain eta hemen sorrera deskribatzera mugatuko naiz.

Neronen eritzi apalez, normalki eragin existentzial handiak norberaren errorez edo besteen garapenean erantzunkizun bat dutenen kalkulu gaiztoz urteetan zehar osatzen joan diren hutsuneak betetzera datozela esanez hasiko naiz. Nire kasuan, neronen euskal gizakiaren dimentsioari buruz sortu zuten hutsunea, hots, nazio euskaldun bat industri zibilizazioaren ingurune ekonomiko, politiko eta kulturalak mehatxaturik betirako desagertarazten zegoela, eta espezifikotasun euskaldun bat zaintzeko eta bilakatzeko xedez Estatu bat erreibindikazten zuen nazio-askapeneko mugimendu bat ari zela jakitea, nire bizitza osoan zehar ondorio garrantzitsuak ekarriko zituen eragin existentzialaren detonatzailea izan zen.

Guraso, adiskide, herrikide eta hezitzaileen estalketaz (1936-39 urteetako gertaerak zirela eta nagusitu zen beldurraren eraginez) markatutako bizitzako hogeitaz urteren ondoren, berak aurkitu berria zuen arazoa, (1970garren urteko Burgoseko prozesu goibelti famatuan hiltzera kondenatu zituzten militanteen arteko bat izatera iritsiko zen), lehiatuki bizitzen zuen ikaskide batek nire euskal gizakiaren dimentsioaren aurkikuntzara bultzatu ninduen, honek gaur egun oraindik daramatzan problema guztiekin.

Nire adiskidearen baitan bat bateko aurkikuntza horrek euskal kausaren aldeko ekin-tzazko bizimodu militante bat sortarazi zuen bezala, nigan euskal nazioaren eta nazionalismoaren arazoaren estudio eta ikerketazko ekinkidetasun baten itxura hartu zuen. Eta garai hartan nituen ezagutza eta informazioekin, bere jomugarako lanabes zientifiko ego-kienak zientzia soziologikoaren eskutik etor litezkeela iruditu zitzaidan. Honela, fenomeno sozialen ezaguera argitzeko eta errazteko zientzia honek duen jakintza eskuratzea era-baki nuen.

Soziologia orokorraren irakaskuntzarako memoria azaltzaile honetan, hain zuzen ere, soziologiak eskaintzen dizkigun tresna zientifiko horiek laburki argitu nahi ditut. Gainera behin zientzia soziologikoak fenomeno sozialen estudiorako opatzen dituen lanabesak lortu ondoren, berehala ekin nion lekuan lekuko lanari, neronen bokazio soziologikoa motibatu zuen objektua, hots, euskal nazioaren eta nazionalismoaren inguruan dauden arazo ezberdinak ikasiaz, prezeski.

Nire azken liburuan "*Los Vascos, de la autonomía a la independencia*"n, alegia,

zeinak edukia eta perspektiba zehaztuz azpititulu bat daraman, hots, "*formación y desarrollo del concepto de la nación Vasca*", gizartearen teoria orokor baten hondoan nazioaren kontzeptuak historiaren funtsezko kategoria bat eratzen duela, eta nazioen eta nazionalismoen problema aztertzeko unean literatura marxistan bereziki nagusituriko tratamendu estrategiko-taktikoa gainditu behar dela ondorioztatzera iritsi naiz. Are gehiago, hondo guzti horren oinarrian nazioaren kontzeptuaren eduki antropologikoa egongo litzateke. Hau izango da nire hurrengo ikerketak gai honetan gidatuko dituen iparra.

Dena den, antropologia sozialaren arloan zuzen-zuzenean barneratzen ari naiz jadanik, eta prestaketa gisa Claude Levi-Straussen *Race et histoire* obra, eta *Histoire et Ethnologie* eta *Langage et Société* kapituluak itzuli eta euskaraz publikatu ditut, Jacques Bloten *Les bergers basques* obra erdaratu eta argitaratu dudana bezala.

SOZIOLOGIA

SARRERA

Soziologiako ikastaro bati hasiera ematerakoan metodo oso ezberdinak jarrai daitezke. Ni pertsonalki analisi historikoan oinarrituriko irakasbiderantz alderatzen naiz, zientzia soziala edo gizartearen kontsiderazio zientifikoa gertakizunen egiaztapen hutsetik baino harantzago, beraien jatorri eta bilakaera osoaren azalpeneraino eramateko, hain zuzen ere.

"Giza zientzien" ikasleari orokorki, eta soziologiarenari bereziki, arazo sozialen iturburu eta bilakaerari buruzko aipamenak funtsatuak izan daitezen eta gaurko munduaren bere interpretazioan iraganaldia present eduki dezan gutienezko hezkuntza historiko batez horni dadin eskatu behar zaio.

Problema bat barru-barrutik aztertu baino lehen teoriatzko termiotan planteatzearen baliagarritasuna, eta agian beharra, ez dut ukatzen. Teoria da, beraz, ikasketarako programa, lanerako hipotesi. Hautaturiko hausnarketazko linea espazioan konplexuak eta denboran aldakorrek diren errealitateen analisi sakon batekin kontrastatu aurretik arazo batez aski esan dela sinestea ez da legezko.

Gizarteen hondoazko mekanismoek eta ez beren itxurek kezkaturiko soziologoarentzat, argi dago zientzia soziala historiarekin identifikatu behar dela. Historia da ez "zientifikoki" baina bai modu "arrazonatu" batetan munduaren ezaguera bati ateak ireki diezazkiokeen lanabes bakarra.

Jakintza esplikatzaile batek, orainaldirako onuragarria, iraganaldiaren ulerkuntzari ekiten dio. Faktore sozialak mugatzen, beren interakzioak eta indarrezko harremanak aurkitzen eta, testuen atzean, egintzak zuzentzen dituzten bultzadak (kontzienteak, inkontzienteak) desestaltzen saiatzea suposatzen duena, hain zuzen. Orainaldia ezagutzea, historiak eskatzen dituen behaketa, analisi eta kritikazko metodo berberen aplikazioaren bitartez, medioetatik iristen zaigun informazioa erreflexioren pean jartzearen baliokide da. "Ezagutu" gabe ezin daiteke ezer "ulertu".

Berak landutako gai bakoitzean soziologoa gidatu behar duen hausnarketa honek ikasleak soziologiaren estudioan, esparru apal batetan, hots, esparru pedagogikoan barneratu nahi diren unerako ere balio du.

EGITARAUA

Egitarau-eredu bat, adieraz daitekeen hainbaten arteko bat gehiago bezala, eraiki behar dugu. Hiru atal izango ditu. Lehenengoa ikerketa soziologikoaren aitzindarien historiari buruz ihardungo da. Ekarpen soziologikoak bezala izenda genitzakeenak, eta soziologia zientzia gisa oraindik jaio gabe zegoenean eman zirenak, ibilbide historiko motz eta laburrean agertzen ahaleginduko gara. Jarraian egile berberen testu batzu, hala nola gaiaren sakontze baten kasuan aipamen bibliografiko gidatzaile bat eskainiko dugu.

Bigarren zatian "Soziologia eta soziologoak: zientzia soziologikoaren definiziozko saio bat" gaiaren bilakaerari ekingo diogu. Modu zedatzailean elaboratuko dugu, giza zientzien esparrurik orokorrean ikasleak soziologiaren eginkizun espezifikoan barnerraztearen berehalako ardura pedagogikoak gidatuak, prezeski. Honela, objektuari dagozkion arazoak, oinarri epistemologikoak eta metodologikoak, ideia zuzentzaileak edo hipotesiak eta orokorpena edo printzipio teoriko espezifikoak zehaztera mugatuko gara. Halaber, bertan bilakatutako definizioen testu argigarri batzu erantsiko zaizkio gaiari.

Hirugarren atal batetan "Soziologia eta soziologoak" gaia osatuko da, munduko soziologiaren korrante, autore eta obra errepresentagarrien mapa-atlas historiko bat marraztuz, hain zuzen ere.

Gibelsolas gisa, soziologiaren eta antropologiaren arteko erlazio posibleen gaia giza zientzien bi disziplina hauen gaurko perspektibatik abiatuz inguratuko dugu.

Ondoren bilakatuko den egitarauaren edukiaren abantzu-laburpen bezala, materia soziologikoaren ulerkuntza batetarako lehen hurbiltzeak adieraziko ditugu berehala.

Lehenik, sasoi orotako gizakiak bizitza soziala bere orokortasunean, hots, gizarte bat eratzen duten instituzio eta talde sozialen sistema konplexu guztia ikasteaz kezkatu direla eta kezkatuak jarraitzen dutela seinala dezagun.

Hala ere, gizartearen estudioa, edo zientzia naturalen metodoak giza problemen ikasketara hedatzea premiazko eta posible zelako ustea, hau da, giza fenomenoak sailkatua eta neurtua izan zitekeelako uste sendoa Augusto Comterekin soilik gorpuztu zen XIXgarren mendean. Beraz, soziologiak identifika genitzakeen aitzindari intelektual batzu dauzka. Orohar, soziologiak filosofia politikoan, historiaren filosofietan, eboluzioaren teoria biologikoetan eta gizartearen baldintzen ezagutza egoki bat beharrezkotzat jotzen zuten erreforma sozial eta politikazko mugimenduetan jatorri laukoitz bat duela esan daiteke.

Bigarrenez, traza dezagun jadanik materia eta ikerketa soziologikoaren behin behineko aurrerapen bat. Xerkaketa soziologikoaren objektua gizartearen dinamika da. Gaia, berriaz, objektu hau zientifikoki meneratzeko ikasi behar diren egintza-motek eratzen dute.

- 1.- Masa-gertakariak: gizakien masa (demografia), ondasunen masa (ekonomia), pentsamenduen masa ("pentsamoldezko" fenomenoak, geldoak eta astunak; "aburu" fenomenoak, iheskorragoak).
- 2.- Gertakari instituzionalak, axalekoagoak baina zurrungoak, giza harremanak dauden barrutietakoak: zuzenbide zibil, konstituzio politiko, nazioarteko hitzarmen e.a.-etan, alegia, finkatzera jotzen dute; egintza garrantzitsuak baina ez betierekoak, barne kontradikzio sozialetara eskuperatuak.
- 3.- Gertakariak: neurriak, erabakiak hartzea, ekintzak, eritzizko mugimenduak sortaraztea, "egintza" zehatzak, hots: gobernuen aldarazpenak, diplomazia, aldaketa baketsu ala odolgaitzak, sakon ala axalekoak eragiten dituzten pertsonaiaren, talderen (ekonomikoak, politikoak) agerpen eta desagerpena.

Soziologia ezin daiteke erakundearen erretaula huts bat, ez gertaeren kondu emate sinple bat izan, baina ezin daiteke gizakien eguneroko bizitza gizartearen, dinamikarekin lotzen duten egintzetatik baztertu ere.

Hirugarrenik, azpimarra dezagun, unibertsital ikasketetan disziplinarteko lankidetasun posibleak baieztatzen doazen unean prezeski, soziologoaren ofiziorako prestakuntzak, soziologiaren ezagutza eta kritikako arau espezifikak eta azterketa soziologikoaren oinarri matematikoak (probabilitateak, zundaldiak, c.a.) arbuia gabe, sarbide sendar batzuek eskatzen dituela berdinzki : 1) demografian; 2) estatistikan; 3) kalkuluek ekonomikoan; 4) historian; 5) psikologian; 6) antropologian; 7) informazioan (iturri masiboen, hots: dokumentu fiskal, notarial, prentsa; e.a.-en erabilpenerako, hain zuzen).

Sarrerako ohar hauen ondorio gisa, esan dezagun ikerketa soziologikoa esturturen dinamika, hau da, masa-gertakari sozialen berezko aldarazpenak, gizabanakoek eta azareak parte hartzen duten gertakizunen jarraipenari lotzen zaizkion mekanismoen ikas-keta dela, baina epe luzeago ala motzagoara izanik ere, beti eragin desjarraiki hauen eta masa-gertakizunen joeren arteko egokitasunaren pean dagoen efikazia batekin.

ZIENTZIA ETA IKERKETA SOZIOLOGIKOAREN AINTZINDARIAK

Egitaraua: Platon, Aristotele; kristautasuna; historiaren filosofia; XVIgarren mendetik XVIIIgarrenearaino Europear arrazoitze soziala; metodo konparatiboa; metodo estatistikoa; fisiokratak; estudio juridikoak; san-simonismoa.

- Mendebaldeko arrazionaltasunaren oinarrian eta beronen lehen erroetan murgildurik greziar kultura handia aurkitzen dugu ezbairik gabe. Mendebaldeko arrazionaltasuna, gure zientziaren alderdi aldentezina, alegia, aztertzeke garaian baliagarria dena, jakintza zientifiko modernoaren analisirako erabilgarria da era berean.

- Platonek, K.A. 429-347 urteetan zehar bizi izan zenak, hiri ideala definitu zuen "*Errepublika*" eta "*Legeak*" izeneko bere lanetan. Baina horrek ez zuen oztopo bat suposatuko gertakari ekonomiko eta sozialak zientifikoki erabiltzeko ahalegin bat egin zezan, eta nolabaiteko determinismo sozial bat bazegoelako kontzientzia iluna izateraino heldu zen ere: gainera faktore ekonomikoek politikoei zuten eraginaz ohartu zen, azken funtsean, lanaren dibisioaren legea plazaratu zuen. Legeen Vgarren liburuan, hiri normala deskribatzerakoan, prezeski, berorrek kostatatzen duen "biztanle-kopurua" kontutan hartu beharko litzatekeela eta "legeak Herriko Klimaren aurkakoak ez izatea" funtsezkoa dela adierazten du: hots, bizitza sozialaren baldintza demografiko eta geografikoen garrantzia azpimarratzen du.

- Aristotelek, zeina K.A. 384-322 urteetan zehar bizi izan bait zen, greziar hiri batzuren eta beste zenbait Herriren Konstituzioak ikasi zituen, eta gizakia abere politiko edo elkarkoi bat dela, baina helburu amankomunik gabeko gizarterik ez dagoela ondorioztatzen du. "*Politika*" deritzan bere obran "aldakuntzaren" itxura ezberdinak eta zerbitzu-aldaketan funtsaturiko ekonomia natural batetik moneta-ekonomia batetarako urratsa aztertzen du. "*Nikomakoren etikan*" balorearen teoria interesgarri bat aurkeztzen du.

- Kristautasunak gizakiari buruzko kontzepzio historiko bat ekartzen du. Aintzinaroko pentsalari gehienek zeukaten denbora ziklikoaren eta "itzulera iraunkorraren" ideari oposaturik, jatorrizko pekatuaren, askatasunaren, azken judizioaren dogmek gizartearen bilakaera atzeratzen baten nozioa inplikatzeko dute.

- San Agustinek, zeina kristau aroaren 354-430 urteetan zehar bizi izan bait zen, kontzepzio berri hau azaltzen du "*Jainkoaren hiria*" izeneko obran. Hori litzateke, hain zuzen, "historiaren filosofiaren lehen saio handia".

- Santo Tomasek, zeina kristau aro berberaren 1226-1274 urteetan zehar bizi izan bait zen, "*Suma teologikoa*" deritzan bere liburuan, gizartea gizabanakoak bere xedea lor dezan baliabide natural bezala, eta hiria "guztien ongirantz" zuzenduriko "erkidego bikain" baten arabera aurkezten du. Obra honetan ez dago ia kontsiderazio historikorik.

- Historiaren filosofiak, San Agustinek inauguratuak prezeski, gorengo ordezkari bat eduki zuen islamiar munduan: 1332-1406 urteetan zehar bizi izandako Abd er-Rhaman Ibn Khaldun izeneko historialaria, alegia.

Gure egunetan, historialari batzu gizon hau "zientzia gisa uler daitekeen historia"ren sortzailetzat hartzera iritsi dira. "Historiaren benetako objektua gizakiaren egoera soziala ulertaraztean datza... zientzia "sui generis" bat da, objektu espezifiko bat bait dauka: zibilizazioa eta gizartea, hain zuzen ere; gainera gizartearen esentzia berberarekin harreman-tzen diren gertakariak elkarren segidan azal ditzakeen zenbait gai lantzen ditu".

- XVIgarren mendetik XVIIIgarrenearainoko Europar, berez soziologikoak izan gabe zientzia sozialari ateak irekitzen dizkieten ikasketak burutzen dira.

Lehenik, idazki politiko ezberdinak nabarmenduko ditugu: entzutetsuenen artean Makiabeloren "*Printzea*" eta Tomas Mororen "*Utopia*" daude. Bigarrenik, filosofia poli-tiko eduki bat duten obra teorikoagoak gogora ditzagun, hala nola: Tomas Hobbesen "*Leviathan*"-a eta John Lockeren "*Gobernu zibilar buruzko saiola*". Linea berberan, baina aipatutakoei dagokienez atzerapenezko urte batzurekin, garrantzi handikoa da Jean Jacques Rousseuren "*Hitzarmen soziala*".

- Sasoi historiko berean, pixka bat beranduago soziologiarantz gidatuko duten meto-do berriak sortzen dira: lehenengoari metodo konparatiboa deritzo. Bi edo termio gehiago parekatzearen ohitura betidanik egon den arren, XVIIgarren gizalditik aurrera estudio his-toriko eta sozialen eremuan sartzen da. Adam Ferguson eskoziarraren "*Gizarte zibilaren historia*" obraren argitarapenarekin portaera honek halako maila bat lortzen du, ezen gaur egun jendea autore hau soziologiaren egiazko fundatzailea bezala ikusi nahi izatera heldu bait da. Sistema horien arteko bigarrenari metodo estatistikoa deritzo, zeinak XVIIIgarren mendean zehar hartzen bait du zientziazko gorputza. Estatistika, bere etimologiarekin adostasunean, Estatuaren zientzia deskribatzaile huts bat izanez hasi bazen ere, XVIIgarren gizalditik aurrera J. Graunt eta Willeam Petty ingelese lanei esker, kuantitatibo izatera iristen da. Pixkanaka estatistika demografiarantz zabaltzen doa. Barruti honetan oso eza-guna da duen ospeagatik Thomas Robert Malthusen "*Populazioaren printzipioari buruz-ko saiola*", 1798an argitaratua. 1835garren urtean Lambert Quet  leten "*Gizonari eta bere ahalmenen bilakaerari buruz*" izeneko obraren argitarapenarekin, prezeski, estatistika moralaren eremua irekitzen da.

- XVIIIgarren mende berberan zehar, fisiokraten eskolak zientziazko irudia ematen dio ekonomia politikoari. Zientzia berri hau, soziologiaren senide, 1615garren urtean Antonio Montchrétienek *"Economia politikoaren tratatua"* publikatzean jaio zen. 1768an Dupont de Nemoursek *"fisiokrata"* termioa asmatzen du. Eta 1776garren urtean Adam Smith eskoziarraren *"Naturari buruzko ikerketak eta Herrien aberastasunaren zergatiak"* obra argitaratua izatean, hain zuzen, ekonomia politikoa bizitza sozial guztiarekin erlazionatzen da.

- Ikasketa juridikoek, beren aldetik, zientzia soziologikoaren etorrera prestatzen dute. Eskubide naturalaren teoriaren finkotasunarekin hasten da ibilera. Hugo Grotius, *"Gerraren eta bakearen zuzenaz"* (1625) deritzon obrarekin, eta Samuel de Pufendorf, *"Naturaren eta jenderiaren zuzenaz"* (1672) delakoarekin daude oinarrian. Baina eskuharmen dezi-siboa Montesquieuren *"Legeen izpiritua"* ren zuzenbide konparatuarekin helduko da 1748garren urtean, zehazki.

- Eboluzio hau san-simonismoak amaituko du, soziologia zientifikoaren mugaldeetarako eramaten gaituelarik. 1813ko *"Gizakiaren zientziari buruzko memoria"* deritzan obran, Saint Simonek mediku baten, hots, Burdin doktorearen ideia bat bereganatzen du. Horren arabera *"politika"* zientzia positibo bihurtu beharko litzateke eta, 1823garren urtean, *"Industrialen dotrina"* izeneko obran bere *"fisika soziala"* ren termioa plazaratu zuen. Bere dizipuluek bilakatuko dituzte premisa horiek.

Komentaketarako oinarrizko testuak

Agertu berria den ibilbide historiko hau irudizkatzeko, aipatu ditugun egileen arteko batzuren testu errepresentagarri zenbait aurkeztu behar dugu. Bilakatu beharreko egitarauak hala permititzen badu bederen, irakasleak beste testu batzurekin osa dezakeen erakustegi batetan besterik ez datza.

1.- Platonen testua, "Errepublika edo Estatua", Bigarren Liburua.

"Gizartea sortarazten duena ez al da norberaren beharrak bere kabuz asetu ahal izatearen ezintasuna, zeinean gizaki bakoitza aurkitzen bait da, eta esperimentatzen duen gauza askoren beharra?

Beste kausarik ba ote dago?

Ez

Beraz, gizabanako bat beste batekin, eta beste bat hirugarren batekin lotarazten duen gauza baten beharra egonik, beharrian horri elkarren artean laguntza emateari begira gizaki anitz bildu zen bizitoki berberan, eta gizarte honi Estatuaren izena eman diogu; ez al da hala?

Bai.

Baina ez da beste bat norberak duenaren partaide bihurtzen norberak ez duena harrengandik jasotzeko, horrek abantailaren bat ekarriko duela pentsatzen delako baizik.

Zalantzarik gabe.

Eraiki dezagun, bada, Estatu bat pentsamenduarekin. Gure beharrak izango dira, bistan denez, beronen oinarria. Baina behar horien arteko lehena eta handiena ez al da elikadura, zeinaren pean bait dago geure izatearen eta geure bizitzaren kontserbazioa?

Bai.

Bigarren premia bizitokiarena da; hirugarrena jantziarena.

Egia da.

Eta nola erantzun diezaieke gure Estatuak bere beharrei?

Honetarako ezinbestekoa izango da bat nekazari, beste bat arkitekto eta beste bat ehule izatea. Zapatagin bat edo antzeko beste edozein artisau gehituko al dugu?

Garai ona da.

Estatu oro lau edo bost pertsonaz konposatzen da esentzialki.

Horrela dirudi.

Baina beharrezkoa izango al da bakoitzak berari dagokion langintzan besteen onurari ihardutea?, nekazariak, adibidez, elikadura laurentzat prestatzea, eta horretarako, denbora eta lan laukoitzea erabiltzea?, ala hobe litzateke, besteez kezkatu gabe, denboraren laurdena beronen elikadura prestatzean, eta gaineratiko hiru zatiak bere etxea eraikitzean eta jantziak eta oinetakoak egitean usatzea?

Uste dut, Sokrate, lehenengo bidea erosoagoa izango dela berarentzat.

Ez da harrigarria esaten duzuna, zeren zuri hau azaltzean, une berberan, neronen buruak gizabanako denak ez garela talentu berdinarekin jaiotzen, eta batek gauza bat egiteko eta beste batek, aldiz, beste batetarako jarrera gehiago duela pentsatzen jo bait dut. Zer diozu honi buruz?

Zure eritziarekin ados nago.

Nola joango dira hobe gauzak, batek bakarrik ofizio asko burutuaz, ala bakoitza berari dagokiona egitera mugatuaz?

Hobe joango dira bakoitza bere berezko lanbidera mugatzen bada".

BIBLIOGRAFIA

1.- Interes soziologikoa duten Platonen obrak.

- *La república o el Estado*, Instituto de Estudios Políticos argitaletxea, Madrid, 1969
- *El Político*, Centro de Estudios Constitucionales argitaletxea, Madrid, 1981.
- *Las leyes. Epinomis. El político*, Porrúa argitaletxea, México, 1979.
- *Critón o el deber del ciudadano*, Centro de Estudios Constitucionales argitaletxea, Madrid, 1986.

- *Oeuvres complètes*, Gallimard argitaletxea, Paris, 1977.

2.- Platon buruzko idazkiak.

- Châtelet, F., *Platon*, Gallimard argitaletxea, Paris, 1965.

- Grube, G., *El pensamiento de Platón*, Gredos argitaletxea, Madrid, 1987.

- Robin, L., *Platon*, Gallimard argitaletxea, Paris, 1977.

- Brun, J., *Platon et l'Académie*, P.U.F. argitaletxea, Paris, 1983.

2.- Aristoteleren testua, *Politika*, *Hirugarren Liburua*. *Lehenengo kapitulua*.

"Gobernamendu politikoak aztertzeaz, hots, horietako bakoitza nolakoa eta zein eratakoa den miatzeaz arduratzen denarentzat planteatu behar den lehen galdera, jeneralki, hiria, azken funtsean, zertan datzan da. Zeren gaur egun aburu ezberdinak bait daude, batzuk hiriak halako ekintza burutu duela esaten duten bitartean, beste batzuk hiria ez zela izan, oligarkia edo tiranoa baizik, baieztatzen dute. Politikoa eta lege-gilearen iharduera guztia hiriari dagokiola ikusten dugu. Eta gobernamendu politikoa hiriko biztanleen nolabaiteko erakunde bat da. Hiria izate konplexu bat denez eta, beste edozein konposatu bezala, zati anitzez osaturik dagoenez, bistakoa da, lehen lehenik, hiritarra ikasi behar dela, zeren hiria hiritarren talde bat bait da, beraz hiritar nori deitu behar zaion eta hiritarra zer den aztertu behar da. Pertsona berbera hiritartzat hartu izateari buruz ez daude denak ados. Honela demokrazia batetan hiritar den gizaki bat, sarritan ez da hiritar izaten oligarkia batetan. Aparte utz ditzakegu titulu hori modu berezi batetan jasotzen dutenak, ohorezko hiritarren kasua den bezala. Hiritarra ez da hiritar leku mugatu batetan bizitzeagatik (zeren metekoek eta esklabuek egoitza berberaz parte hartzen bait dute), ez prozesu bat jasan ahal izateko edo horri bide emateko zenbait esku-bidetan parte hartzeagatik...

Hiritarra besterik gabe bilatzen dugu beraz, tankerarengatik kalifikapen murrizgarriarik behar ez duenari, alegia, zeren hiritargoa ez dutenei eta herbesteratuei buruzko problema ere planteatu eta konpondu behar bait da. Hiritarra besterik gabe, ez da hobe definitua geratzen ezein ezaugarriarengatik justiziazko administrazioan eta gobernuan parte hartzeagatik baizik".

BIBLIOGRAFIA

1.- Interes soziologikoa duten Aristoteleren obrak.

- *Política*, Centro de Estudios Constitucionales argitaletxea, Madrid, 1983.

- *Las constituciones griegas: la constitución de Atenas, la República de los atenienses*,

la República de los Lacedemonios, Akal argitaletxea, Madrid, 1987.

- *Moral. (La gran moral. Moral a Eudemo)*, Espasa-Calpe argitaletxea, Madrid, 1976.

- *Etica a Nicomaco*, Instituto de Estudios Políticos argitaletxea, Madrid, 1970.

2.- Aristoteleri buruzko idazkiak

- Robin, L., *La morale antique*, P.U.F. argitaletxea, Paris, 1963.

- Robin, L., *La théorie platonicienne des idées et des nombres d'après Aristote*, OLMS argitaletxea, Paris, 1983.

- López Aranguren, J.L., *Etica*, Alianza Universidad argitaletxea, Madrid, 1985.

- Aubonnet, J., *Aristote: Politique*, Belles Lettres argitaletxea, Paris, 1960...

- Jaeger, W., *Aristóteles*, Fondo de Cultura Económica, México, 1946.

- Pierre Aubenque, "Aristoteles y el Liceo", in *Historia de la Filosofía*, Siglo XXI argitaletxea, Buenos Aires, 1970.

- Gilson, E., *De Aristóteles a Darwin*, EUNSA argitaletxea, Madrid, 1980.

3.- San Agustinen testua, Jainkoaren Hiria, Hamaikagarren liburua, Lehenengo kapitulua.

"Jainkoaren hiria deitzen dugu hura, zeinari buruz idazki sakratuak testifikatzen eta kreditatzen bait digu, ez atomoen ustegabeko mugimendurengatik, baizik eta egiatan jende ororen eskribuen gain goi-Probidentziaren disposizioarengatik beronen esanekotasunari meneratu zitzaioa, jainkozko potestatearen eskubidearekin, giza jeinu eta adimendu guztien barietatearekin...

Hiri Saindu honen egile eta fundatzaileari aurrejarri nahi dizkiote beren jainkoak lurtiar Hiriaren biztanleek, jainkoen Jainko delakoaz konturatu gabe, ez jainko faltsuena, hots, urrikigabe eta harroena, pertsona-mota ororentzat amankomun eta hedagarria den bere argi aldaezinetik herbesteratuak eta gabatuak egonik, eta zio honegatik potestate errumes batetara murriztuak aurkiturik, beraien jauretti eta domeinu bereziak eduki nahi dituztela nolabait, eta beren meneko enganiatu eta gizaixoek Jainkoari zor zaion kultu berberaz gur ditzaten desiratzen dutela, nahiz eta jainko urrikarien eta sainduen Jainko den, eta jainko anitz elkartzea baino bere burua jainko bakar batez hartua izan dadin nahiago duen; Jainkoak adoratuak eta gurtuak izatea baino gehiago Jainkoa jauretsia eta beneratua, alegia. Baina Hiri Sainduaren arerioei posible gertatu zaigun neurrian erantzun diegu jadanik, geure Jaun eta Erregearen fabore boteretsuek lagunduak hain zuzen, bi Hirien, zerutiarra eta lurtiarra, zeintzuei buruz mende honetan nolabait okertuak, eta bata bestearekin nahasiak zebiltzala esan bait genuen, sortzetik, aurrerapenetatik eta betebeharreko helburuetatik neronen indarrek hatzeman zezaketan hoberena, alegia; eta lehenengoari dagokionez, aingeruek elkarren artean izandako suertatze eta diferentzian Hiri biren printzipioek nola jokatu zuten esango dut".

BIBLIOGRAFIA**1.- Interes soziologikoa duten San Agustinen obrak**

- *La ciudad de Dios*, Porrúa argitaletxea, S.A., México, 1984.
- *Obras completas*, Católica argitaletxea, Madrid, 1959.

2.- San Agustini buruzko idazkiak

- Crombie, A.C., *Historia de la ciencia: de San Agustín a Galileo*, Alianza Editorial, Madrid, 1987.
- Peguerolas, J., *San Agustín, un platonismo cristiano*, P.P.U. argitaletxea, Madrid, 1985.
- Gilson, E., *Metamorfosis de la Ciudad de Dios*, RIALP argitaletxea, Madrid, 1965.
- Xirau, R., *El desarrollo y la crisis de la Filosofía occidental*, Alianza Editorial, Madrid, 1975.

4.- Santo Tomas Aquinokoaren testua, De regimine Principum, Lehen Liburua, Lehen Atala, eta Laugarren Liburua, Bigarren Atala.

"Gizartean bizi diren gizakiak nagusi batek gobernatu behar ditu.

Gure proposamenari hasera eman diezaiogun Errege hitzaz zer ulertzen den argia eginaz. Xede zehatz batetara zuzentzen den guziak, molde batetara ala bestera, norabide bat behar du xede proposatura ailegatzeko. Haizeen jostailu den untzia ez da kaiara heltzen, aitzitik pilotu trebeak zuzendurikoa. Gizakiak xederik badu eta horretara doaz naturalki bere bizitza eta portaera, zeren arrazojz hornitua, beti beraz zuzendua ari bait da, xede zehatzik gabe obratzen ez duelarik. Horretara gizakiak bide ezberdinetatik heltzen dira, eta horrela erakusten digu beren portaera eta joeren ezberdintasunak. Ondorioz, gizakiak bere xedera zuzenduko duen agente baten beharra du, eta horregatik eta horretarako, arrazoi naturalaren haragia isuri izan zaio. Gizakia bakarrik bizitzeko egin izan balitza, abere anitzen arabera, bere xedera bideratzeko ez luke inoren beharrik. Bakoitza bere buruaren errege izango bait litzateke, Jainkoaren agindupe soilean: bakoitza bera Jainkotiar eskuz isuritako arrazoiaren argiz bere ekintzetan bideratutik arituko bait litzateke. Gizakiaren naturari itsatsia da izaki sozialaren izaera eta lege sozialek arauturik bizitzeko sortua izan da, hots, beste batzurekin elkarturik bizitzeko, gainerako abereetan ageri den baino askozaz ere gehiago, naturaren beharrak frogatzen dutenez. Alegia, gainerako abereen izaera aipatzen badugu, zeraz jabetzen gara, Naturak jateko eta jatzeko bitartekoz hornitu zituela, bere arerioetatik defenditzeko beharrezko zituztenak ere emanaz, honela haginak, atzaparrak, adarrak, edo eta eskapatzeko zalutasuna eta arintasuna. Gizakiak, aldiz, sortzetik ez dakar Naturak emanda bitarteko horietarikorik; baina, aldiz, arrazoa jaso zuen, eta bere bidez, eta eskuen lagun-

tzarekin, errekurtsuak aurki ditzake, baina ez norberak bakarka, zeren bakarka ez luke behar hainbat lortuko bizitzaren behar guziak betetzeko. Naturala da, orduan, gizakia gizartean bizi dadin.

... Esaten ari garenaren beste froga bat, gizakiak bakarrik duela hitzaren dohaia da, horren bidez moetak gainerako izakiei bere pentsamentuak agertzeko gai delarik. Gainerako abereek beren pasioak komunikatzen dituzte, zakurrek hira bere zaun-ken bidez, eta horrela, bakoitzak bere erara, pasio ezberdinentzat; baina, gizakiak beste abereek baino hobeto bere pentsamendua komunika dezake, nahiz eta kurrilloa, xinaurria eta ardia bezalakoek gizartean bizi direnaren itxura eman.

... Gizakiak bere behar soziala beteaz komunitate-bizitza egiten jarrai dezan hiriak sortzeko beharra aipatzen da, bera erregimen politikoen egitekoa bait da batik bat.

Hiriei arduraki komeni zaiena gobernu politikoa da, aitzitik probintziei gehien komeni zaiena gobernu monarkikoa den bitartean. Egia honi doakion adibide anitz eman genezake, Erroma salbu, zeinak unibertsoa oro gobernatzen zuen kontsulen, tribunoen eta senatoreen bidez, Makabeoen lehen liburuan irakur dezakegunez, eta Italiako beste hiri batzu salbu, zeintzuek nahiz eta probintzien kapitalak izan gobernu politikoak zituzten.

Orain hirien erakundetzeaz hitzegin dezagun, erakutsiaz, lehenik, beren erakundeen eta komunitatearen beharra, eta bigarrenik, beren zenbakitzea eta gizaki moeten konposaketa. Beren erakundearen beharra gizakiari naturaren estatutik etorri dator- kio, zeinak gizakia gizartean bizitzera bultzatzen baitu, zeren, Joben XIII-garren liburuan idatzirik dagoenez: "Gizona emaztetik sortu zen eta bizitza laburrean miseria anitzez beterik bizi bait da", alegia, bizitzako behar anitzez beterik zeine- tan miseria ageri bait da. Ondorioz, baldin eta gizakia gizartean bizitzeko sortua izan bada, Filosofoak bere Politikaren lehen liburuan dioenez, zuzeneko ondorio da giza bizitzaren beharrak betetzeko hirien formakera beharrezko dela aipatzea.

... Gizakien segurtasunak komunitate-bizitza agintzen du, honela arriskuak aurrez begiratzeko eta heuretatik defenditzeko, eta hau izan zen auzoak sortzeko arrazoi- a molde honetan segurtasunez biziaz atsedena hartzeko."

BIBLIOGRAFIA

1.- Interes soziologikoa duten Santo Tomasen obrak:

- *De regimine principum, o gobierno monárquico*, Gráficas Excelsior, Madrid, 1917.
- *El hombre cristiano*, RIALP argitaletxea, Madrid, 1966.
- *Suma Theologia*, Católica argitaletxea, Madrid, 1960.
- *Tratado de la piedra filosofal*, Sirio argitaletxea, Madrid, 1987.

2.- Santo Tomasi buruzko idazkiak

- Gilson, E., *El tomismo. Introducción a la filosofía de Santo Tomás*, Desclee, Buenos Aires, 1951.
- Copleston, F., *Historia de la Filosofía II*, Ariel, Barcelona, 1967.
- Maritain, J., *La personne et le bien commun*, Paris, 1947.
- Lachance, L., *L'humanisme politique. Individu et Etat*, 1939.
- de Wulf, M., "L'individu et le groupe dans la scolastique du XIIIe siècle", in *Revue néo-scholastique de philosophie*, 1920, 88 or. eta hurrengoetan.

5.- *Tomas Moreoren testua, Utopia, Lehenengo liburua eta Bigarren liburua.*

"Guzti hau nire barnean kontutan hartzen dudanean, arrazoi gehiago ematen diot Platoni. Eta gutxiago harritzen nau berak aurrez aldetik ondasun denak baltzuan jarri nahi ez zituzten hiri haiek ez legislatu nahi izatea. Adimen arrarozko gizona, errepublika salbatzeko bide bat baizik ez zegoelako ondoriora laster iritsi zen: ondasuneko berdintasunaren printzipioaren aplikaziora, alegia. Baina, neronen aburuz, Estatu batetan jabego pribatua ematen den bitartean, berdintasuna ezinezkoa da. Izan ere, batek desiratzen duen ororen jabetza zenbait paperen bidez asegura daitekeen artean, ondasunen naharotasunak ez du deus balioko. Gutxi batzuren eskutan erortzera etorriko dira, gainatikoak errumeskerian utziaz. Eta gertatzen da azken hauek lehenengoei baino zorte hobeagoa merezi dutela. Zeren hauek harrapariak, gaiztoak, deusgaiak bait dira; haiek, aldiz, jende onest eta apala dira, jendarteko ongiari beronen interes pertsonalari baino gehiago laguntzen diotenak, alegia.

Guzti horregatik, jabego pribatua ezabatzen ez bada, justizia banatzaileko metodo bat lortzea, eta gauza gizatiarrak egokitasunez administratzea ia ezinezkoa delako ondoriora heldu naiz. Hark irauten duen bitartean, pobretasunaren eta miseriaren astingailu larri eta nahitaezkoak pisatzen jarraituko du gizateriaren alderdi handienaren eta onenaren bizkarren gain. Gaitz hau leun, baina inoiz ez senda, dezaketen erremedioak daudela badakit.

"Bizitza sozialaren itxurak, hiritarren elkarrekiko harremanak, hala nola ondasunen banaketazko arauak, Utopian azaltzeko unea iritsia dela ez al zaizue iruditzen?

Hiria familiaz osatua dago, eta hauek jeneralki, ahaidetasunezko bigitzez lotuak daude. Emakumeak ezkontadina eskuratu duenean, senarrari entregatua izaten da, eta beronen etxera bizitzera doa. Seme eta iloba gizonezkoek sendian jarraitzen dute, beraien gurasoen arteko zaharrenari eskuperatuak, hain zuzen. Buru ahalmenak lermaturik dituen agurearen kasua agertzen delarik, adinez jarraitzen diona ondotik doakio...

Itzul gaitzen jadanik hiritarren elkarbizitzara. Zaharrena, esan dudan bezala, familiarren buru da. Emazteek senarrei, semealabek gurasoei, eta orohar, txikienei haundienei zerbitzatzen diete.

Hiria lau barruti berdinetan banatua aurkitzen da. Distritu bakoitzaren erdian merkatu publikoa dago, non edozer gauza kausi bait daiteke. Bertan bateratzen dira sendi bakoitzaren lanaren ekoizpen ezberdinak. Produktu hauek gordailutan uzten dira lehenik, eta gero biltegi berezitan sailkatuak izaten dira jeneroen arabera.

Etxeko jaun bakoitza merkatura doa berarentzat eta bere etxekoentzat premiazkoa den guztia bilatzera. Behar duena eramaten du, ordainez ezein dirurik edo jantzirik eskatzen ez zaiolarik. Zergatik ukatu behar zaio zerbait inori? Oro ugaritasunean dago, eta norbaitek bere beharrak asetzeko behar duena baino gehiago eramango duen beldur gutienik ere ez dago. Zergatik pentsatu, beraz, inork gainezkoa eskatuko duela, deus ez zaiola faltatuko jakinez? animaliak gogotsu eta harrapari bihurtzen dituen gabetasunaren beldurra baita. Baina gizakiarengan zikoizkeriazko beste kausa bat badago: harrokeria, alegia".

BIBLIOGRAFIA

1.- Interes soziologikoa duten Tomas Moreoren obrak.

- *Utopia*, Alianza Editorial, Madrid, 1984.
- *Las cuatro últimas cosas*, Espasa-Calpe argitaletxea, Madrid, 1984.
- *The Yale Edition of the Complete Works of St. Thomas More*, Louis L. Martz eta Richard S. Sylvester-ek argitaratuak. Hamasei bolumen. New Haven eta London-en, 1963-az gero.

2.- Tomas Morori buruzko idazkiak.

- "Moreana: Moreana". *Bulletin Thomas More. Organe de l'Association Amici Thomas More*. Angers. Hiruhilabetekaria. Lehenengo alea 1963koa da.
- Marc' Hadour, G.,: "*Saint Thomas More, son portrait par Erasme, sa lettre à Martin Van Dorp, la Supplication des âmes. Textes traduits et présentés*", Col "Les Ecrits des Saints". Namur, "Le Soleil Levant". 1962.
- Marc' Hadour, G.,: *L'Univers de Thomas More*, Vrin, Paris, 1963.
- Marc' Hadour, G.,: *Thomas More*, Seghers, Paris, 1971.
- Marc' Hadour, G.,: *Thomas More entre Aristote et Platon à la Renaissance*, Vrin, Paris, 1976.
- Reynolds, E.E.: *Santo Tomás Moro*, RIALP, Madrid, 1959.
- Vazquez de Prada, A.,: *Sir Tomas Moro. Lord canceller de Inglaterra*, RIALP, Madrid, 1975.

6.- Nikolas Makiabeloren testua. *Printzea, I eta Vgarren kapituluak.*

"Estatu guztiak, gizakien gain potestatea eduki zuten edo daukaten eremu denak, errepublikatan eta printzerrian bana daitezke. Hauek, era berean, heredagarriak, hots, dinastia baten barnean jarraipenez helaraziak edo berriak izan daitezke. Printzerri berriak, edo osorik printzerri dira, Francesco Sforzarentzat Milano izan zen bezala edo konkistatzen dituen printzearen Estatuari erantsitako probintziak dira, Espainiako erregearentzat Napoliko erresuma denaren arabera.

Honela lorturiko eremuak, edo printze baten agintearen pean bizitzera ohiturik zeuden, edo aske ziren; eta besteren armaden laguntzarekin edo norberaren armekin, fortunaz nahiz bertutez konkistatzen dira".

"Konkistatuak izan diren eta konkistaren aurretik berezko legeekin askatasunean bizi ziren Estatuak manupea mantentzeko hiru modu dago. Lehena, horiek hondatzea; bigarrena, berauetan pertsonalki bizitzera joatea; hirugarrena, zergak eskatuz eta Estatu hauek zure adiskide gisa iraunaraziko dituen gobernamendu oligarkiko bat bertan sortuz, beraien berezko legeekin bizitzen uztea. Halako gobernamendua printzearen kreaio bat denez, honek badaki ezin daitekeela zutik egon bere adiskidetasun eta botererik gabe. Eta libre bizitzera ohitutako hiri bat kontserbatzeko bide hobeagorik ez dago bertako hiritarren babesa eskuratzearena baino.

Espartarrak eta erromatarrek izan bitez exenplu. Lehenengoei Atena eta Tebas beren esku mantendu zituzten berauetan gobernamendu oligarkikoak sortuz, nahiz eta geroago bi hiriak galdu. Erromatarrek, berriz, beraien domeinua Kapuan, Kartagon eta Numantzian mantentzeko suntsitu egin zituzten eta ez zituzten galdu. Grezia espartarrek bezala, hots, bere lege zaharrekin aske utziaz zuzendu nahi izan zuten, eta lur jo zuten, bera meneratzeko hiri anitz deuseztatzen behartuak aurkitu zirelarik. Zeren, egiatan, ez bait dago posesiozko bide ziurragorik hondamena baino. Eta hiri libre batez jabetzen dena eta hura ezereztatzen ez duena, hark ezereztatua izatera presta dadila, zeren kark matxinadazko entseina gisa edukiko bait ditu beti bere libertatea eta lege zaharrak, denbora asko eman eta etekin ugari jasoz gero ere ahazten ez diren gauzak, alegia. Eta edozein ekintza burutu edo aurrikusi arren, hiritarren arteko kohesioa erauzten ez den eta hauek elkarrengandik banatzen ez diren bitartean, ez dute inoiz ahaztuko askatasunaren eta beren aintzinako legeen izena, zeintzuek baliatuko bait dira ustegaberik txikienean, florentziarren pean ehun urtez egon ondoren Pisak egin zuen bezala".

BIBLIOGRAFIA

1.- Interes soziologikoa duten Nikolas Makiabeloren obrak.

- *El príncipe*, Planeta argitaletxea, Barcelona, 1983.

- *Printzea*, Elkar argitaletxea, Donostia, 1986.
- *Discurso sobre la primera decada de Tito Livio*, Alianza Editorial, Madrid, 1987.

2.- Nikolas Makiabelori buruzko idazkiak.

- Meinecke, F.: *La idea de la razón de Estado en la Edad Media*, Madrid, 1959.
- Renaudet, A.: *Maquiavelo*, Madrid, 1965.
- Prezzolini, G.: *Maquiavelo*, Barcelona, 1967.
- Puigdomenech, H.: "Maquiavelo, la Monarquía y la Inquisición española", in *Boletín de Buenas Letras de Barcelona*, XXXVI, 1975-1976.
- Conde, J.: *El saber político de Maquiavelo*, Madrid, 1976.
- Gramsci, A.: *Política y sociedad*, Barcelona, 1977.
- Ridolfi, R.: *Vita di Niccolò Machiavelli*, Sansoni, Fiorenza, 1969.
- Chabod, F.: *Scritti su Machiavelli*, Einaudi, Turin, 1964.
- Sasso, G.: *Niccolò Machiavelli. Storia del suo pensiero politico*, Istituto italiano di Studi Storici, Napoli, 1958.
- Hale, J.R.: *Machiavelli and Renaissance Italy*, Londres, 1961.
- Procacci, G.: *Studi sulla fortuna del Machiavelli*, Istituto Storico Italiano per l'Età Moderna e Contemporanea, Roma, 1965.

7.- *Thomas Hobbesen testua, Leviatan, XIII, XIV eta XVgarren kapituluak.*

"Naturak gizakiak beren gorputzezko eta buruzko ahalmenetan hain berdinak egin ditu, batzutan gorputzez beste bat baino nabarmenki indartsuagoa, edo buruz azkarragoa den gizaki bat aurki bait daiteke ere, guztia multzoan kontutan hartzen denean, bi gizakiren arteko diferentzia ez dela behar adina kontsideragarria horien arteko batek, besteak bezainbat nahi izan dezakeen zenbait etekin berarentzat eska ahal izateko. Zeren gorputz indarrari dagokionez, ahulenak ere sendoena hiltzeko nahiko indar bait dauka, bai asmo sekretuz bai beronen arrisku berberan aurkitzen diren beste batzuekiko federakuntzaz izanik ere.

Eta buru-ahalmenei dagokienez, (hitzen gain oinarritutako arteak aparte utzirik, eta bereziki zientzia deituriko arau orokor eta hutsezinen bidez jokatzeko gaitasun hura, oso gutxi dutena, eta oso gauza gutxitarako; ahalmen natural bat, gurekin batera sortua, alegia, ez eta beste gauzaren bat bilatzen dugunean eskuratua ere - zuhurtasuna bezala - ez delarik) berdintasun handiagoa aurkitzen dut gizakien artean, indarraren kasuan baino".

"Gaitasunen berdintasun honetatik, gure helburuak erdiesteko itxaropenean berdintasuna sortzen da. Eta, ondorioz, bi edozein gizabanakok gauza berbera, haatik biek goza ez dezaketena, desiratzen badute arerio bilakatzen dira; eta beren xêdea-

renganako bidean (zeina beraien berezko kontserbazioa, eta batzutan beren atsegin hutsa, bait da nagusiki) elkar deuseztatzen edo uztaipetzen ahalegintzen dira.

... Ez dago gizabanakoarentzat elkarrenganako segurtasun ezetik gordetzeko modu arrazonagarriagorik aitzinapena baino; hots, bera arriskuan jartzeko adina handia den beste botere bat ez ikustearen punturaino ahalik eta gizaki gehienak, indarrez nahiz maltzurkeriaz, meneratzea. Eta hau beronen berezko kontserbazioak eskatzen duena, eta jeneralki onartutakoa besterik ez da...

... Honela bada, zeziozko hiru zergati nagusi aurkitzen ditugu gizakiaren naturan. Lehena, norgehiagoketa; bigarrena, segurtasunik eza; hirugarrena, gloria.

... Horregatik agerian dago gizakiak guztiekiko begirunez jokatzera behartzen dituen botere amankomunik gabe bizitzen diren denboran zehar, gizaki orok gizaki ororen aurka mantendutako gerra deritzan egoera horretan aurkitzen direla. Zeren GERRA ez bait datza batailatan, edo burrukatzearen egintzan soilik; konbateetan ihardukitzeko borondatea aski ezaguna den denbora tarte batetan baizik"

"Eskubide naturala, idazleek arruntki jus naturale deitzen dutena, gizabanako bakoitzak beronen berezko boterea, berak nahi duen bezala, bere naturaren, hots, bere bizitzaren preserbaziorako erabiltzeko eta, beraz, beronen judizio eta arrazoiaren arabera hura lortzeko biderik egokientzat har daitekeen gauza oro egiteko duen libertatea da.

LIBERTATEZ ulertzen da, hitzaren esanahi aproposarekin ados, kanpoko eragozpenen ausentzia, gizaki bati bere nahimena betetzeko boterearen zati bat sarritan ken diezaioketen galerazpenak, baina geratzen zaion boterea bere judizio eta arrazoiak agintzen diotenaren arabera erabil dezan eragotz ez dezaketanak.

... eta gizabanakoaren egoera (aurreko kapituluan adierazi den bezala) orok ororen kontra mantendutako gerraren egoera denez, zeinean bakoitza bere arrazoiak gobernatuta aurkitzen bait da, beronen bizitza bere arerioen aurka gordetzeko laguntza gisa baliagarri gerta daitekeen deus ez dagoelarik, halako egoera batetan gizaki orok orotarako, besteen gorputzerako ere, eskubidea duela ondorioztatzen da. Eta, beraz, gizaki orok gauza orotarako daukan eskubide natural honek iraun artean, ezin daiteke egon, ezein gizakirentzat, (oso indartsua delarik ere) naturak gizakiei bizitzeko arruntki eskaintzen dien denbora guztian zehar bizi ahal izatearen segurtasunik. Eta horregatik prezeptu, edo arrazoiaren arau orokor bat da, hura lortzea espero duen neurrian, gizabanako oro bakearen alde saiatu beharko litzatekeela, eta erdiets ez dezakeenean, orduan gerraren laguntza eta abantaila guztiak bila eta erabil ditzakeela, zeinaren erregelatik lehenengo adarrak naturazko lehen funtsezko legea bait dauka, bakea bilatzea eta jarraitzea dena, bigarrena, eskubide naturalaren suma, alegia, ahalik eta baliakizun gehien bidez geure burua defendatzearan datzana".

... "Naturazko lege hartatik, zeina, gordeaz izanez gero gizateriaren bakea behatzoputzen bait da, eskubide haiek beste bati transferitzera behartuak gaudela, hiruga-

rren ondorio bat jarraitzen da, zera diona: gizakiek ospatu dituzten paktuak bete ditzatela, horrelakorik gabe, paktuak alferrik bait dira, eta deus ez hitz hutsak baizik. Eta gizaki orok gauza orotarako duen eskubideak bizirik iraunez orduan, gerrazko egoeran gaude oraindik.

Eta naturazko lege honetan aurkitzen da JUSTIZIAREN iturri eta sorburua, zeren hitzarmen bat aurretik joan ez den tokian, ez bait da eskubiderik transferitua izan, eta gizabanako orok gauza orotarako eskubidea dauka eta, hortaz, ezein ekintza ezin daiteke bidegabera izan. Baina paktu bat ospatu denean, orduan hura haustea zuzengabea da, eta ZUZENGABEKERIAREN definizioa hitzarmenaren ez betetzean bestetan ez datza, eta bidegabe ez den oro bidezko da".

BIBLIOGRAFIA

1.- Interes soziologikoa duten Thomas Hobbesen obrak.

- *Leviatán o la materia, forma y poder de una república eclesiástica y civil*, F.C.E. argitaletxea, México, 1940.
- *Del ciudadano*, Instituto de Estudios Políticos. Facultad de Derecho. Universidad Central de Venezuela, Caracas, 1966.
- *Elementos de derecho natural y político*, Centro de Estudios Constitucionales argitaletxea, Madrid, 1979.

2.- Thomas Hobbesi buruzko idazkiak.

- Bernhardt, J.: "Hobbes", 1976 in Chatelet, F., *La filosofía del mundo moderno*, Igarren tomoa, Espasa-Calpe, S.A., argitaletxea, Madrid, 1976.
- Dilthey, W.: *"Hombre y mundo en los siglos XVI y XVII"*, F.C.E. argitaletxea, México-Buenos Aires, 1947.
- Moya, C.: Thomas Hobbes: *Leviatán o la invención de la razón, Prólogo al Leviatán de Thomas Hobbes*, Editora Nacional argitaletxea, Madrid, 1983.
- Levi-Strauss, C.: *The Political Philosophy of Thomas Hobbes. Its basis and its genesis*, Clarendon Press. Oxford, 1936.
- Watkins, J.W.N.: *¿Qué ha dicho verdaderamente Hobbes?*, Doncel argitaletxea, Madrid, 1972.

8.- Jean Jacques Rousseuren testua, Kontratu soziala, I, II, III, V eta VI garren kapituluak (Lehenengo Liburua).

"Gizakia aske jaio da eta, haatik, leku orotan kateaturik bizi da. Nagusitzat hartzen denak ere ez dio horregatik besteak bezalako esklabu bat izateari uzten. Nola jazo da aldaketa hau? Zerk inprima diezaioke halako zigilu legitimo bat?

... Baina ordena sozialak gainerako guztien oinarri gisa baliagarria den eskubide

sakratu bat suposatzen du. Haatik, eskubide hori ez da eskubide natural bat: konbentziotan funtsatua dago baizik. Helburua, bada, aipatutako konbentzioak zeintzuk diren jakitean datza. Baina puntu honetara iritsi aurretik ongi finkaturik utzi behar da oraintxe bertan aurreztatu dudana.

... Gizarte ororen arteko zaharrena, eta naturala den bakarra, familia da. Halabaina, semealabek ez dute aitari lotuak jarraitzen beraiek irauteko berorren arduraz baliatu behar duten denboran zehar baizik. Beharrian hau amaitu bezain laster, batasun natural hau suntsiturik geratzen da. Semealabek, aitari zor zioten esanekotasunetik libre, eta azken hau semealabei zor zizkien arduretatik aske, nola-baiteko independentzia batez berdinki gozatzen hasten dira denak. Elkarrekin segitzen badute, ez da bortxatuki eta naturalki jadanik, borondatez baizik, eta sendia bera konbentzior besterik ez da batuta bizi.

Libertate amankomun hau gizabanakoaren naturaren ondorio bat da. Beronen lehen legea bere kontserbazioa beilatzean datza; berorren lehenengo ardurak bere buruari zor dizkionak dira. Zentzuaren adinera heldurik, bera irauteko bide egokiena epaikari soilak izanik, alegia, bere buruaren jabe bihurtzen da hortaz.

... Indartsuena ez da etengabeki jabe edo jaun izateko sobera indartsu beti, beronen indarra eskubideetan eta obediencia eginbeharretan eraldatzen ez badu. Hortik dator sendoenaren eskubidea, ironikoki itxuraz hartua eta printzipioz egiazki ezarria.

... Onar dezagun une batez nahi izandako eskubide hori. Berorretatik nahaste borrarste ulergaitz bat gertatzen dela aseguratzen dut nik. Zeren indarrak eskubidea eratzen badu, efektua zergatiarekin aldatzen denez, lehenengoa baino goragotikoa den indar orok eskubidea aldaraziko bait du.

... Gertatzen da, beraz, eskubide hitzak ez diola indarrari ezer gehitzen eta hemen ez duela deus ere adierazten.

... Itun dezagun, bada, indarrak ez duela eskubidea egiten, eta legezko botereei obeditzera behartuak besterik ez gaudela. Honela, neronen lehenengo arazoa zutik geratzen da oraindik.

... Herri batek errege bat zergatik aukeratzen duen aztertu baino lehen, komenigarria litzateke nahitanahiez horren aurreko den egintza, gizartearen benetako funtsa dena, ikastea.

Gizakiak beren kontserbazioa egoera naturalean mantentzeko gizabanako bakoitzak erabil ditzakeen indarrak gainezkatzeko dituen oztipoen agerpen puntura iritsi berriak suposatzen ditut. Orduan egoera primitibo horrek ezin du bizirik iraun, eta giza jeneroa hil egingo litzateke izaeraz aldatuko ez balitz.

Dena dela, gizakiek ezin dituztenez indar berriak sortarazi, daudenak soilik batu eta gidatu baizik, ez daukate beraien burua kontserbatzeko beste biderik, erresistentzia gaindi dezakeen indarren suma bat eransketaz osatu, hauek helburu bakar batez jokuan jarri eta elkarrenganako akordioz obraeraztearena baizik.

Azken funtsean, gizabanako bakoitza denekin erkidetzear, ez da inorekin erkidetzear, eta nolaz ez dagoen elkarbide bat zeinaren gain eskubidea lortzen den, galdu-

tako ororen baliokidetza eta norberak duena gordetzeko indar handiago irabazten da.

... Bat batean elkargozko egintza honek paktatzaile bakoitzaren pertsona berezia erakunde normal eta kolektibo bilakatzen du, asanbladak dituen botuen adina taldekidez konposatua, hain zuzen, zeinak egintza horretatik bere batasuna, ni amankomuna, bizitza eta borondatea jasotzen bait du. Honela, hots, gainerako guztien batasunaz sortzen den pertsona publikoak Hiri izena hartzen zuen beste garai batean eta gaur egun Errepublikak edo gorputz politikoa, zeinari Estatu bait deritzogu eginkor denean, beronen pareko potentziei buruz. Elkarkideei dagokienez, hauek Herri izena hartzen dute kolektiboki eta partikulari, berriz, hiritar, aginpide subiranoaren partaide bezala, eta manupeko Estatuaren legeei eskuperatuak egoteagatik. Baina termio hauek sarritan nahasten dira, bata bestearen ordez hartzen delarik; erabateko zehaztasunez erabiltzen direnean bereizten jakitearekin aski da".

BIBLIOGRAFIA

1.- Interes soziologikoa duten Jean Jacques Rousseuren obrak.

- *El contrato social*, EDAF argitaletxea, Madrid, 1979.
- *Discurso sobre las ciencias y las letras*, Alba argitaletxea, Madrid, 1987.
- *Discurso sobre el origen de la desigualdad entre los hombres*, Tecnos argitaletxea, Madrid, 1987.
- *Escritos sobre la paz y la guerra*, Centro de Estudios Constitucionales argitaletxea, Madrid, 1982.
- *Emilio o la educación*, Promoción y Ed. argitaletxea, Madrid, 1985.

2.- Jean Jacques Rousseauri buruzko idazkiak.

- Della Volpe, G., *Rousseau y Marx*. Barcelona, Martinez Roca, 1978.
- Derathé, R., *Jean Jacques Rousseau et la science politique de son temps*, P.U.F., Paris, 1950.
- Grimsley, R., *La filosofía de Rousseau*, Alianza, Madril, 1977.
- Hoffding, H., *Rousseau*, Revista de Occidente, Madril, 1931.
- Laforgue, R., "*Jean Jacques Rousseau, Neurosis y genialidad*", compilación de Johannes Cremerius, Taurus, Madrid, 1979.
- Lévi-Strauss, C., eta beste batzu, "*La presencia de Rousseau*", Nueva Unión Buenos Aires, 1972.
- Mondolfío, R., *Rousseau y la conciencia moderna*, Endeba, Buenos Aires, 1972.
- Moreau, J., "*Rousseau y la fundamentación de la democracia*", Espasa-Calpe, Madrid, 1977.
- Rolland, R., "*El pensamiento de Rousseau*", Losada, Buenos Aires, 1973.

- Starobinski, J., *Jean Jacques Rousseau, transparencia y obstáculo*, Taurus, Madrid, 1983.
- Vial, R., *La doctrina educativa de Rousseau*, Labor, Barcelona. 1937.

SOZIOLOGIA ETA SOZIOLOGOAK: ZIENTZIA SOZIOLOGIKOAREN DEFINIZIOZKO SAIO BAT

Egitaraua: Soziologiaren objektua; oinarri epistemologikoak eta metodologikoak; ideia zuzentzaileak edo hipotesiak; analisi kontzeptuala; interpretazioa; orokorpena edo printzipio teoriko espezifikoa.

- Lehenengo gaiaren azalpenarekin frogaturik geratu denaren arabera, XIXgarren gizaldian xede espezifikoko disziplina zientifiko bezala jaio baino askoz lehenago existitu da soziologia. Esan dezagun XIXgarren mendean zehar soziologiak bere objektuaren, metodoaren eta lege propioen beharraz kontzientzia hartu zuela, hauek beharrezko baldintzak izanik zientzi proiektu ororentzat, hala nola giza zientzien arloaren barneko gainerako disziplina zientifikoentzat, batzu lehenago eta beste batzu geroago, zientzi ikerketaren arlo autonomo bihurtzen joan direlarik.

Eta gero zer? Soziologiaren helburua errealitate soziala ulertzean eta zientifikoki azaltzean datza. Honek ez du ukatzen, bistan denez, gizarteari buruzko beste hitzaldi mota batzuren existentzia: hitzaldi literarioa, poetikoa, kritikoa, filosofikoa, antropologikoa, psikologikoa, e.a. Gainera, zenbait obra poetiko edo literariok soziologiak, antropologiak edo psikologiak baino begirada sarkorrago batez beha dezake errealitatea, zeren azken hauek erabide idor bat, metodo zientifikoaren arauak obeditzen dien bidea, alegia, jarraitze-
ra behartuak bait daude.

Haatik, hau da prezeski soziologia proiektu zientifiko bihurtzen duena eta disziplina honi izaera berezi eta ordeztzen bat eskaintzen diona.

Nola bilakatu da soziologia den proiektu zientifiko hori gure egunetarako? Esan dezagun soziologia proiektu zientifiko bat duen disziplina gisa sortu zenetik hona, ikerketa enpirikoren kopuru handi batez osatuta egonik ere -zeina amerikar soziologiari gehiegikeriaz erabiltzea aurpegira bota izan bait zaio, hots, behaketa enpirikoren kantitate eskerga bat modu nahasian metatzea, eta argi eta garbi bere osotasunean kontutan hartutako eredu teoriko bati erreferentziarik egin gabe aritzea, hain zuzen- lan teorikoez arduratu izan dela.

Bereziki nabarmengarriak dira objektuaren, oinarri epistemologiko eta metodologikoen, ideia zuzentzaile edo hipotesien, analisi kontzeptualaren, interpretazioaren, orokor-

penaren edo printzipio teoriko espezifikoen gaiak, eta soziologoak berak ikasitako ekintza sozial eta historikoaren korrontean beronen zientziatasunaz nahitanahiez inplikatura ego-teagatik, prezeski, bere garaiko politikatik eta ohitura moraletatik jasan eta ihardun ditza-keen eraginekin harremanduriko beste gai txikiago batzu oraino.

Soziologiak bakoiztu ez daitekeen errealitate batekin ekiten duela eta, halaber, bere iker-objektua, mugagabeki bukaezina mantentzen den horretan, hain zuzen, barneratua da-goen denbora berean bere burua lantzearen berezitasuna eskaintzen duela azpimarratzen dugun une berberatik, errazki ulertzen dugu soziologiak bere objektuari dedikaturiko hain-beste literatura edukitzea.

Izan ere, soziologiak gizarte historikoak, eta azken hauen bidez gizartea, ulertu eta azaldu nahi ditu; baina, aldi berean, gizartearen ibilbide historikoan inplikatura dago. Hobe-kiago oraindik, soziologia gizabanakoek beren sasoiaz, beren zibilizazioaz iruditzen duten oharrenez inkontzienteki markatua aurkitzen da, soziologoek lantzen duten teorian eta burutzen dituzten ikerketetan agertzen zaigu. Honela soziologoak ez du beronen berehala-koaren berezko irudietatik ihes egiten: Estatu, nazio, komunitate etniko, klase sozial, familia, e.a.... Ideologiek, zeintzuetan barneratua bait dago, interesatzen zaizkion arazoei buruzko bere oharren soziologikoaren elementu nagusienak ematen dizkiote sarritan, eta aipatutako problemak abordatzeko eta definitzeko duen moduan eragiten dute. Soziologia ezin daiteke soziologoaren moraletik eta bere gizartetik guztiz independentea izan, moral hori heredatzen bait du eta berorretatik elikatzen bait da.

Bestalde, bere analisiaren objektua etengabeki transformatzen eta aldatzen doa. Fisi-koarentzat, ikasten duen materiaren natura emana dator eta aski konstantea da. Biologoa-rentzat, bizitzaren ordenan, abere moetak eraldatzen dira, baina lege zehatz batzu jarrai-tzen dituzte. Psikologoa bera gizakiaren egitura psikikoaren iraunkortasunaz fida daiteke. Baina ez da berdin gertatzen soziologian. Gizartea errealitate bukagabe bat da: bide ezager-tutatik eta prozesu aldakorrekin ados, autoerlaziozko prozesutan dago beti. Behin eta berriz asmatuz, berdefinituz, beste ezberdin bat izateko asmoz benetan den bezala bere bu-rua ukatuz existitzen da.

Egoera honek esplikatzen du gaur egunean ere soziologiaren objektuaren inguruko eztabaida amaitu gabe egotea. Honela, nabarmentasun internazionala duten soziologoek soziologiak abordatu behar duen iker-objektuari buruzko definizio zabaltzaile berrirekin harritzen gaituzte etengabeki. Batzutan sinplistik diruditen itxura pean, zientzia guztiz zail batetan datza egiazki, zeren ikasten dituen gizartearen mugimenduek berek mugagabeki narratz eramanda aurkitzen bait da, bere behaketek eta are gehiago beronen aurrikuspenek izaera aleatorio bat dutelarik beti.

Oldartu beharreko desafio bat da: baldintza zail hauetan geroz eta baliagarriagoa den ezagutza-sistema bat elaboratzea, alegia.

- Horrela, soziologiaren oinarri epistemologiko eta metodologikoen arazora heltzen gara. Galde daiteke, izan ere, zein jakintza mota eduki dezakeen gizakiak gizarteaz, non barneratua aurkiturik beronek itxuratua bait dago. Zein bidetatik gertatzen da posible eza-guera hori? Lortzen ote du soziologiak, bere gizarteaz eta gizarte beraz, hautemate pribilegiatu bat ala deforme bat soilik?

Izan ere positibismoan, hots, Augusto Comtek sortutako korrante filosofiko eta ideologikoan bere lehen urratsak eman ondoren, soziologia behaketa hertsiairen, estatistikaren, eta datu-bilketaren garrantzia eztabaidatzeari ezein unetan uko egin gabe, giza subjektibitateak eta gizakiak bere mundua sortzeko duen joerak beste ezagutza-ikuspuntu bat, hau da, giza arazoak aditu ahal izateko epistemologia espezifiko bat beharrezko bihurtzen zuelako ideian iharduten hasi zen. Positibismoa baino harantzago doan, beronen erdiespenak errefusatu gabe, epistemologia batetan datza beraz.

Honela, zientzia sozial bat, ekonomia politikoa prezeski, modu berean funtzionatzen zegoen jadanik, zeren positibismoaren metodoen bitartez kasu orotan egiazta ez daitezkeen motibazio subjektiboren multzo bat iratxekitzen bait zien gizabanakoei.

Historiak, bere aldetik, egintzak finkatzeko, hots, giza ekintzaren esanahi subjektiboaren interpretazio arrazional batetaraino heltzeko, eta horrela hori objektiboki azaldu ahal izateko, esfortzu bat barne ematen zuen honez gero.

Beraz, alde batetik subjektibitatea, eta bestetik, objektibitatea barneratu behar duen metodo batetan datza. Dena dela, bera ulertzeko erizpide sendorik eduki gabe subjektibitatea onartzea irrazionaltasun moeta batetan erortzea litzateke. Problema hau konpontzeko ekonomistengandik hartutako arrazionaltasunera, beronen baliabideek helburu desiratuak ahalik eta era hoberenean lor ditzaten gizakiak estrategia egokienak planteiatzen dituelako aierura, alegia, jotzen da.

Arrazionaltasunaren eta arrazoiaren eremura joaten diren halako arazo metodologikoek azken dimentsio sentikor bat daukate ere, zeinetik zientzilariaren jokaerak ez bait du ihes egiten.

Problema hauek ez dute beren indarra galdu gure egunetan. Soziologia gizarteko harremanen somatze eta analisi zuzenera eraman nahi denean, soziologoak erabili beharreko oinarri epistemologikoen inguruan eztabaidatzen da oraindik.

Helburua ez datza teknika edo erabide batzu aurkeztean, mugimendu sozialen eta nasaikiago ekintza kolektiboaren soziologia bat egiteko moduari dagokion metodo bat asmatzean baizik.

Dena dela, erabaki bat aztertzerakoan ezin daiteke jokatu fenomeno baten bilakaera jarraitu nahi denean edo kontsumoko hautakizun indibidualen ikasketaz arduratzen garenean bezala. Erabaki baten estudioak eraginen bat izan zezaketen eskuharmen guztien berreraketa eskatzen du. Horretarako gutiegi dira galdesortaren bidezko inkestak eta ikerketa historikoa. Beraz, batzutan prozesu politikoa simulatuz ere, aktoreen itaunketaren bitartez erabakiaren arloa berrerratu behar da. Mugimendu sozialak erabakiak baino are urrutiago daude inkesta estatistikoen eta historialarien barrutietatik. Hau horrela da mugimendu soziala gatazka batetan sendoki kokatuta aurkitzen delarik, zeinak jarrerak edo ideologikoak ez diren testimonioak jasotzeko eragozpen bat suposatzen bait du. Gainera ikertzaileak mugimendu sozialarekin konektatzeko zailtasun serioak ditu, zeren gatazketan behaturiko aktoreetan soziologoek buruzagi politiko eta ekonomikoen alde lan egiten ote duten sentsazioa bizirik bait dago.

Guzti honek galdera hauetara eramaten gaitu: Nola hel daiteke ekintza kolektibo gatazkatsu batetaraino? Nola lortu berari buruzko objektibitatea, hots, drama hau, objektibatzea, non aldeaz aurretik finkatuta ez dagoen testuaz osatutako historia asmatzen bait da? Eta zer posizio hartzen du aztertzaileak: mugimendura moldatua, ideologo bihurtzen da; urrun edo neutro, errefusatu izaten da; inkestatzaile bilakatuz gero, ekintza kolektibo bat dagoen tokian eritzi pertsonalak bilatzen direlarik, egoerari bera bermugatzan duenaren erantzunak eskatzean, galdekete mugimendua suntsitzen dute.

- Soziologoek lan teoriko gisa bilakatutako gainerako gaiak ukitzera pasatuz, esan dezagun lehen-lehenik ideia zuzentzaile edo hipotesien gaiari buruzko zerbait. Hipotesia oraino frogaturik ez dagoen eta arrazonamendu edo bilakaera baten funtsa den edozein nozioaren aierua bezala metodo induktiboaren oinarria izan da eta, beraz, soziologiak bere hastapenetatik erabili du jadanik.

Epistemologia mendekideak ez du ez zientzia induktiborik ez deduktiborik baiesten. Judizio hipotetikoen eta judizio zientifiko-kategorikoen arteko bereizpena, barrutiko ezauzgarrien gain funtsatuta dagoena, alegia, ez du onartzen. Zientzia hipotetiko-deduktiboak baizik ez ditu ezagutzen. Arrazoiaren eta esperientziaren artean ere ez dago etendurarik: arrazoia beharrezkoa da esperientzia bat egiteko eta, halaber, arrazoi bat eman dadin ezinbestekoa da esperientzia. Arrazoia ez da printzipio-dekalogo baten arabera agertzen, pentsamendua bere amets dogmatikotik ateratzeko gaitasuna duen sistematizazioko arau bat bezala baizik.

Hipotesia ezagutzaren ezaskitasun bat denik ezin onar dezakegu; baliabide zirkunstanzial batetan, zeinaz printzipio kategorikoren ausentzian adimena fido bait da, ez datza. Hipotesia, fenomenoaren hautematean inplikaturiko kontzeptua definitzeko eta esplikatzeko ahalmena duen erlazio baten aitzinapena da. Zientzilariek hipotesiak egiten badituzte, horiek kontrolatzen utziko dieten egintzak berauen bidez bilatzeko da. Hipotesia erreallitateari buruzko balioztapen batetan datza.

Bere balioa egintza berriak aurrikusten eta eraikitzen laguntzean dago, ageriz paradoxiakoak sarritan, adimenak lortua izan duen jakintzara moldatzen direlarik, baina zeintzuen esangura sistema koherente batetan eraberritzen bait da. Erreallitateari eranstean zaizkion burutzapenek eraginkortasun pragmatikoaren bitartez, baina inteligentziaz hornituriko eraginkortasun baten bidez, prezeski, baieztatzen dute kausalitate naturala. Pragmatismoak arrazioa dauka ideia baliagarriak ideia sortzaileak izan daitezen exigitzean, baina ez da ahaztu behar benetako lorpenak lorpen kalkulagarriak direla, bestela aurrez kalkulatuak bait dira beti.

- Hipotesiaren gaiarekin batera analisi kontzeptualarena nabarmendu behar da modu berean. Xerkaketaren eremuan burututako pauso konkretu bakoitzean soziologoa bere kontzeptuak eraikitzetik hasi behar da, aldeztu aurreko nozio denak sistematikoki aldaratuz, hain zuzen. Amankomunak gertatzen zaizkien kanpoko bereizgarri batzuz aurrez definituriko fenomeno talde bat soilik hartuz, bere iker-objektua mugatu behar du eta definizio honi erantzuten dioten guztiak ikerketa berberan barneratu behar ditu ere.

Honek definizioaren noziora garamatza. Egintza-sistema bat nonbait existitzen dela jakinik ere, berauei buruzko ideia nahasi bat daukagu oraindik: ez ditugu beraien zabalatasuna ez beraien muga zehatzak ezagutzen. Honela bada, nahitanahiez eta ororen gain, inpresio ezbaiti eta flotagarri hau nozio ezberdin batetan eraldatzearen beharkian aurkitzen gara. Helburua ez datza egintzen funts bera orohar definitzean. Hori zientziaren bukaeran etor daiteke bakarrik. Ikerketari hasiera ematera, hots, estudioaren emaitzei buruzko aitzinapenik egin gabe, estudiatu behar den gauza mugatzera destinaturik dago eskusiboki.

Hemendik aurrera, arau zehatzen arabera egin daiteke kritika. Proposamendu bat eztabaidatzeko, zera ikusi behar da: definizioa desegokia zela eta arrazonamenduaren sekuentzia guztia biziartua, edo definizioan parte hartzen zuen egintza mugatu bat arduragabetu dela, edo, laburtuz, kontutuan hartuak ez ziren egintzak iker-eremuan sarrerazten direla ere.

Aitzitik, nomenklatura mugarrিতua ez dagoenean, autorea egintza moeta batetik bestera sentigabeki pasatzen da, edo bestela, egintza moeta berdin batek izen diferenteak agertzen ditu egileen arabera.

Honela, analisi kontzeptualak ageriko antinomiak konpontzen ditu. Gogora dezagun, esate baterako, gizarte modernoan estudioan jokaturako papera, "industri gizarte", "naharotasunezko gizarte", "kontsumoko gizarte" bezalako zenbait kontzepturen hautapenek, hain zuzen. Halaber, klase sozialen kontzeptuaren bilakaera aipa daiteke, xerkaketak modu arras ezberdinetan orienta daitezke, klase arteko borroken testuinguruari jarraituz zentzu marxista batetan edo, aitzitik, errenta nahiz kontsumo maila oinarritzat hartuz estratu sozialen zentzuan interpretatzen denean.

Beste gai batetara pasatu behar dugu oraino: interpretazio soziologikora, prezeski. Zein da beronen berezko metodoa? Soziologoak ezin dezake fenomenoek zertarako balio duten eta zein eginkizun betetzen duten galderetatik abiatuz hauek azaltzearekin askietsi. Oso diferenteak diren bi arazo nahastea litzateke. Egintza batek zertarako balio duen ikusteraztea ez da nola jaio den ez une honetan dena izatera nola heldu den esplikatzearen berdina. Zeren jarraitzen dituen xedeek beraren ezaugarri diren propietate espezifikoaren existentzia suposatzen bait dute, baina ez dute bera sortarazten. Bi ikerketa-mota hauen dualtasuna ongi erakusten duena egintza bat ezertarako balio gabe mantentzen daitekeela da, bai ezinbesteko ezein helbururengan moldatu ez delako, bai, baliagarria izan ondoren, erabilgarritasun oro galdu eta azturaren indar hutsarengatik existitzen jarraitu duelako, hain zuzen ere. Hortaz, fenomeno sozial bat azaltzerakoan, beharrezkoa da hura sortarazten duen zergati eraginkorra eta beronek burututako funtzioa elkarrengandik banaturik ikertzea. Baina funtzioaren mugaketara bigarren mailan baizik jo behar ez den arren, hau ere nahitaezkoa da fenomenoaren azalpena erabatekoa gerta dadin. Izan ere, egintzaren baliagarritasuna ez bada izatea eragiten duena, bera mantentzeko hau onuragarria izan dadin beharrezkoa da jeneralki.

Soziologia, modu berean, gizartea gizabanakoen suma huts bat ez dela, aitzitik beraien elkarketan osatutako sistemak bere ezaugarri propioak dituen errealitate espezifiko bat errepresentatzen duela ohartu zen. Beraz, gizartezko egintza baten kausa mugatzailea aurreko egintza sozialen artean bilatu behar da eta ez kontzientzia indibidualaren egoeren artean. Eta garrantziren bateko prozesu sozial ororen lehen jatorria gizartezko barne-ingurunearen konstituzioan bilatu behar da. Ingurune soziala eboluzio kolektiboaren faktore mugatzaile gisa hartzen duen kontzeptzio honek izugarrizko garrantzia dauka. Zeren hori errefusatz gero, soziologia kausalitatezko edozein harreman finkatzeko ezintasunean aurkitzen bait da.

Interpretazio soziologikoak burututakoa beste giza zientzien zerikusian zeregin espezifiko bezala azpimarratu nahiean, gogora dezagun, eremuz gaineko eskuharmen soziologikoaren ondorioz ikertzaile soziologoa, dokumentuen eta gertakarien ulerkuntza hobea gorako prest aurkitzen dela, hots, bere asmoa analisisa berrindartzekoa baita. Jokaera hau normala da izaera honetako dokumentuen aitzinean, hots, eskribu ideologiko, deklarazio

eta debatezko laburpenen maila garrantzitsuenari dagokionean. Helburua aktorearen-hitzaldia mugimendu sozialaren azterketa soziologikoaren bidez esplikatzean datza. Honela, ez historia ekonomikoaren eranskin bat, ez justuen askapena eta botereetsuen porrota azaltzen duen epopeia moralizatzaile bat ere izango ez den historia soziala bilaka daiteke.

Haatik, historiaren berrirakurketa honen, eta eremuz gaineko eskuharmen soziologikoaren eta berak landutako hipotesiari berez dakarzkion berrindarpenaren mugak seinaltatu behar dira. Lehenik, sarritan dokumentu historikoak beren eskusartzeak ekoizten dituenak baino askoz pobreagoak direlako eta, beraz, ez dutelako elementu berririk ekartzen; ondoren, zeren eskuharmena gatazka baten adiera ezberdinen banapeneraino eramán nahi izan bait da, dokumentu historikoak une eta leku berezi batetan nola nahasten diren agertzen den bitartean.

Soziologiari ezin zaio eskatu gertaeraren berri osoki eman dezan; horregatik, hipotesien egiaztapenaz edo baliozkotasunaz baino gehiago, berauen berrindarpenaz hitz egin nahiago dugu.

Posible izango ote da urrunago joatea eta gure iraganaldiko edo beste gizarte batetako dokumentuak eskusartze multzo baten irakaspenetatik abiatuz berrinterpretatzea? Nola egingo diogu uko itxaropen honi? Historia giza zientziek etengabeki aberastua eta eraldatua izan da: lehenik analisi ekonomikoak, eta bereziki, antropologiak. Eskuharmen soziologikoa hain estuki lotzen zaio ekintzaren soziologiari, non historia sozialak berak behar dituen azterketazko lanabesez hornitu behar bait du.

- Azkenik, orokorpenera edo soziologiaren printzipio teoriko espezifikoetara heltzen gara. Orokorpen enpirikoak gizartezko erregulartasunen ezarpenera xedatzen du. Jerenalpenetatik teoria berberetara pasatu ohi gara. Azken batean, teoriak lege zientifiko bezala aurkezten zaizkigun orokorpenak dira. Oraingoz, oso gutxitara murriztuak egonik.

Kasu batzutan, teoria ikerketak orientatzeko gauza da. Eta beste zenbaitzutan, aurkikunde enpiriko batek teoria soziologiko bat sortarazten du, edo bestela, teoria bat aldaraztera edo kontzeptu batzu zehaztera eramaten gaitu. Azpimarra dezagun, bada, teoriaren errepresentazio tradizionalak eta errepresentazio positibistak, teoriari lege esperimentalen multzo bat ahalik eta modu erabateko, erraz eta doienean errepresentatzearen funtzioa besterik ez diotela asignatzen, teoria beronen eginkizun premiazkoenaz jabetzen ahalegintzen direlarik, zeina etendura epistemologikoa aseguratzean, kontraesanak, inkoherentziak edo hutsuneak esplikatuko dituen, ezarritako lege-sisteman berak bakarrik sortarazten duen printzipioa ondorioztatzean datzalarik.

Enpirismoaren uko teorikoaz gainera, teoria erregionalen posibilitatea baztertzeko joera dago, ikerketa hiperenpirismoaren edo gizarteko sistemaren teoria unibertsal eta orokorraren guztia ala ezer ez moztako aukeran itoaz, prezeski. Doktrina bat baino gehiago, teoria-metodo bat da, buruaren lanabes bat, ondorio egokiak ateratzeko prest dagoenari laguntzen dion pentsamenduaren teknika bat, alegia.

Teoria bat ez da lege bat. Ezin daiteke, lege bat bezala, esperimentuen bidez zuzenki egiaztatu. Eta teoria baten eraikuntza iradoki duen metodoa ez dago teoria horretatik kanpo. Izan ere, maiz gertatzen da teoria bat ezein esperimentazio osagarri burutu behar izan gabe ametitzen dela; esperientziaren gain oinarriturik dagoen neurrian, esperientzia hauek teoria formulatu baino lehen eginak eta ezagutuak izaten dira sarritan.

Gainera teoria bat proposamendu esperimentalen multzo baten baliokide logikoa izan daiteke eta, halere, esangura guztiz ezberdin bat eduki dezake; eta, teoria den neurrian, bere esangurak beronen baliokidetasun logikoek baino garrantzi handiagoa dauka. Formulazio teoriko batentzat, beste nozio batzu mugieraztearen boterea, berak azaltzen dituen eta beronek esandako guztia barneratzen ez duten legeekiko bere murrizgarritasun logikoa baino garrantzitsuagoa da. Legeek ez digute adierazi nahi esaten dutena baino gehiago.

Testu argigarriak

Aurreko orrialdeetan oraintsu transkribatu dugun komentario laburrak, zientzia soziologikoaren funtsezko kontzeptuen zeregin orientatzailea eta zimendatzailea kezkatzat duten soziologoek teoriatzko ikuspuntutik landutako testu soziologikoen aipamen sendar batzu eskaintzea eskatzen du. Asmo pedagogiko bati jarraituz, zientzia soziologikoaren oinarritzko tresnak ehozten eta eraikitzen joan diren erreflexio teoriko handiak nabarmendu nahi izan ditugu. Baina azpimarra dezagun, halaber, ekarpen horien erlatibotasuna hausnarketa teorikoaren arlo globala kontutan hartzen denean, zeina inoiz agortzen ez diren beren posibilitateak hurrupatzeko antsiaitsu dauden ikertzaile berriren zain irekia geratzen bait da beti.

1.- Soziologiaren objektuari buruzko testua.

E. Durkheim, Metodo soziologikoaren arauak.

"Lehen araua eta funtsezkoena, egintza sozialak gauzak bezala kontsideratzean datza.

Fenomeno moeta berri bat zientziaren objektu bilakatzen den unean, bera izpiri-

tuan errepresentaturik aurkitzen da jadanik, ez irudi sentikorren bitartez soilik, zakarki osatutako kontzeptu gisako batzuren bidez baizik. Fisika eta Kimikaren lehen hasi-masien aurretik, gizakiek oharmen hutsa baino harantzago heltzen ziren nozio batzu zituzten fenomeno fisiko-kimikoei buruz; halakoak dira, adibidez, erlijio orotan nahasiak aurkitzen ditugunak. Izan ere, erreflexioa zientziaren aurrekoa da, azken honek metodo gehiagorik lehenaz baliatu besterik ez bait du egiten. Gizabanakoa ezin daiteke gauzen erdian bizi berauei buruzko ideiarik eraiki gabe, horien arabera erregulatzen duelarik bere portaera. Baina nozio hauek beraiei dagozkien errealitateak baino gertuago ditugunez eta gure irispidean daudenez, azkenekoak lehenengoengatik ordezkatzera eta haiek geure espekulazioen berezko materia bihurtzera jotzen dugu naturalki. Gauzak behatu, deskribatu, konparatu beharrean, gure ideiez kontzientzia hartzearekin, hauek aztertzearekin, konbinatzearekin askietsitzen dugu. Errealitatearen zientzia baten ordezkari, analisi ideologiko bat besterik ez dugu egiten...

Eta, haatik, fenomeno sozialak gauzak dira eta halakotzat tratatu behar dira. Proposamendu hau frogatzeko ez da beharrezkoa beren naturari buruz filosofatzea, ez behe mailako erresumena-fenomenoekin aurkezten dituzten analogiak eztabaidatzea ere. Soziologoari eskainitako *datum* bakarrak direla egiaztatzearekin aski da. Izan ere, gauza gisa, hautemateari ematen zaion oro ulertzen da. Fenomenoak gauzen arabera tratatzea, zientziaren abiapuntua osatzen duten *data* bezala tratatzea da. Fenomeno sozialek izaera hau aurkezten dute ezbairik gabe".

2.- Soziologiaren oinarri epistemologiko eta metodologikoei buruzko testua.

Max Weber, Ekintza sozialaren natura.

"Esangurari buruz interpretazio ororen helburua, zientziarena bezala orohar, segurtasuna lortzean datza. Halako segurtasunak ekintza sozialaren ulerkuntzan itxura arrazional bat har dezake (orduan logikoa edo matematikoa izan daiteke) edo esperientzia bera enpatiaz birbiz dezake (hunkipenak eta sentiberatasun artistikoa bame direlarik). Segurtasun arrazionala ekintza bat eta beronen egileak bizi izandako sentimendu-multzoa irudimenak arrazionalizatuak diren kasuan eskuratzen da batez ere. Adigarritasun arrazionala, hemen zentzu berehalako eta ez anbiguo intelektualki kaptatzearen posibilitatea inplikatzeko duena, judizio matematiko edo logikoen modura elkarren artean harremantzen diren esanguren multzo haietan aurkitzen da gehieneko mailan...

Gauza bera egiazkoa da, halakotzat ezagutzen ditugun "egintza enpiriko" haietatik, hala nola erdietsi nahi ditugun eta hautatu beharreko zaizkigun "bideetatik" (geure berezko esperientzian, hain zuzen) argiro ondorioztatzen diren jomugetatik nor-

baitek bere ekintzarako konklusioak ateratzen dituenen. Izaera honetako ekintza apropos baten interpretazio orok, arrazionalki orientatuak, segurtasunezko maila garaiena lortzen du aukeratutako bideen ulerkuntzan. Halere, hain garaia izan gabe, azalpen baten eskakizunetarako, "erru" haiek (bi problemen arteko nahasketa barne), zeintzuetan gu geu errazki eror bait gaitezke edo zeintzuen jatorria enpatikoki birbiz bait dezakegu, ulertzeko aski den segurtasun maila batetara eraman gaitzakete.

Honi kontrajarririk, azken "xede" edo "balore"ren zenbaki bat existitzen da, zeinengana gizakiaren ekintza enpirikoki errealak orienta bait daitezke eta, zenbait kasutan beren esangura modu intelektual batetan kapta dezakegun arren, segurtasun osoz ezin dezakegu ulertu. Horrelako kasuetan, hala ere, azken balore horiek geurengandik zenbat eta ezberdinagoak izan, orduan eta zailagoak gertatzen zaizkigu irudimen enpatikozko egintza baten bidez birbirtuz ulertzea. Are gehiago, kasu bakoitzaren arabera, ulerkuntza intelektual huts batekin edo, hori ezinezkoa denean, berauek egintza landugabetzat jotzen dituen adiera sinple batekin askietsi beharko dugu....

Tiporen eraikuntza barneratzen duen erabide zientifikoa aukeratzen dugunean, ekintza moeta garbi baten "desbideratzeak" bezala -hau era arrazional deliberatu batetan jazoko balitza izango litzatekeenaren arabera- errepresentatuz gero irrazionalak eta afektiboak diren eredu esanguratsu haiek ikergarri eta guztiz konprenigarri bihur ditzakegu...

Suposamendu metodologiko hauen barrutian soilik kontsidera daiteke "interpretatzeko soziologia" "arrazionalistatzat". Garbi dago halako metodoa soziologiari buruzko aurreiritzi arrazionalisten adierazpen gisa hartzea errore bat dela: trikimailu metodologiko batetan besterik ez datza eta ez litzateke suposatu beharko horrek bizitzan beti kontsidero arrazionalak meneraturiko sineskera bat inplikatzen duenik. *Egiazko* portaera beronen asmoei dagokienez deliberamendu arrazional baten bidez gidatua ala gidatu gabe egotearen neurriari buruz soziologiak ez du zeresanik. Ukaezinezkoa da lekuz kanpoko interpretazio arrazionalistan erortzeko arriskua dagoela beti. Zoritxarrez, esperientziak hala baieztatzen du".

3.- *Idea zuzentzaile edo hipotesiei buruzko testua.*

Georges Canguilhem, Metodoari buruzko ikasgaiak.

"Egintza bat ezin daiteke *idea* batekin adostasunezko ala konformagaiztasunezko erlaziotan egon baldintza baten pean baizik: egintzaren eta ideiaaren artean homogenotasun logikoa dagoenean, alegia. Honek esan nahi du idea judizio-juzkatzeko judizio- bada, egitateak ere judizio-judizio segur- izan behar duela, behin-

behinean. Ideia –hipotesi edo lege– judizio unibertsal bat da, egintza berriz, judizio partikular bat. Judizio batek ezin dezake hipotesi bat baieztatu ala ezeztatu bi judizioek kontzeptu berberak lotzen dituztenean baizik. Praktika esperimentalean zailtasun guztia harremana zehazki berdina dela, hots, kontzeptuek ulerkuntza bera dutela finkatzen datza. Egintza batek hipotesi bat kontraesan dezan beharrezkoa da metodo berberak partikular denaren (hots, egintza) eta unibertsal denaren (hipotesia, alegia) elementuak mugatzea. Ezinbestekoa da harremanetan jarritako kontzeptuak detektatze eta analisi-teknika berdinetatik eratortzea. Biologian, substantzia kimiko batek ehun batengan burututako ekintza oro ezin daiteke zuzenki interpretatu, dosiaren arabera baizik. Arraroa da, zientzia horretan, espeziearen barietate berezi bati dagokion ondorio bat espezie oso batetara hedatu ahal izatea; kafeinazko dosi batek igelaren gihar hildaskatuaren gain ekintza bat dauka. Baina ekintza modua ezberdina da igel berdean eta igel gorrian. Kontsekuentei, somatutako edo behatutako egintza batek, halakoa izateagatik soilik, hipotesi baten aldeko ala aurkako argudio bat eratzetik oso urrun gaude; bere tradizio kontzeptuala hipotesi berarekin logikoki alderagarria bihurtzen dadin aurrez kritikatu eta berreraikia izan behar da. Gertakizun batek ez du ezer frogatzen bera agertzen duten kontzeptuak metodikoki kritikatuak, arteztuak, erreformatuak izan ez diren artean. Gertakizun erreformatuek soilik ekartzen dute informazioa.

Arrazoi honegatik, hipotesia balioztatzen bat bezala defenditzaileen egintzak sortez zezakeen pragmatismozko objektzioa errefusatu da. Hipotesi baten balorea (errealitatezko balorea, hain zuzen) eragiten duena ez da gertakizunetik komunizaturaren egintza hutsa. Izan ere, aieru baten eta frogaketa baten artean alde aurretik pentsatutako akordioa ala desakordioa, iturburu gisa hartu den aierutik abiatuz ikertua prezeski, nahiz eta errepikatu, kointzidentzia batetan ez datzala, baizik eta behatutako gertakizunera hipotesiak inplikatu dituen metodoen bidez iritsi dela finkatu ahal izatea beharrezkoa da".

4.- *Analisi kontzeptualari buruzko testuak.*

Marcel Mauss, Erlijiozko fenomeno batzuren analisiari sarrera.

"Fenomeno sozial bat eman dadin, ez da premiazkoa beronen ahozko adierazpena lortzea. Mintzaira batek hitz batetan esaten duena, beste batzuk zenbaitetan esaten dute. Are gehiago: ez da guztiz beharrezkoa hori adieraz dezaten: aditz trantsitiboan, esate baterako, kausaren nozioa ez da esplizituki agertzen eta, haatik, bertan barneratua dago.

Buru eragiketen printzipio mugatu baten existentzia aseguratu egon dadin ezinbestekoa eta aski da eragiketa hauek beren kabuz soilik esplikatzea. Inor ez da

ausartu sakratu nozioaren unibertsaltasuna eztabaidatzen eta, halere, erabat zail litzateke latindarren (sacer)-ari dagokion hitz bat sanskritoz edo grekoz aipatzea. Sanskritoz zera esango da: garbi (medhya), sakrifizio (yajniya), jainkozko (devya), ikaragarri (ghora); grekoz: saindu (($\iota\epsilon\rho\acute{o}\zeta\ \acute{o}\ \alpha\gamma\iota\omicron\zeta$)), beneragarri (($\sigma\epsilon\mu\nu\acute{o}\zeta$)), justu (($\theta\in\sigma\mu\omicron\zeta$)), agurgarri (($\alpha\iota\delta\epsilon\sigma\mu\omicron\zeta$)). Hala eta guztiz ere, ez ote zuten eduki greziarrek eta hinduek sakratu denari buruzko kontzientzia guztiz justu eta sus-traitu bat?"

E. Durkheim, Metodo soziologikoaren arauak.

"Zientzia, objektiboa izateko, ez zientziarik gabe osatu diren kontzeptutatik, sentsaziotatik baizik, abiatu behar da. Sentimen-datuetatik mailegatu behar ditu beronen hasierako definizioen elementuak. Eta izan ere, zientziaren eginkizuna zertan datzan errepresentatzea aski da beste era batetara ezin dezakeela jokatu konprenitzeko. Gauzak diren bezala, ez guri praktikan ulertzea komeni zaigun bezala, ego-kiro adierazten dituzten kontzepturen premia dauka berak. Baina bere ekintzatik bazter osaturik daudenek ez diote baldintza honi erantzuten. Beharrezkoa da, beraz, kontzeptu berriak era ditzan eta horretarako, nozio amankomunak eta hauek adierazten dituzten hitzak aldaraziz, hain zuzen, sentsazioarengana itzul dadin, zeina kontzeptu ororen ezinbesteko lehengaia bait da. Sentsaziotik askatzen dira ideia orokorrak, egiazkoak ala faltsuak, zientifikoak ala ez zientifikoak. Zientziaren edo jakintza espekulatiboaren abiapuntua ezagutza arrunt nahiz praktikoarena besterik ezin liteke izan. Harantzago, hots, materia amankomun hau gero landua den moduan soilik da, non dibergentziak hasten bait dira".

5.- Interpretazio soziologikoari buruzko testua.

Alain Touraine, Abotsa eta begirada.

"Ikertzailearen eskuharmena, ezinbestekoa da formulazio estereotipatuak alde batetara uzteko, hala nola taldea norberarengan herts dadin eta bere talde-arazoez men-neratua izan dadin eragozteko. Eskuharmeneko taldeek gaineratiko taldearen ilusioari gain hartu behar dio D. Anzieuk ongi aztertu duenez. Ilusio hau garrantzitsua da, zeren taldea partehartzaile edo kanpo agintari baten kontra aurkeztutako defentsa-mekanismo huts batetan ez bait datza; taldea askatasunaren langintzan, ezarritako autoritatearen baztertzearan gelditzearekin agertzen da bere askatasuna, bere poderea edo sinpleki egoera esperimental bat dena, ekintza sozialaren presioen urruntzearekin gozatzeko. Guaren edo taldearen irudi amatiar baten defentsak aitatiar izaerazko nagusigo baten aurka, askatasunezko ilusio batetan sar dezake taldea.

Bigarrena lehenengoaren irudi sozialki zehazkabe batetan disolbatu beharrean, kultur liberazioa eta gatazka soziala elkarren artean estuki lotzean gatazka sozialezko egoeran dagoen taldea ordezkatzuz eskuharmena taldearen ilusiotik gerizatzen da.

Eskusartzean zehar, taldea, militante izateari utzi gabe, eta kausan dagoen mugimendu sozialaren ikuspuntuan geroz eta gehiago kokatzuz oraindik, beronen aurreko esperientziaren eta eskuharmen beraren analisi bati lotzen zaio azken faseraino, non autointerpretaziozko talde bilakatzen bait da, norberaren historiari buruz isladatuaz, zeinak hastapenetako talde-lekukotik oso urrun eramaten bait gaitu. Ikertzaileak ikasten duen autoanalisi honetan: eskuharmen soziologikoa autoanalisiaren analisi bat da. Burruka sozial baten estudioa, beraz, eskusartzearen historiaren azterketa baten itxuraren pean izango da argitaratua.

...Xerkatzailearen zeregina burrukaren naturari buruzko hipotesi bat lantzean, eta taldean hipotesi mesedegarriena, hots, mugimendu sozial baten agerpide gisa burruka ikusten duena, barneratzean datza. Ikertzaileak "kalte faboragarri" baten izenean parte hartzen du, zeinak burrukari interpretazio positiboegia eta iratxekitzen zaion talde balakatuari emandako garrantziagatik errazegi onartzekoa egiteko arriskua bait darama. Ikertzaileak, bada, taldetik kanpo eta ikerketa-ekipoaren barnean, prezeski, hipotesi oso desberdin eta askoz kritikoago batzu formulatu behar ditu. Eskuharmenean zehar aldatzearen inizatibian parte hartu gabe egon den xerkatzaileak beste hipotesi hauek barneratu behar ditu, ez burrukaren kritikak bezala, gutxi ezberdindutako ekintza baten izenean hitzeginez, baizik, non kizkurtzapen, erreibindikazio, etendura, presio eta mugimendu sozial, militanteen eta jendetza-aren izenean jokatzaren dutenak, bizipenean nahasten bait dira. Flexio orok, beraz, ikerketa-ekipoaren bi kideen arteko koordinazio egoki bat eskatzen du. Batak taldea aurrerantz bultzatu behar du, besteak taldearen homogenotasuna eta, hortaz, beronen historia kolektiboaren gaitasuna zaintzearekin batera, narratzeko ibiltze horri gogor egiten dio."

6.- Orokorpenari edo printzipio teoriko espezifikoei buruzko testua.

C. Wright Mills, *Irudimen soziologikoa*.

"Ez dago "teoria handirik", ezein sistema unibertsalik, beraren arabera egitura sozialaren batasuna uler daitekeenik, ezein erantzunik ordena sozialaren problema zahar eta nekatur, orohar. Arazo horiei buruzko lan baliagarriak, nik hemen lerrokatu ditudan eredu-gidarien barietate baten arabera, eta eredu horiek estruktura sozial hala historiko nola mendekide sail bati estuki eta enpirikoki lotuak erabiliko dira.

...Historiaren teoria baten problema orokorra ezin daiteke gizartezko egituraren

teoria baten problema orokorretik aldendu. Jadanik aipatutako beren estudioetan, ikertzaile sozialek bi arazoak era bateratu batetan konprenitzeko zailtasun teoriko handiak ez dituztela esperimendatzeko argi dagoela uste dut. Beharbada hori dela eta, Behemoth batek, zientzia sozialarentzat, hogei Social Systems-en balioa du.

Noski, puntu hauek ez ditut aurkezten ordenaren eta aldaketaren, hots, egitura sozialaren eta historiaren problemei dagokien behin betiko agerpen bat egiteko asmotan. Aipaturiko arazoen lehen lerrokatze bat iradokitze eta beraiei buruz obratu den lan-motaz zerbait adierazteko egiten dut soilki. Beharbada oharpen hauek zientzia sozialaren promesaren alderdi bat espezifikoa bihurtzeko erabilgarriak dira ere eta, noski, teoriko handiek zientzia sozialaren funtsezko problema bat zein desegokiro ukitu duten seinatzeko azaldu ditut hemen.

The Social System delakoa, Parsonsek ezin izan du zientzia sozialaren lanera jaitsi, zeren berak eraikitako ordena sozialaren eredu modelo unibertsal gisako bat delako ideiak poseditua bait dago, zeren egiazki, beronen kontzeptuak fetitxe bihurtu bait ditu. Teoria partikular handi honetan "sistematikoa" dena arazo espezifiko eta enpiriko oro atzean uztean datza. Ez dakit garrantzi ezaguneko edozein problema berri era zehatzagoan edo egokiagoan adierazteko formula zein den. Ez da sortu denbora batez goran hegaldatzeko premiatik, horrela eginaz gero mundu soziala argiroago ikusteko, baizik eta, gizakiek eta erakundeek beren existentzia bilakatzen duten errealtate historikoaren terminotik formula daitekeen problemaren bat konpontzeko. Bere arazoa, bere ibilbidea eta beronen ebazpideak, guztiz teorikoak dira.

Kontzeptzioari buruzko lan sistematikora zokoratzea une formal bat bakarrik litzateke zientzia sozialaren lanaren barnean. Alemanian lan formal horren errendimendua erabilera entziklopediko eta historiko baterantz lasterki orientatua izan zela birgogoratzea onuragarria da. Usantza hori, Max Weberen *ethos*-ak presiditua, hain zuzen, tradizio klasiko alemanarraren klimaxa izan zen. Zati oso garrantzitsu batetan, soziologiako lan gorpuztu batek, non gizarteari dagozkion kontzeptzio orokorrak azalpen historikoarekin estuki lotuak bait zeuden, ahalbidetu zuen hori. Marximo klasikoa funtsezkoa izan da soziologia mendekidearen garapenerako. Max Weberek, beste soziologo anitzek bezala, Karl Marxekin elkarriketan arituz bilakatu zuen bere obraren atal handi bat. Baina iparramerikar eruditoaren amnesia onetsi beharra dago beti. Teoria handian beste erretiratze formalista baten aurrean aurkitzen gara orain, eta, berriz ere, berez geldiune bat dena iraunkor bihurtu dela dirudi".

**SOZIOLOGIA ETA SOZIOLOGOAK: MUNDUKO SOZIOLOGIAREN
KORRONTE, AUTORE ETA OBREN MAPA-ATLAS HISTORIKOA.**

Gure xedea ez datza soziologiaren eta soziologoaren ezein mapa-atlas exhaustibo seinalatzeari. Aitzitik, ardatz handiak, zeintzuen gain bere jatorrietatik gure egunetarako soziologia ibili bait da, taiutu nahi ditugu soilik. Soziologiaren eta soziologoaren historia sinpleki adierazten saiatuko gara, gizartearen zientzia sartu ahal izateko ikasleak nora jo behar duen jakin dezan, hain zuzen ere.

Egitaraua ondorengo atalez osatua dago:

- 1.- Soziologiaren jatorriak: Augusto Comte. Marxismoa. Metodo monografikoak eta inkestak. Organizismoa eta eboluzionismoa. Soziologia psikologikoa. Psikoanalisi. Masen psikologia.
- 2.- Emile Durkheimen eskola eta bere eragin dezisiboa soziologiaren erakuntza zientifikorako. "L'année sociologique". Konfirmazioa, Marcel Maussen bitartez.
- 3.- Soziologia eta geografia: alemaniar fatalismo geografikoa; alemaniar eskola geopolitikoa.
- 4.- Soziologia alemandarra. Soziologia ulerkorra. Soziologia formala. Izpirituaren soziologia. Soziologia fenomenologikoa. Soziologia erlazonala. Soziologia historikoa. Soziologia unibertsala.
- 5.- Ingeles soziologia. Organizismoa eta eboluzionismoa. Soziologia psikologikoa. Inkestak eta ikertzen etnografikoak.
- 6.- Ipar amerikar soziologia. Faktoreen nozioa. Lehen mailako taldeen nozioa. Instintuen teoria. Jarrera sozialen nozioa. Nortasunaren analisi. Teoria erlazionista. Ekintza sozialaren teoria.
- 7.- Hego eta ertamerikar soziologia. Ikerketa etnografikoak, demografikoak. Estratifikazio sozialaren ikasketa.

- 8.- Hegoaldeko Europako Herrien soziologia. Erdigunea eta periferia. Bilakaera ezberdina. Aurrerabidea eta azpiaurrerabidea.
- 9.- Ekialdeko Europako Herrien soziologia. Ekonomia politikoa eta soziologia. Ikerketa soziologikoa eta plangintza.
- 10.- Soziologiaren gaurko joerak. Lehen saialdia: "Aldakuntza sozialaren estudioak". Bigarren saialdia: "Soziologia sistematizatu edo globalizatzaile baten entseiuak". Hirugarren saialdia: "Herri azpiaurreratuen modernizaziozko fenomenoaren ikasketak". Laugarren saialdia: "Hirugarren munduaren etorrera. Koloniar sistema eta deskoloniakuntza". Bostgarren saialdia: "Prozesu iraultzaileen soziologia". Beste saialdi batzu: "Soziologia bereziak edo ikerketa konkretuak".

1.- Soziologiaren jatorriak.

- Augusto Comte (1798-1857) soziologiaren fundatzailea da, zeren hastapenean "fisika soziala" deitu ondoren, termio hau sortzearekin batera, egintza sozialen ikasketa zientzia bat bezala espreski aurkeztzen lehena izan bait zen. Zientzia soziologikoari buruzko bere formulazio sistematikoa *Cours de philosophie positive*, eta *Discours sur l'esprit positif* izeneko obretan burutu zuen bereziki.

Comteren soziologiaren oinarrian hiru printzipio aurkitzen ditugu. Lehenengoa, hots, *osotasunak zatien gain duen lehentasunarena*, fenomeno sozial berezi bat ulertzeko eta azaltzeko garaian testuinguru sozialak daukan garrantziari dagokio. Bigarren printzipioak giza historiaren lerro gidatzailea *ezagutzen aurrerapenak* batipat emana datorrela baieztatzen du. Ezagutzak eta, zehazkiago, ezagutza-moduak dira historiaren elementu nagusia osatzen dutenak. Hirugarren printzipioa, bere konstituzio biologikoaren eta, batez ere, bere burmuineko sistemaren arabera, gizakia *leku orotan eta sasoi guztietan* berdina dela esatera datorkigu.

Hiru printzipio hauek finkatu ondoren Comtek gizartearen sailkapena eskainiko digu, zeina XVIIIgarren mendetik aurrera giza zientzien hainbat ikaskoientzat zeregin bihurtuko bait da. Gizarteei buruzko klasifikazioan hiru estadio aurkeztuko ditu eta giza ezagutzen aurrerapenaren erizpidean oinarrituta egongo dira. Comterentzat giza ezagueren estadio hauek estadio teologikoa, estadio metafisikoa eta estadio positiboa dira ordena aurreragarri batetan.

Zientzia berriak, bere esentziaz kontziente azkenean, iraultza galileo-kartesiarrak gain, beregan pisatzen zuen bahikuntza metafisikoa behin betiko suntsitzen duelarik,

esentziei buruzko ihardunaldia baztertuaz eta, naturaren menerapenaren ekintza gizatiarra segurtasun osoz aurrikusi eta burutu ahal izanaz, posible den neurrian matematikoki adieraziak dauden lege simple batzuren bidez fenomenoak elkarren artean lotzearekin askiatsiaz aro berri bat hasten dela ondorioztatzen iristen da. Zientzia denek, haatik, ez dute aurrerapen hau erritmo berberan eta aldi berean ezagutu. Comteren arabera ezagutza positiboa gizakiatik kanpo zeuden edo berarekin zerikusirik ez zuten objektuetan (zenbakiak, astroak) aplikatu zen lehenik, kimikatik hasi eta, batik bat, biologiaren bitartez gizakia-rengana gero eta gehiago hurbiltzeraino. Baina zientzien alorra osatzeko gizabanakoaren, giza historiaren eta gizartearen benetako zientzia positibo bat, hots, "fisika sozial" edo soziologia beharrezkoa da orain.

Soziologia, "fenomeno sozialei dagozkien funtsezko legeen multzoaren ikasketa positiboa" bezala definituko da. Halaber, estudio hori "gizabanakoaren ikasketaren dedukzio huts bat" ezin litekeela izan baieztatzen da. Une honetatik aurrera, soziologia egintza sozialaren estudiorako objektua, metodoa eta lege orokorrak zehaztera bideratzen da, hauek zientzia moderno oro eratzerakoan nahitanahiez eskatutako baldintzak izanik, hain zuzen.

- Marxismoak, bere aldetik, egintza sozialaren interpretazio berri bat ekarri du. Marxek, soziologo izan gabe, soziologia sakon bat darama bere ikerlanetan. Esan dezagun Marxek aldi berean modu global, historiko, ekonomiko, politiko eta soziologiko batetan aztertu zuela errealitate soziala. Gogora dezagun honi buruz, "oro soziala bere zatien batu-ketatik ezberdintzen den gauza bat dela" dioen Marxen printzipio hura, zeina edozein kontzeptzio soziologikoren garaian kontutan hartu beharreko printzipio bait da. Gainera marxismoak soziologia modernoaren metodoak kontutan hartu zituen, nahiz hauek era atzeratu batetan erabiliak agertu. *Kapitala* obran, Marxek metodo historiko-konparatiboa eta metodo estatistikoa bilakatzen ditu. Engelsek, bestalde, *Familiaren, jabego pribatuaren eta Estatuaren jatorria* izeneko obran metodo etnografikoa darabil.

- Frederic Le Playk (1806-1882), *Ouvriers européens* (1855) obran, sendien monografiak eta familien presupostuei buruzko ikasketei hasiera eman zien. Gizarteko gerta-kizunen estudioari aplikatutako metodo berri hau, Henri de Tourville-ek 1883an "Egintza sozialaren nomenklatura" bat finkatu zuen, Edmond Demolinsek, 1886ean, Zientzia sozialaren eskola disidentearen fundatzaileak, *Les Grandes Routes des peuples, introduction à la méthode sociologique* izeneko obran gizartearen barneko bizitzaren baldintza geografikoetan azentua jarri zuen, eta Paul Bureauk, bere *Science des mœurs* obran elementu garrantzitsu bat argitzearekin, hots, "bizitzaren errepresentazioaren" ideia, eboluzionatzen joango zen. Gure egunetan, horrelako ikerketek 1942an fundatua izandako *Economie et humanisme* aldizkarian aurkitzen dute jarraitasuna. Orain, inkesten metodoa pribilegiatzen da.

- Organizismoak edo gizartea organismo bizi batekin parekatzen duen teoriak, joera berri bat suposatuko du oraindik gizartearen ikasketan. Eboluzionismoarekin elkartuaz, teoria honek Herbert Spencer filosofo ingelesaren "Principles of Sociology" iradokitzen du. Eredu organikoa da, seguraski, gizarteari buruzko errepresentazio bat asmatzeko pentsalariek erabilitako eredu guztien artean usantza gehien ezagutu duena eta historia luzeenaren jabe dena. Eredu organikoak soziologian, gizarte batetako kideen artean interdependentzia, osagarritasuna, solidaritatea ilustratzeko balio izan du prezeski. Baina eredu material oro, nola mekanikoa hala organikoa izan, bi errealitate beti diferente eta ezberdin direnen gonbaraketa batetan datzanez, susmagarria da beti.

Organizismo soziologikoaren anizkeriak ezagunak eta zenbatezinak dira. Gaia agortu nahi izan gabe zenbait adibide seinalatuko dugu. P. Lilienfeld errusiarra, *Pensées sur la Science Sociale de l'avenir* (1873) obran, gizartea "organismo erreal" batekin identifikatzera heldu zen. J. Novikok izeneko bere aberkideak, beronen *Théorie organique des sociétés* obran, "soziologia biologiarekin kateatzen dela" aldarrikatu zuen.

Honelako gehiegikeriak Schäffle alemaniarren, Alfred Espinas eta René Worms frantziarren arabeko soziologoaren artean ere ematen dira. Egia da, bestalde, berauek denak beren lehen baieztapenak matizatzen eta gutiesten joan zirela beraien karrera ikertzailean zehar.

Baina soziologia biologikoa itxura are benturazaleagotara iritsi zen. Lehen-lehenik darwinismo soziala deituko genukeena dago, gizartearen arteko burrukaren legearen existentzia finkatzera datorrena. Kontzeptzio honi dagozkio Louis Gumplovicz-en *La lutte des races* (1883), Gustave Ratzenhofere-n *La connaissance sociologique* (1898), eta M. Vaccaro-en *La lutte pour l'existence et les effets sur l'humanité* (1886) deituriko estudioak. Bigarren mailan Arthur de Gobineau-en *Essai sur l'inégalité des races humaines* (1853-1855) obraren argitarapenarekin emandako iraganaldia nabarmenduko dugu. Arrazen teoria ezartzen da. Arrazaren faktorea kategoria politikora altxatzen da.

- Soziologia psikologikoak Mill izeneko ingeles soziologoarengan izan zuen abiapuntua, zeinak beronen *Logicaren* (1843) IVgarren liburuan errealitate sozialak "giza naturaren printzipioetatik" ondorioztatu nahi izan bait zituen, horrek postulatu indibidualista oso arropostugarri bat inplikatzeko duelarik.

Korronte hau nabardura diferentziaturantz orientatzen joango da. Honela Gabriel de Tarde-k, *Les lois de l'imitation* (1890), *Logique sociale* (1893), *L'opinion et la foule* (1901), e.a-en arabeko obren egileak, harreman sozial guztiak fenomeno inter-indibidual batetara, *imitaziora*, hain zuen, murriztuko ditu, berak mundu fisiko eta psikologi-

koarengan amankomuna den errepikapenaren lege unibertsalarekin lotzen duenera. Haatik, *asmaketa* eransten du, zeina beraren ustez egintza guztiz indibiduala bait da, baina "indibiduala dena sozialtzen duen" imitazioari esker hedatzen delarik. Soziologia ez da, beraz, berarentzat interpsikologia bat baizik.

Bestalde, soziala dena psikismo indibidualera, baina psikismo inkontzientea pribilegiatuz prezeski, laburtzeko entseia etorri gara psikoanalisiarekin. Exenplurik argiena Sigmud Freuden *Totem et tabou* (1913) obran datza. Baina aldi berean Carl Gustav Jung-ek beronen *Métamorphoses et symboles de la libido* (1912) delakoan burututako saiakera seinlatu behar da, non autore honek arketipoek edo aintzinakoen irudiek eratutako "inkontziente kolektibo"aren bidez bilatzen bait du psikismo indibidualaren azalpena. Erich Frömmek, *Autorität und Familie* (1936) izeneko obran batik bat, bera soziologia-rantz hurbiltzen zuten bi nozio barneratu zituen psikoanalisian: historiaren nozioa eta ingurugiro sozialaren nozioa, hain zuzen ere.

Soziologia psikologikoaren beste itxura bat "masen psikologiarena" izan zen alemaniar eskolan. "Izpiritu nazionalaren" nozioa, Hegelek bultzatu zuena, alegia, Maurice Lazarus eta Heyman Steinhalek berrartu zuten 1859an, zeintzuek natura psikikozko errealitate kolektibo bat, zeinaren ekoizpena psikismo indibiduala litzatekeen, ikusten bait zuten "herrian edo nazioan".

- Soziologia zientifikoaren formulazioari neurri handi batetan lagundu dion beste gertakizun bat zientzia laguntzaileen edo auzotarren garapena izan da.

Lehenik *historia* nabarmen dezagun, zeina zuzenbidean Karl Von Savignyren, *Revue pour la science historique du droit*aren (1815) fundazioarekin gauzatzen bait da, ekonomia politikoan Guillame Roscher-en *Précis d'économie politique selon la méthode historique* (1843) izeneko obrarekin, eta erlijioen zientzian Max Müllerekin (*Introduction à la science de la religion*, 1876) eta C. Tielerekin (*Précis d'histoire des religions*, 1887).

Bigarren mailan *metodo konparatibo*aren inposizioarekin aurkitzen gara, zeina *antropologiaren*, *etnografiaren*, *folkloreari* buruzko ikasketen bilakaerarekin baieztaua geratuko bait da. Metodo honek espazioaren barneko aldakortasunaren nozioa gaineratuko dio denboraren barneko aldakortasunari. Honelako produkzio motaren ugaritasunaren barruan, bereziki nabarmengarriak diren obra batzu nahierara aukeratzen ditugu: J. Bachofenen: *Le droit maternel* (1861), zeinak amatar ahaidetasun baten existentzia ezaguterazi bait zuen; A. Bastianen: *L'homme dans l'histoire* (1859 eta hurrengoak); H.J. Summer Maineen: *l'Ancien Droit* (1861); Robertson Smithen: *la Religion des*

Sémites (1889); J. Frazeren: *le Rameau d'or* (1890-1915, 12 bolumen); E. Westermarcken: *Histoire du mariage humain* (1891); T. Waitzen: *Anthropologie des peuples primitifs* (1896); B. Malinowskiren: *la Famille chez les aborigènes australiens* (1913), Melanesiarrei buruzko beste zenbait obrez gainera; W.H. Riversen: *le Rêve et la Culture primitive* (1917); A.R. Radcliffe Brownen: *les Andamanais* (1922). Estatu Batuetan, Etnologiazko bulegoa sortzen da 1879garren urtetik aurrera. Frantzian, Charles Letourneaux *La sociologie d'après l'ethnographie* delakoa argitaratzen du 1880ean. Austrian, Wilhelm Schmidtek Viennako eskola antropologikoa fundatzen du, zeinaren organoa "Anthropos" (1906) izeneko aldizkaria izango bait da.

Folkloreari dagokionez, zeinaren izena Thoms ingelesak *klase* herritarren *ohiturak*, tradizioak, kantuak, e.a., izendatzeko asmoz 1846ean sortu bait zuen, makina bat ikerketen objektu bihurtu da, zeintzuen artean Saintyves, Varagnac eta Van Gennepenak (*Manuel de folklore français contemporain*, 1934) aipatzera mugatuko garen.

2.- Durkheimenen eskola.

- Emile Durkheimen (1858-1917) obrarekin soziologiak zientzia moderno bilakatzeko pauso erraldoi bat emango du. Bere lehen obratik, hots, *La division du travail social* (1839) obraz gero, Durkheimek indibidualismoa, oso ongi somatua Spencerek industri gizartean, Estatuaren botere hazkorrearekin, Spencerek ez zuena ezagutu nahi izan, adiskidetzeara lortzen du. "Gizabanakoaren lekua -idazten du Durkheimek-handiagoa da eta gobernuaren boterea *ez hain absolutua*. Baina ez da ezein kontraesanik agertzen ekin-tza indibidualaren esfera Estatuarenarekin batera zabaltzearen egintzan, ez aparatu erregulatzaile zentralaren menpetasunaren pean behingoa, ez ezarritako funtzioak azken honekin batera bilakatzearen egintzan ere".

Règles de la méthode sociologique (1895) izeneko obran zorroztasun zientifikoko arautegi antzeko bat finkatuko du soziologian. Asko kritikatu izan da Durkheimen "Kosismo soziala" deitutako ikuspegi hori, baina norma hauekin, Durkheimek jakintza zientifiko ororentzat beharrezkoak diren objektibotasuna eta enpirismoa aseguratu nahi izan zituen batikbat. Gainera nabarmengarria da Durkheimek bere obra honetan aurkezten duen *kontzientzia kolektibozko* kontzeptu berria.

Le suicide (1897) izeneko obran, Durkheimek arauen ausentziak, berak *anomia* deritzonak, erreakzio patologikoak: buruhiltzeak, kriminaltasuna, delikuentzia, e.a., alegia, sortarazteko jite propioa duela nabari izan du. Industri gizartearen antolakuntza soziala ez da berezkoa, ezin dezake borondatezko kooperazioak soilik eskuratu. Industri gizartea, beste edozein gizarte moeta bezala, ez dago pertsonen askatasun osoaren gain oinarrituta. Bertan aurki daitekeen desberdintzapen sozial handiagoan bere partaideei

zenbait normaren eta zenbait balorearen artean aukeratzen uzteak karakterizatzen du.

Les formes élémentaires de la vie religieuse (1925) deritzan obran, *itxura* primitiboenen azterketa exhaustibo batetik abiatuz erlijioaren teoria bat asmatzen ahalegintzen da. Sakratu denaren itxuraren pean, gizakiek jakin gabe jauresten dutena gizartea dela finkatzen du, eta haundiespen sozialeko alditan *taldeek* beharrezkoak gertatzen zaizkien Jainkoak nola ekoizten eta irudiz aldatzen dituzten deskribatzen du.

Durkheimen obrak Frantziako hezkuntzari buruzko ikerketa interesgarriak ditu (*Education et Sociologie*, 1922; *Sociologie et philosophie*, 1925; eta *L'évolution pédagogique en France*, 1938) eta halaber, *sozialismo* korporatibistari buruzko gogoetak, finean bere dimentsio moralengatik eta analisi soziologikoarekin dituen loturengatik deigarri gertatzen delarik.

Bere obraren ezaugarri orokor bat bezala, esan dezagun Durkheimen soziologia, ez historiatic, psikologiatik baizik, bereizten saiatu zela beti. Testuinguru positibistan, azken disziplina honek gizabide sozial eta indibidualaren azalpen zientifikoaren eskusiba eska zezakeen honela. Bere ustez, ez ditugu fenomeno psikikoak fenomeno sozialekin nahastu behar, eta are gutxiago bigarrenak lehenengoetara murriztu. Hortik beronen bereizpena kontzientzia indibidualaren edo errealtate psikikoaren eta kontzientzia kolektiboaren edo errealtate sozialaren artean. Psikikoa eta soziala, hots, psikologikoa eta soziologikoa, gizakiaren zientzietan gaur egun ametziten den baino askoz neurri handiagoan elkar kontrajartzera eta urruntzera bultzatu zuen bereizpen honek, hain zuzen ere.

Bestalde, Durkheimen soziologia zientzia espezifikoeekin: etnografia, zuzenbidearen zientzia, demografia, ekonomia politikoa, e.a.-en araberakoekin, harremanzaren meritua eduki zuen.

- *L'année sociologique* delakoa, hots, Durkheimen fundatu eta bultzatutako aldizkaria, berriki transkribatu dugun azken oharpenaren erakusgarri ona da. Bertan, Durkheimen soziologo, etnologo, historialari, jurista, hizkuntzalari, e.a.-en talde nabari bat biltzen jakin zuen.

- Marcel Mauss, zeina 1872-1950 urteetan zehar bizi izan zen, *L'année sociologique* aldizkariaren lankide, guztien arteko enxeplurik aipagarriena da. Bere *Essai sur les variations saisonnières des sociétés eskimos*-az gainera, *morfologia sozialarentzat* ezinbesteko ekarpena suposatuko zuen estudioa prezeski, Entziklopedia handiarentzat (1900) prestatuturiko *Sociologie* artikulua, eta bera hil ondoren argitaraturiko *Manuel d'ethnographie* (1947) eta *Sociologie et anthropologie* (1950) izeneko obrak nabarmen-

duko ditugu modu berean.

- Korrante soziologiko eta antropologiko garrantzitsu honetan, zeinaren fundatzaileak, Emile Durkheim eta Marcen Mauss, alegia, aipatu berriak ditugun, gure egunetako giza zientzien oinarriaz jabetuko diren nozio berriak definitzeko ahalegin berezi bat existitzen da. Hona hemen adibide batzu.

- Zibilizazioen nozioak, Durkheim eta Maussen arabera, "organismo sozial mugatu bati hertsiki lotuak ez dauden, lurralde nazional baten xedeak gainezkatzten dituzten azaleretan zehar hedatzen diren, edo gizarte bakar baten historia gainezkatzten duten denbora-tarteetan zehar bilakatzen diren, nolabait nazioaren gaindiko bizitza bat bizi duten fenomeno sozialak" hartzen ditu. ("Note sur la notion de civilisation", *L'année sociologique*, 12, 1909-1912, 47garren orrialdean).

- "Morfologia sozial"ezko edo "Substratu morfologiko"zko nozioa, Emile Durkheim eta bere ikasle izandako Marcel Mauss eta Maurice Halbwachek landua, "gizartea osatzen duten gizabanakoen masa; hauek zoluaz, naturaz eta erlazio kolektiboak ukitzen dituzten izaera orozko gauzen egituraz baliatzeko duten modua" izendatzera dator. (Emile Durkheimen oharra, *L'année sociologique*, 2, 1897-1898, 520garren orrialdean).

- Ahaideriaren nozioa gizartearen barnean bereizpenak eta berrelkarketak eragiten dituen desberdintzapen sozialeko faktore esentzial bat bezala definitzen da. Marcel Maussen *Essai sur le don* obran inspiratuz, Lévi-Straussek frogatu du, gizarte hauetan, ezkontza ahaideriazko taldeen, klanen, eta "erdien" artean lokarri-sare konplexu bat sortzen duen emakumearen elkaraldaketazko modu bat dela batipat. Talde hauek, hortaz, gizarte globalaren lagunkidetasuna aseguratzen eta hau talde txikiagotan bana dadin galerazten duten zorroreko, erantzunkizunezko eta harreman afektibozko eginbehar ezberdinen sail baten bitartez elkarlotuak daude. (Cf. Claude Lévi-Strauss, *Les structures élémentaires de la parenté*, Puf, argitaletxea, Paris, 1949).

- Bizitza sozialaren nozioa aparatu sinboliko zabal baten gain oinarrituta dago esentzialki. Lengoaia gizakiak bere elkartrukeetan eta besteekiko elkartasunean erabiltzen dituen sistema sinbolikoen arteko bat baizik ez litzateke. Aldi berean, bizitza sozialaren barneko errepresentaziozko eta elkaraldaketazko gainerako bideen, lengoaiaren metodo analitiko berberarako prest egon beharko lukete. Marcel Maussen *Essai sur le don* dela-koan inspiratuz, Lévi-Straussek tokialdaketa hau burutu du ahaidetasunaren ikasketan, emakumearen elkartrukezko edo zirkulaziozko sistema sinboliko bat bezala interpretatuz, hain zuzen, zeinetik gizarte ez-industrialen antolakuntzaren eustazpi printzipala eratzen duen aliantzazko harremanen multzo zabal bat sortzen bait da. Aipatutako sistemak

mintzaira baten egiturarekin pareka daitekeen estruktura bat aurkezten du, eta ezkontzazko arau guztien, eta beraz, ahaidetasun mota ororen formulazio matematikora presentatzen da. (Cf. Claude Lévi-Strauss, *Les structures élémentaires de la parenté*, Puf, argitaletxea, Paris, 1949).

- Marcel Mausez gainera, *L'année sociologique* aldizkariak garai hartako giza zientzien arlo ezberdinetako espezialista bikainak desfilatzen ikusi zituen bere orrialdeetan zehar. Pertsonalitate nagusien birpasa labur bat egin dezagun.

Lucien Lévy-Bruhlek (1857-1939), Sorbonako irakasleak, ikerketa bide berri bat ireki zuen *La mentalité primitive* (1922), *L'âme primitive* (1928) eta *La mythologie primitive* (1935) gaiak buruzko bere ikasketekin. *Les fonctions mentales dans les sociétés inférieures* (1910) izeneko obra argitaratu zuenetik, ezagutzaren soziologia ororen printzipioa azaldu zuen: "tipo sozial ezberdinei pentsamolde ezberdinak dagozkie".

Henri Lévy-Bruhlek (1884-1964), aurrerakoaren semeak, Zuzenbide fakultatean Parisen irakasle izan zenak, soziologia juridikoa aberastu du *Problèmes du très ancien droit romain* (1934), *Aspects sociologiques du droit* (1955) eta *La preuve judiciaire* (1964) bezalako estudioekin, prezeski.

Célestin Bouglé (1870-1940), goi mailako Irakaslego eskolaren zuzendariak, eta bertan dokumentazio sozialeko zentru baten sortzaileak bere *Idées égalitaires* (1899) delakoak ezagutzaren soziologiarako erakarri handi bat utzi du. Bere *Saint Simon*, *Proudhon*, *Le Solidarisme* (1907), *Essai sur le régime des castes* (1908), *Leçons de sociologie sur l'évolution des valeurs* (1922), e.a. lanak nolabaiteko independentzia bat agertzen dute Durkheim maisuarekiko.

Paul Fauconnetek (1874-1938) *Responsabilité* (1920) gaiaren gaineko estudio soziologiko bat eta *Bibliographie des faits juridiques* (1932) bat idatzi zituen.

Maurice Halbwachsek (1877-1954) langileriaz: *Les classes ouvrières et les niveaux de vie* (1913), *L'évolution des besoins dans les classes ouvrières* (1933), *Psychologie des classes sociales* (1955), eta psikologia sozialaz: *Les cadres sociaux de la mémoire* (1925), *La psychologie collective* (1942), *La mémoire collective* (1950). *Les causes du suicide* (1930) deritzan bere obran gai honi buruzko Durkheimen tesiak zuzentzera heldu zen.

Francois Simiandek (1873-1936), "Conservatoire" irakasle izan zenak, soziologia ekonomikoari emaitza nagusi batzu ekarri zizkion *La méthode positive en sciences économiques* (1912), *Statistique et expérience* (1922), *Les fluctuations économiques à*

longue période (1932), *Le salaire et l'évolution sociale et la monnaie* (3 bolumen, 1932) izeneko obretan, hain zuzen ere.

Marcel Granet (1882-1962), ekialdeko hizkuntzen Eskolan irakasle, txinologo bikain bat izan zen. *La Polygynie sororale et le sororat dans la Chine féodale* (1920) eta *Danses et légendes de la Chine ancienne* (2 bolumen, 1926) obrez gainera, gai honetan ezinbestekoak diren hiru estudio argitaratzera iritsi zen: *La Religion des Chinois* (1922), *La Civilisation chinoise* (1929) eta *La Pensée chinoise* (1934) deituak, alegia.

Louis Gernetek (1882-1962), hots, *L'année sociologique* aldizkariaren idazkari orokor izandakoak, *Recherches sur la pensée juridique et morale en Grèce* (1917), *Le Génie grec dans la religion* (1932), *Droit et société dans la Grèce ancienne* (1955) eta *Droit et Ville* (Brussela, 1957) izeneko obrak eskaini zizkigun.

Gabriel le Bras berriz, 1891an jaioa, Pariseko Zuzenbide fakultatean ohorezko dekanok eta C.N.R.S.aren babesean 1956tik aurrera publikatutako *Archives de sociologie des religions*-en buru, durkheimiar eskolarekin zuzenki harremandu gabe, *L'année sociologique* aldizkariaren lankide izan zen. Elizaren historiari, zuzenbide kanonikoari eta soziologia erlijiosari buruzko ikasketa dokumentatu hainbat idatzi zuen: *Introduction à l'histoire de la pratique religieuse en France* (2 bolumen, 1942-1945), *Etudes de sociologie religieuse* (2 bolumen, 1953-1956), *Institutions ecclésiastiques de la chrétienté médiévale* (1959-1964), *Histoire du droit et des institutions de l'Eglise en Occident* (7 bolumen, 1960-1965), e.a.

- Beste idazle-ikertzaile asko ere erlazionatu beharko genuke durkheimiar eskolarekin. Beraien artean Marc Bloch eta Georges Bourgin bezalako historialariak; P. Huvelin eta Emmanuel Lévy bezalako juristak; Robert Hertz eta Emile Poulat bezalako soziologia erlijiosoaren espezialistak; René Hubert bezalako pedagogiaren espezialistak; Antoine Meillet bezalako hizkuntzalariak, eta Charles Lalo bezalako estetak izenda ditzakegu.

- Durkheimiar soziologiak, halaber, eragin kontsideragarri bat izan du Frantziatik kanpo.

1948an, amerikar bi soziologok, Harvardeko unibertsitatean irakasleak biak, Talcott Parsonsek eta Bernard Barberek, prezeski, *American Journal of Sociology* (IIIgarren bolumenean) Durkheimen jarraz ondoko hau idatzi dute "plataforma bat da, zeinetik bila-kaera berriak gauza konprenitu batetik abiatuz bezala irteten bait dira". Turkian, Durkheimen kontzepzioak Ziya Gökalpek (1924ean hila) hedatu zituen, eta, 1950ean, Istanbulen Zuzenbide Fakultateko dekanok, Huseyin Nail Kubali izenekoak, alegia,

Leçons de sociologie argitaratzerakoan, zera dio: Turkiak "munduan entzuerazko jakintsu den norbaiten obra bere herrian, erakunde zientifiko baten eskuetatik agertzen ikustearekin, baloratze justu bat egin du". Durkheimen eraginaren onespenezko eta laudoriozko beste aipamen asko adierazten joan gintezke gainerako munduari dagokionez. Baina egina aski dela iruditzen zaigu.

3.- *Soziologia eta Geografia*

- Soziologia geografikoa edo zientzia geografikoaren eragina soziologiarengan, korronte soziologikoak seinalatzeko garaian aipatu beharreko atal bat da. Aintzinasunetik, zenbait autorek baldintza geografikoek, hots, zolu, klima, e.a.-ek bizitza sozialean daukaten garrantzia adierazi zuten.

Gure egunetatik hurbilago jadanik, Hegel filosofoak (1770-1834), *Leçons sur la philosophie de l'histoire* deritzan bere obraren sarreran "historia unibertsalaren oinarri geografikoak azpimarratu zituen. Durkheimiar eskolak lekune bat egin zion ikuspuntu honi bere "morfologia sozial"ean. Baina korronte horren sustraiek zientzia sozialetan beren jatorri eta bilakaera espezifikoa dute.

Frederic Ratzel (1844-1904) alemaniar geografoak, *Anthropogeographie* (1882) eta *Politische geographie* (1897) izeneko bere obretan, zoluak, espazioak eta "espazioaren egarriak" herrien bizitzan daukaten eragina nabarmendu zuen. Baina bere balorazioa benetakako fatalismo batetara heldu zen. *L'Année sociologique* aldizkariak bildutako artikulua batetan, zoluaren ekintza ahaltsu horren aurrean, "gizakiaren ageriko askatasuna ezereztatua bezala agertzen dela" baieztatzerira iritsi zen. 1920en inguruan Alemanian sorturiko eskola geopolitikoak, R. Kjellenekin eta L. Haushoferekin, hain zuzen, are gehiago azentuatatu zuen ikuspuntu hori eta hain urrun heldu zen, non bere teoriak, P. Fairchilderen "Dictionary of Sociology" delakoaren bidez, nazional-sozialismoaren ideologiaren zati bat izatera iritsi bait ziren.

Bizitza gizatiarrean faktore geografikoaren gehiegikeria hau giza geografiazko frantses eskolan agertu zen ere. Honela Jean Brunhesek *La Géographie humaine* (1910) izeneko obran, Ratzelen tesiak kritikatzearekin batera, espazioa, distantzia, mailazko diferentziak, e.a., bezalako "faktore tiraniko" hauek giza taldeengan geroz eta gehiago eragiten dutela baieztatu zuen. Emille Vallauxek, bestalde, bere *Géographie sociale: le sol et l'état* (1911) obran, zera idatzi zuen: "Giza geografia gauzen zientzia bat da. Gauzen ikuspuntuan ezartzen da geografia, eta inoiz ere ez gizaki isolatuen edo giza taldeenean". Gehiegikeria hauen aurkako erreakzioa geografo berberen eskuetatik ailegatuko zen. Lehen sasoi batetan Paul Vidal de la Blancheren (1845-1918) eta Lucien Febvreren

(1878-1956) izenak nabarmentzen dira. Azken hau, 1922an jadanik, *La terre et l'évolution humaine* deritzan bere obran zera idaztera heldu zen: "gizabanakoa agente geografiko bat da, eta ez txikiena... Gizabanakoaren ekintza hau ingurunearengan, gizabanakotik geografiari dagokion berori da".

Garai berriago batetan, Albert Demangeonek, Pierre Deffontainekek eta M. Sorrek lan horrekin jarraitu dute. M. Sorrek bere azken obretariko batetan, hots, *Rencontres de la géographie et de la sociologie* (1957) delakoan, zera baieztatu du: "giza zientzien batasunaren printzipio orokorra existitzen da" "gizaki zatiezinen eta bere egintzetan osotasun bat denaren batasuna adierazten duena"; aurrerapen teknikoari buruz berdinki ekiten dio, zeinak "ingurune naturala aniztasunezko faktoreen bigarren planura geroz eta gehiago pasaerazten duela" azpimarratuz eta zera esanez amaitzen du: "Giza geografia gizatiar egin dezagun. Baina horretarako soziologoenganantz abia gaitezen eta gaurko munduaren baldintzetarako beren egokitze-ahalegina jarrai dezagun".

4.- Alemaniar soziologia.

- Alemaniar soziologia filosofiari lotua aurkitu da sarritan. Hegelek marxismoaren eta "Volksgeist"-aren teoriaren gain izandako eragina ezagutzen dugu jadanik. Soziologiaren eta filosofiaren arteko harreman hau alemaniar eskolaren korrante eta autore gehienetan agertuko da. Izenda ditzagun hauek eta beren ezaugarriak.

- Soziologia ulerkorra ez datza fenomeno sozialak kasualki azaltzean, baizik eta gizartean "bizitako egoerek" birbizierazten dizkiguten begiko intuizio gisakoen bidez hauek konprengarri bihurtaraztea bilatzen da.

Korrante honen gehienezko ordezkaria Max Weber (1864-1920) soziologo handia da. Bere ustez, soziologia mamiki lotua dago historiarekin. Baieztapen horren froga bezala, *Les Rapports agraires dans l'Antiquité* (1897) gaiari buruzko estudio garrantzitsu bat argitaratuz hasi zela adieraz dezagun. Bere obraren gainerakoa aipatuz, bere idazkien kopuru handi bat soziologiaren eremuari ez dagokiola esan dezagun. Idazki soziologikoen artean, gehienek teoriarantz printzipalki ez orientaturiko arazoak aztertzen dituzte, Weberek ekarpen garrantzitsuak egin bazizkion ere azken honi.

Gure perspektiba soziologikoan funtsatuz beronen bi obra nabarmen daitezke: *L'Ethique protestante et l'esprit du capitalisme* (1905) eta *Wirtschaft und Gesellschaft* (1922), hain zuzen ere.

Bi obra hauen arteko lehenengoaren arabera, kapitalismoa "izpiritu" bat, pentsamolde bat, balore edo idealen sistema bat da ororen buru. Honela kapitalismoan bi zati be-

reizten ditu: estruktura kapitalistetatik bazter egon den eta dagoen "lortzearen nahia"; eta kapitalismoaren izpiritua, zeinaren singularitasun historikoak jokaeren eta egitura sozial, politiko, ekonomiko eta legalen arrazionaltasun aparta eratzen bait du. Max Weberen hitzetan kapitalismoaren izpiritua "produkzio bideen (mozkinak, kapitalak, teknika, lanaren antolakuntza) hala nola merkatuaren edo elkartrukearen baldintzen erabilpen arrazional, kalkulatu eta metodikoari esker, etekin geroz eta handiagoren bilakeran karakterizatzen den jokaera ekonomiko moeta berezi bat" bezala definitzen da. Bere ikuspuntu honek problema horrekin harremandutako ikasketa anitz sortarazi du. Batzuk beronen tesiari aurka egiteko, Richard Henry Tawneyen *Religion and the Rise of Capitalism*-ren (1926) kasuan bezala. Beste batzuk bere adikuntza baieztatzeko eta eremu gehiagotara zabaltzeko, Robert K. Metonek, esate baterako, "Science, Technology and Society" in *Seventeenth Century England* izeneko obran, "kapitalismoaren arabera, zientzia modernoa orientazio etiko horrek biztua izan zela" adieraziaz egiten duenez.

Bere "Ekonomia eta gizartea" obra Comtek teoria abstraktuaren eraikuntzan hartuta zientziaren norabidean teoria soziologiko orokorra da proportzio handi batetan. Max Weberek, ekintza sozialaren definizio subjektibo batetik abiatuz honela dio: "ekintza (gizatiarra) soziala da, ekintzaren subjektuak edo subjektuek berari zentzu subjektibo bat lotzen diotenean. "Ekintza soziala", beraz, bere subjektuak edo subjektuek goraipaturako zentzuan harturik beste batzuren portaerari atxikitzen zaio, hortik orientatuz bere bila-kaeran". Zertan datza ulerkuntza esanguratsuki egokia? Nola erlazionatzen dira gauza biak? Azalpen soziologiko satisfagarria, aldi berean subjektiboki adierazgarria eta faktualki frogagarria izan behar dela ondorioztatzera iristen da. Baina ekintza sozialaren ikasketak modu subjektibo batetan, tipo ideal edo garbiaren metodoa eskatzen du. Tipo ideala, Weberen arabera, ekintza sozialezko nolabaiteko ibilbidea edukiko duenaren probabilitateaz definitzen da.

- Soziologia formalak, Ferdinand Tönniesek inauguratua eta Georg Simmelek errepresentatua batipat, ez hainbeste zientzia sozial berezien objektua den *eduki* soziala, baizik eta gizabanakoen elkarrekiko ekintzatik ondorioztatzen diren *iturra* sozialak mugatzea bilatzen du.

Ferdinand Tönniesek (1855-1936) bere zeregin soziologikoan gizarteko harremanen oinarri psikikoak nabarmenduko ditu. Horregatik ulergarria da bere abiapuntua psikologia indibidualetik gailentzea. Tönniesek zientzia sozialen nolabaiteko "eskola psikologiko" baten eragina jasaten du hemen, zeina Alemanian oso garrantzitsua izan bait zen XIX-garren gizaldiaren bukaeran. Eskola honen ikerketan, nola "herrien psikologia" renean (Lazarus eta Steinthal), hala zuzenbidearenean (R. Von Ihering eta O. Gierker) edo ekonomia politikoarenean (A. Wagner) oinarri psikikoak aplikatzen ziren.

1881ean defendatutako bere tesian jadanik, Tönniesek komunitatea gizartetik bereiztu zuen, bereizketa *Gemeinschaft und Gesellschaft* (1887) deritzan bere obra famatuan berrartua eta bilakatua izango zelarik. Komunitatea, bere ustez, borondate naturalaren, organikoaren ("Wesenwille") ekoizpen den bizitza sozialeko forma batetan datza: bere lehen formak odolezko komunitatean, ahaidetasunezko komunitatean, lekuzko komunitatean, auzotasunean, azken funtsean izpirituzko komunitatean, intelektu batasunean aurkitzen dira. Gizartea, aitzitik, hautaketa-borondatearen ("Kürwille") edo "borondate faktiko"aren produktu da; harremanak "bakoitza berarentzat" esaldiaren arabera ezartzen dira; horren ereduak gizarte kontraktuala eta batik bat merkatal gizartea da. Tönniesen aburuz, eboluzio sozialaren joera komunitetetik gizartera doa. Beranduago, *Introduction à la sociologie* (1931) izeneko bere obran, bereizketa hau konplikaturako du baina esentziazkoa dena kontserbatuz.

Tönniesen orijinaltasuna bere antolakuntza sozialeko tipoak bi tipo "garbi" -Max Weberen zabalduetako adierazpidearen arabera- bezala lantzean egon zen. Eta Tönniesek, aplikatu bazuen ere, egiatan, zirriboratu besterik egin ez zuen metodologia hau sistematizatzea Max Weberi dagokio hain zuzen ere.

Metodo hau, "tipo garbi"aren edo "tipo ideal"aren metodoa, alegia, zenbait egilek errealitate ezberdinak aztertzeke erabilia izan da soziologian. Exhaustiboak izan nahi gabe, Charles Cooley-ren bereizketa aipatuko dugu alde batetik, "lehen mailako taldeen", talde laburren erlazio sozial pertsonalizatuak eta barru-barrukoak direnak eta pertsonaren hezkuntzarengan eragin sakon bat dutenak aztertzeke erabili izan da eta, bestalde, gaineratik talde zabalagoentzat, zeintzuen partaide gizabanakoa bera bait da. Cooleyk berak azken hauei "bigarren mailakoak" ez deitzea nahiago izan zuen. Baina beste soziologo anitz, beraren bereizketa aukeratuz gero, ez da hori egiteko zalantzatan egon.

Howard Beckerek, bere aldetik, gizarte sakratuaren eta gizarte profanoaren (hots, "sekularren") artean bereizketa egin du. Karl Popper-ek gizarte irekiari gizarte hertsia kontrajartzen dio. Mac Iverek komunitatezko harremanak eta "elkargozko" harremanak gonbaratzen ditu. Spencerek gizarte militarren eta industri gizartearen artean bereizten du. Durkheim, lagunkidetasun mekanikoaren eta lagunkidetasun organikoaren arteko bereizketaz mintzatzen zaigu. Redfieldek, gizarte arkaikoaren eta hiriko gizartearen arteko oposizioa seinalatzen du.

Zaila gertatzen da, haatik, Tönniesek bere bereizketarekin ulertzen zuena neurtzea; agian erlazio sozialezko forma hutsak, "tipo ideal" batzu, esentziazko kontzeptu batzu ziren, zentzu fenomenologikoan, edo beharbada talde erreal batzu ziren, existentzia historiko bat edukiaz.

Nahaste hau Hans Schmalenbachekin gutxituko da zeinak, *Die Döskuren* izeneko Müncheniar aldizkarian "Bund-aren kategoria soziologikoa"ri (1922) buruzko artikulu batetan, Tönniesen bi kategoriei ligarena ("Bund") gehitzen bait die. Bere aburuz, komunitatea esentzia *tradizionalekoa* eta gizartea esentzia *arrazionalekoa* diren bitartean, liga esentzia *karismatikokoa* omen da: azken hau herrien goraldizko unetan jaiotzen omen da eta komunitatea isurtzen den tokian omen dauka bere jatorria, baina talde historiko orotan aurkitzen da gutxi gora behera.

Georg Simmelekin (1858-1918), zeharo desagertzen da nahastea. *Différenciation sociale* (1890) deritzon bere obran eta batez ere bere Sociologie-n, zeinaren azpititulua "Sozialkuntzaren formen inguruko ikerketa" den, soziologiaren izaera *formalista* argiro baieztatzen du. 1898an, zera idatzi zuen *L'année sociologique* aldizkariaren artikulu batetan: "Soziologiak, ez bizitza sozialaren material, baizik eta bere forman bilatu behar ditu bere problemak; eta forma hau da zientzia bereziek, hots, ekonomia politikoak, demografiak, historiak, zuzenbideak, e.a.... ukitzen dituzten egintza guztiei beren izaera soziala ematen diena". *Forma* hauek, Simmelentzat, lanaren banaketa, konkurrentzia, gatazka, imitazioa, dominazioa, menpekotasuna, e.a.... dira.

- "Noosozioologia" edo soziologiaren kontzepzioa izpirituairen zientzia gisa Werner Sombartekin (1863-1941) baieztatzen da, zeinak lehenagotik historia ekonomikozko, batik bat kapitalismoaren historiari buruzko (1902-1928), estudio garrantzitsuak argitaratuak bait zituen. 1923tik aurrera, honela ulerturiko alemaniar soziologia mendebaldeko soziologiarekin, frantses edo ingelesarekin, alegia, kontrastatu zuen, bere aburuz, "soziologia naturalista" bat zelarik. "Soziologia: zer den eta zer izan beharko lukeen" titulaturako bere artikuluan *Berlineko Akademiaren Oroitzapenetan* (1936) argitaratua, "noosozioologia baten zirriborrapena zientzia independente gisa" aitatu zuen. Gizarte oro, dio, izpiritu da eta izpiritu oro soziala da. Horrela ulertua, soziologia psikologiaren txanda hartu behar duen *kulturaren* benetako teoria bilakatzen da.

Hans Stollenbergekin (1888an jaioa), kontzepzio hau bereizketa anitzetan konplikatzen da. 1928ko artikulu batetan, Stollenbergekin noosozioologia Sombartek ulertu zuen moduan, hots, "talde izpiritualaren zientzia" bat edo psikosozioologia bat bezala, sozioloogiari, "izpiritua *taldearen* bidez mugatzen dela" dioten teoriari, hain zuzen bereizten du. Gainera organismo antzeko batetara itzultzen da, izaki bizidunen multzoa: landareak, animaliak, gizakiak, alegia, oro baten arabera kontsideratuz, zeinaren giza taldeek zati bat besterik ez bait dute osatzen. Soziologia gizatiarra, era honetan, soziologia unibertsal baten eta taldeen teoria orokor baten barnean hartzen da, hots, soziologia zentzu hertsi batetan definituaz.

- Soziologia fenomenologikoa Husserlen fenomenologiaren doktrina filosofikoaren eraginetik abiatuz sortzen da. Soziologia-mota hau, intuizioz "esentzietara", hots, izaki enpirikoen eta kasu indibidualen bitartez, existitzen den ororen esangura idealetara heldu nahi den filosofia batetan datza. Doktrina honetan inspiratuz Max Schelerrek (1874-1928), filosofo eta soziologo aldi berean, *Nature et formes de la sympathie* (1923) deritzan bere obran, gizartezkoa definitzen du. Gizartezkoak, bere aburuz, kontzientzien **komunikazio** afektiboa eta, printzipalki, bestearen sentimenduenganako partaidetasuna bezala ulertutako **sinpatia**-ekoizpen bat izatetik urrun, sinpatia "**elkarkoitasun** ororen baldintza bat" da. Honetatik abiatuz, Schelerrek batasun sozial-mota ezberdinak bereizten ditu, zeintzuen arteko nagusienak **familia**, herria, **klase** soziala, bizibidea, eta finean, Gizateriaren multzoa bait lirakeke. Gizartezko formak, beraz, ez Tönniesek bezala, baizik eta rol sozial garrantzitsu baten, hots, **gaitzondoaren** (gorrotoa, zeloak, bekaizkeria, e.a...) arabera sailkatzen ditu. *L'homme du ressentiment* deritzan bere obran zera baieztatzen du: "Sistema politikoak edo tradizioak eskainitako talde sozial ezberdinen kondizio juridikoaren arteko banapena, alde batetik, eta bestalde, bere potentzia erreala, zenbat eta han-diagoak izan, orduan eta indartsuagoa izango dela leherkari izpiritualezko zama", eta modu honetan judaismoaren, frantses Iraultzaren, langile mugimendu mendekideen "gaitzondoaren eztanda" azaldu nahi du.

Serioagoa izan da Scheleren ahalegina gaur egun "ezagutzaren soziologia" bat deitu dena (*Sociologie des wissens* (1924), *Die wienssformen und die Gesellschaft* (1926), e.a....) sortu nahi izatean. Berak dioenez, subjektu ezagutzaileak objektuan parte hartzerakoan ematen da ezagutza. Ezagutza-mota ezberdinak bereizten ditu: ezagutza teologikoa, ezagutza liberatzaile denez, ezagutza filosofikoa eta bestearen ezagutza "kultur" ezagutza direnez, kanpoko munduaren ezagutza, ezagutza teknikoa eta ezagutza zientifikoa domeinuzko eta exekuziozko ezagutza direnez. Tipo guzti hauek soziologikoki interpretatuak izan daitezke: modu honetan europear gizarteak, industria bilakaeraren ondotik batez ere, ezagutza teknikoa eta zientifikoa pribilegiatzen ditu. Fenomenologiak, gainera, interpretazio soziologiko hauei laguntzen die, zeren esentziak -aldaezinak direnak- errealitatean nola haragitzen diren argitzen bait du. Scheleren eritzi hauek, ikuspuntu fenomenologikotik ere, arbitraltasun handia daramate.

Fenomenologiara azken orduan iritsitako beste soziologo bat Alfred Vierkandt (1867-1953) izan zen. Berak etnologiazko lan garrantzitsuak burutu zituen lehenago: *Naturvölker und Kulturvölker* (1869) eta "Die stetigkeit in Kulturwandel" (1908) izenekoak prezeski. Soziologian, bere erakusketak etnologiazko estudioetatik eta historiatik ateratako egintza konkreturen bidez elikatzearekin batera, Tönniesen eta Simmelen ikasle gisa agertu zen lehenik. Baina 1928an, bere "*Gesellschaftslehre*" obraren bigarren edizioan, eta 1931an, bere zuzendaritzaren pean argitaratutako *Handwörterbuch der sozio-*

logie preziatuan, partikular denetik abiatuz orokortu behar izan gabe bizitza sozialaren tipo formalak argitzera jotzen du. Fenomenologia da, baita ere, gizarteko harremanen oinarrian dauden funtsezko sentimenduak konprenitzen laguntza diguna. Adibidez, "guaren kontzientzia"ri buruzko intuizio fenomenologikoa da komunitatearen oinarrian dagoena, hau funtsezko kategoria soziala izatera heltzen delarik eta besteak bizitza kolektiboaren "mailak" baizik ez izanik. Baina, egiatan, Raymond Aronek *La sociologie allemande contemporaine* (1935) deritzan bere obran adierazi duen bezala, psikologia fenomenologiko batez ari gara hemen eta ez fenomenologia "iraunkor" batez, Husserlek ulertu zuen bezala eta zeina bizitako esperientziaren erro berberaraino eramanez izango baita.

Joera berdinarekin Theodor Litten (1880ean jaioa) obra erlazioa daiteke azkenik, bere *Individuum und Gesellschaft* (1919) delakoa batik bat, non komunitatearen nozioa fenomenologikoki interpretatzen bait du. Bere ustez, komunitatea "zu"aren hots, bestearen nabaritasun lehenaren egintzaren gain finkatzen da. Hortik "perspektiben elkarkidetasun" bat jariatzen bait da niaren eta zuaren artean. Baina harreman hau ez da propioki soziala hirugarrenaren agerpeneraino. Zeren niak une horretan bakarrik lor bait dezake, ez beraren eta besteen arteko elkarkidetasuna soilik, baizik eta besteek beraien artean mantentzen dutena ere. Hemendik harreman soziala "zirkulu hertsia" batek definitzen duela ondorioztatzen da: "Bere funtsezko egitura hirugarrenaren gehitzapenetik erakusten duen fenomeno soziala, zirkulu hertsia bezala karakterizatzen dugu. Horretan datza gizartezko harremanik oinarritzakoa".

Soziologia fenomenologikoaren akatsa, ez "parentesi artean" ezartzen dituen datu enpirikoetatik, baizik eta apriorizko kontzeptuetatik abiatzean egon dela dirudi.

- Orintsu deskribatu ditugun korrante soziologikoetatik oso hurbil soziologia erlazioala dago, soziala dena gizakien arteko urruntasunezko, gertutasunezko, batasunezko, e.a.-ezko erlazio-multzo bat bezala definitzen duena, alegia.

Bere ordezkari nagusia Leopold Von Wiese (1876-1968) izan zen. *Système de sociologie générale* (2 bolumen, 1924-1929) izeneko bere obran, Von Wiesek gizartearen kontzepzio errealista oro errefusatzeko du. Bere aburuz, soziala dena, intergizatiarra da : hots, gizabanakoen arteko harreman multzo batetan datza. Erlazio hauek, zientzia sozial berezietatik: ekonomia, zuzenbidea, hitsoria, e.a.-etik, alegia, eta bizitako esperientzia sozialetik ere ateratu behar ditu soziologiak. Gizakien arteko harreman hauek "ulertzen" saiatu behar da. Berauek, Von Wieseren arabera, urruntasun sozialeko prozesuetatik ondorioztatzen dira, hots, "loturazko" prozesuetatik, hala nola: hurbiltasuna, egokipena, asimilazioa, batasuna, ala aitzitik "separaziozko"etatik, hala nola: **konkurrentzia**, kontrastatuta, gatazka, e.a. Baina horrela sortarazitako erlazioak "erakuntza" sozialetan "konkondentsatzen" dira:

- "Masak", erakuntza iragankorrak eta antolagabeak jendeteriazkoak bezala, ala iraunkorrakoak "masa herritarrek", "chic gizartea" eta "jendea" bezala;
- "Taldeak" iraunkorrak eta batez ere antolatuak direnak, klub bat edo funtzionari-gorputz bat bezala.
- Kolektibitate abstraktuak", *Estatua*, eliza, ordea (Aintzinako Gobernamenduaren "hiru ordean" zentzuan), klase soziala eta talde ekonomikoak bezala.

Egilea soziologia guztiz "formal" bat finkatzeari buruz egin zitzaion salaketatik defendatuko da. Behin sortuaz gero, "erakuntza" hauek, Durkheimen adierazi zuenaren arabera, gizabanakoengan "presio" bat eragiten dutela eta batzutan gizakiak "erakuntza sozialen funtzionari hutsak bezala" agertzen direla onartzen du gainera. Ikerketazko koadro hau zenbait kasu konkreturengan aplikatu zuen, gizartezko erakuntza gisa kontsideratutako herrixka bati buruzko estudio batetan (1928), esate baterako. Raymond Aronek, halere, *La Sociologie allemande contemporaine* deritzan bere obran, gizartearen esentzia erlazio interindibidual batzutara murriztearen egintza ondikatzen dio. Johann Plengek (1874-1953), Von Wieseren diszipulu gisa kontsideratuak agian, baina teoria erlazionalaren "eraikuntza burutu" nahi izan zuenak, beste hainbat kategoria gehitzen dizkie Von Wieseren kategoriei: *komunitatea* eta *gizartea* Tönniesek erabilitako zentzuan, adibidez. Baina teoria erlazionala *ehun* sozialaren ikasketa bat, gizartearen *histologia* bat baidarik ez dela oraindik eta, hortaz, *soziosomatologia* baten bidez, *gorputz* sozialaren estudio batekin bukatzea beharrezkoa dela aldarrikatzen du ororen buru. Erlazioen teoria "antolakuntzaren teoria"n (*Über die allgemeine organisationslehre*) (1919) bilakatzen da orduan eta benetako "ontologia" (*Zur Ontologie der Beziehung*) (1930) batetarrantz gidatzen gaitu. "Gizakia bere lagun-hurkoarekin lotzen duen harremana gure munduak bere multzoarekin mantendutako batasun egiazkoa denean soilik, errealitate honetan dagoen *sinheteronomiaren* funtsezko kontzeptua lortzen dugu, koexistentzia gizatiarrean bizi eta baieztatua, gizartearen teoriaren izaera moral kutunena eraikitzen duelarik". Bata-sun horren bidea jarraituz, "Jainkoarenganako bidea bizitzen dugu propioki". Haztatzen da: hemen soziologia metafisikan galtzen da, eta Von Wiesek, Plengek 1928garren urtean Munsteren sortutako antolakuntzaren teoriarako eta soziologiarako Institutuaz, "Panteoi sozial unibertsal" bat zela esan izan du.

- Soziologia historikoa "historiaren filosofiari" hurbiltzen zaio, zeren egintza historikoen analisisan eta berauetan bakarrik bilatu nahi bait du errealitate sozialaren natura.

Korrante soziologiko honek Lorenz Von Stein (1815-1890) izeneko jurista eta ekonomistaren pertsona eduki zuen bere aitzindaria. Frantziako mugimendu sozialari buruz-

ko ikasketa historiko garrantzitsuak eginez hasi zen (1842 eta 1858 urteetan). 1856ean, obra inportanteago baten zati bat besterik ez zen "gizartearen teoria" bat argitaratu zuen. Bere ustez, izan ere, teoria horrek ekonomia politikoa, zuzenbidearen historia eta historia zentzu zabalean elkartu beharko lituzke aldi berean. Baina, egiazki, gizartearen bere teoria historiaren filosofia batekin pareka daiteke.

Inspirazio historikozkoa da, baita ere, Franz Oppenheimeren soziologia, mediku gisa lehenik, eta ekonomista bezala ondoren, 1922tik 1933rarte *Système de sociologie* bat lau bolumenetan publikatu zuelarik. Sistema honek *talde* teoria bat eta *dinamika sozial* bat barneratzen ditu, baina lehena ere estampa historikoz betea dago. Aurrez oso hurbiletik ikasi zuen lurralde-jabegoa Alemanian, eta bere aburuz, lurraren monopolioa da irabazkin kapitalista eta *klase arteko burruka* sortu dituen.

Lurren jabetza handia abolituz, *sozialismo* liberalera (Proudhonen inspiratzen dela dirudi) irits liteke, zeinak halaber "hiritar askeren arteko kooperazio" bat ahalbidetuko bait luke, honela ez hiri gainpopulatu handirik ez autoritario Estatu handirik ez bait litza-teke emango.

Alfred Weberekin (1868-1958) nagusitzen dena ikuspuntu historiko bat da oraino. Haatik, problema soziala ez da ikerketaren gunea bezala hartzen jadanik, "Kulturarena" bezala baizik. Gisa honetan 1935ean, *Kulturgeschichte als Kultursociologie*-ren izenburua ezarriko dio bere obra bati. Baina, 1909tik aurrera, industriaren egoera soziala iker-tu zuen eta, 1912an, industri langileen kondizioa; gero, 1926ean, *Archiv für Gesetzgebung*-aren artikulu batetan, Egipto Zaharraren eta Babiloniaren Kulturak aztertuko ditu. 1927an, bere *Ideen zur Staats-und Kultursociologie* delakoetan, bere anaia Maxen "tipo ideal"aren metodoa aplikatuz hain zuzen, hauetariko hiru tipo bereiztu zituen: *gizartea*, gorputz sozialaren multzoa, egituren segida desjarraiki batetik pasatzen dena, *zibiliza-zioa* (zientzia positiboa eta teknika), izaera intelektualduna, zeina unibertsa eta igor-garria bait da, *kultura* (erlijioa esate baterako), jatorrizkoa eta bidalgaitza dena, zeina ez bait da gai hazkunde gisa edo desgerpen gisa baizik. Bereizpen hauek *Prinzipien der Geschichts und kultursociologie* (1951) eta *Der dritte oder der vierte Mensch* (1953) be-zalako bere obretan bilakatu ditu, zeintzuetan kulturaren krisia mundu denborakidean ikasten bait du. Raymond Aronek *La sociologie allemande contemporaine* deritzan bere obran dioenaren arabera, bereizpen hauek erosoak dira, baina beren aplikazioa edonolako gertatzen da Alfred Weberengan. Gainera, soziologia baten ordeztu, filosofia sozial bat erai-ki duela esan daiteke.

Karl Mannheim da historiaren soziologiazko korrante honen ordezkarietariko beste bat. *Historismus* titulaturako artikulu bat 1924ean argitaratuz hasi zen; 1925ean, "jakin-

tzaren soziologia" baten arazoa planteiatu zuen. Baina bere obra guztietatik adierazgarriena *Idéologie et utopie* (1929) izenekoa da agian. Historizismoak, erlatibitate historikoaren ikuspuntua bilakaera izpiritualaren hegeliar ideiarekin konbinatzen duen *perspektibotasun* batetara darama. *Ideologia*, Mannheimen arabera, giza iharduera existitzen den ordenaren mantenurantz zuzentzen den ideien konplexu bat da, *utopia*, berriz, ordena honen eraldakuntza batetarantz doa. Nola bata eta hala bestea errealtate sozialarekin harremanetan daude. Interesen psikologiatik sortzen den *ideologia* terminoaren zentzu *berrezi* bat existitzen da, interes berauek errore edo gezurren kausa gisa begiratuak direlarik subjektuarengandik, zeinak zentzu orokor batetan egoera sozial mugatu baten eta perspektiba baten artean *egokitzapena* dagoela "ontzat ematen" bait du sinpleki: badaude, adibidez, klasezko ideologia batzu. Aitzitik, "izpirituzko egoera bat utopikoa da bera sortzen den egoera errealararekin desakordioan dagoenean": gizartearen maila zapalduetan jaio-tzen da jeneralki. Halakoak dira XVIgarren mendeko anabaptisten *milenarismoa* (Kristoren milurteko erreinuarenganako sineskera, alegia), XVIIIgarren gizaldiko humanismo liberala, pentsaera kontserbadorea, azken funtsean utopia sozialista-komunista. Mannheimek beste obra asko argitaratu ditu alemanez eta, geroago, ingelesez ere. 1958an, bere *Systematic Sociology* delakoa azaldu zen, hots, bera hil ondoren argitaratutako obra, non bere ideien sintesia burutzen bait du. Bere emaitzarik garrantzitsuenak, pentsamenduaren eta bilakaera historikoaren arteko "solidaritate existentziala" baieztatzean *ezagutzaren* (edo *jakintzaren*) *soziologiari* ekarri dion hartan datza.

Hans Freyeren kasua daukagu oraindik, zeina Tönniesen eta Hegelen inspiratzen bait da aldi berean. *Soziologie als wirklichkeits-wissenschaft* (1930) deritzan bere obran, zera aldarrikatzen du: "Liburu honetan garatutako pentsamendua soziologiaren sistemari oinarri filosofiko bat eskaintzearen desirotik sortu da". Obra honetan, 1931ko bere *Introduction à la sociologie* delakoan bezala, Tönniesen kategoriak berrartzen ditu, baina funts historiko eta errealista bat ematen dielarik. Komunitatea, bere ustez, egoera sozialaren forma primitiboa da, non bai ondasun izpiritual guztiak (*mitoak*, ohiturak, *kultuak*, e.a....) eta bai materialak (tresnak, teknikak, e.a....) taldeko kide orori bait dagozkie, modu honetan "gu" ikustezin bat osatzen dutelarik. Gure egunetan, fenomeno hau *familian*, herrian, e.a. ezagutzen dugu oraindik. *Gizartea*, aitzitik, *dominaziozko* batasun huts batetan ez datzanean, interesezko konpromezu batzu errepresentatzen dituen ideologia baten bitartez baizik lotuak ez dauden talde heterogeneoz osaturik dago. "Estamentuzko gizartean", talde hauek "orde" edo "egoera" batzu dira, non tradizioa inposatzen bait da: kategoria horri dagozkio historiaren aristokrazia handiak: Erroma, Ingalaterra, e.a. "Klasezko gizartean", klasea da batasun soziala, bere egoera ekonomikoaz definituta dagoelarik. Lehendabizikotik bigarrenera gatazka baten ondorioz pasatzen da, talde partzial bat beste baten dependentzia ekonomikoan kokatuz prezeski: Kategoria honetakoa zen Aintzinateko "zorren bidezko esklabutza". Halakoa da batipat erregimen kapitalista modernoa. Bertan "dominazioa" nagusitzen da. Itxura sozial hauek oro, Freyeren arabera,

errealitate bizi batzu dira, eta horren ondorioz, "beraiengatik" eta ez subjektuaz kanpoko gauzak bezala, ezagutzen ditugu. Aplikazio praktikoei dagokienez, ekintzak eskatzen dituen baloreek soziologian parte hartzen dutela pentsatzen du Freyerek, zeren hauek ekintza sozialaren prozesuan inplikatuak bait daude. Izan ere, gaurko problema sozialen ebazpide oro politikoa baizik ez daitekeelako aitzakian, nazismoaren alde agertu zen. 1948an *Histoire mondiale de l'Europe* bat publikatu zuen eta 1958an askatasunaren arazoari buruzko estudio bat. Itxura sozial oro "denboraren une mugatu bati lotua dagoela eta beronen esentziazko izaera kontutan hartu gabe ezin dela isolatu" baieztatzearen meritua onetsi behar zaio gutxienez.

- Soziologia unibertsalista, Othomar Spannec (1878-1950) errepresentatua, aurreko zenbait doktrinen indibidualismoaren kontrako erreakzio bat da eta "komunitate"aren benetako ontologia batetan amaitzen da.

Othomar Spannec *Economie et Société*-ri buruzko estudio batekin (1907) eman zion hasiera bere literatur karrerari. Jarraian, soziologiaren bere kontzeptzioa azaldu zuen *Gesellschaftslehre* (1914) eta *Gesellschafts-philosophie* (1928) deituriko obretan. Kontzeptzio hau soziologia formalari eta soziologia erlazonalari oposatzen zaie, zeintzuak gizabanakoen arteko harremanetatik abiatzen bait ziren. Spannec aburuz, funtsezko kontzeptua komunitatearena osotasun izpiritual gisa da; hau "izpiritu unibertsal" burutuan datza, eta ekonomia, politika, gerra, klaseak eta "ordeak" bezalako sistema izpiritualetan, eta *Estatua* edo herria bezalako erakuntza unitarioak diren "orobatasun partzial" horietan "zatikatua" dago. Talde edo sistema hauetan eta berauengatik soilik egiten da gizakia: "Komunitatean sartu aurretik, gizabanakoa birtualtasun hutsa da: komunitate izpiritualetan bakarrik obra daitezke bere indibidualtasuna eta bere esentzia morala". Spannec, baieztapen horretatik abiatuz, gizarteari buruzko kontzeptzio antiindibidualista eta hierarkiko bat daraman ondorio bat ateratzen du, *Der Wahre Staat* (1931) izeneko bere liburuan bilakatzeko duena, non "dominazio"aren beharraren baieztapena berragertzen bait da gainera. Raymond Aronek bere *La sociologie allemande contemporaine* obran azaldutako eritzia araberak, bere metodoa "hertsiki kontzeptuala, ideologikoa da, behaketaren edo esperientzia ezein aipamenik egiten ez duena, alegia", eta bere doktrina, soziologia batetan baino gehiago, filosofia sozial batetan datza.

5.- Ingeles soziologia.

- Ingeles soziologia-mugimenduan bi ardatz handi seinalatu behar dira, hots: eboluzionismo-organizismoarena eta psikologikoa.

Eboluzionismo-organizismoaz XIXgarren mendeko korrante ideologiko indartsu

batez bezala hitzegiterakoan, Herbert Spencer soziologo ingelesaren garrantzia nabarmendu dugu jadanik. Orain bere soziologiaren gakoak zerbait agertu nahi ditugu.

Herbert Spencer (1820-1903), ingeles filosofo eta soziologoa, zeinaren obren artean soziologiarentzat daukaten inportantziarengatik, *Social statics* (1850), *Principles of sociology* (1876-1896) 3 bolumen, eta *Descriptive sociology* (1873-1881) 8 bolumen, deituriko lanak nabarmentzen bait ditugu, giza jakintzaren batasuna unibertsalki aplikatu daitekeen lege zientifiko handi bakar batetik, hots: "eboluzioaren lege orokorretik" abiatuz berreraikitzearen posibilitatea frogatzen saiatu zen. XIXgarren gizaldian, biologia genetikoan teoria eboluzionisten edo transformisten egitasuna agertu zuten ikasketetan -Lamarckek eta Darwinek burututakoetan batez ere- inspiratuz, Spencerek lege orokor bat formulatu zuen, zeinaren arabera gorputz guztien bilakaera estadio primitibo batetik, egituraren homogeneotasun edo sinpletasunak karakterizaturik, geroz eta estadio aurreratuagoetara, zatien heterogeneotasun hazkor batez markaturik -heterogeneotasun bat zati horien integrakuntza-modu berri batez lagundurik dagoena-, urratsaren bidez jasotzen bait da.

Berari zegokion perspektiban, bada, Spencerek eboluzio gizatiar eta sozialaren beste hainbat estadioei dagozkien gizarte-mota ezberdinen definizioa eskaintzen saiatu behar zuen. Honela, gizarteak sailkatzeko garaian tipologia bikoitz bat sortzera heldu zen. Lehenengo tipologia antolakuntza sozialaren konplexutasunaren erizpidean funtsatzen da. Eboluzio sozialaren lau tipo edo estadio bereizten ditu. Gizarte moeta bakoitza, halaber, azpitipotan subdibiditzen da: 1/ Gizarte sinpleak; 2/ Gizarte konposatuak; 3/ Bi bider konposatutako gizarteak; 4/ Hiru bider konposatutako gizarteak.

Baina ez da hemen gelditzen. Spencerek gizartearen bigarren klasifikazio bat, lehenengoarekiko paraleloa eta hari nolabait gainjarria, lantzea posibletzat eta beharrezkotzat ere jotzen du. Bigarren sailkapen hau, beraz, Tönniesena bezala, tipologia dikotomiko edo bipolar bat da propioki hitzeginez. Bi gizarte-mota hauek gizartea militarra eta industri gizartea dira.

Comterentzat ez bezala, Spencerentzat, industri gizarteak gizakien autonomia hazkor bati mesede egingo lioke. Baina individualismoa antolakuntza sozialezko printzipio gisa kontsideratzearen errorean erori zen.

Spencerek, errazki uler daitekeen bezala, entzulego zabal batez gozatu zuen bere garaian, anglosaxoniarrak Herrietan batik bat. Amerikar soziologiaren hastapenak bere ezagutza daramate. Baina, eboluzionismoa ingeles eta amerikar antropologoen oso laster errefusatu bazuten ere, Spenceren obra soziologiaren historiaurrearen partaidetzat hartua

izan zen epe luzez. Dena dela, gure egunetan neoboluzionismoak antropologian eta soziologian, Spenceren ideietatik harrigarriki hurbil dauden tesi batzu sostengatzen ditu.

Soziologian Talcott Parsons nabarmentzen da neoboluzionisten artean. Bere teoriak historia ez dutela kontutan hartzen, aldakuntza soziala urritzen dutela eta aldaketazko faktoreak sistema sozialaren bazterrekotzat kontsideratzen dituztela esan ohi da. Egiatan, Parsons obrak ziklo antzeko bat jarraitu du. Laburtuz, esan dezagun eredu teoriko guztiz abstraktu bat eraiki ondoren bakarrik, itzuli dela estudio gonbaratueta. Eta bidezki hauteman duenez, gizartearen ikasketa gonbaratu oro, eboluzionista da nahitanahiez. Gizartearen estudio gonbaratuak, hortaz, antolakuntza sozialaren bilakaera-mailari buruzko judizio baten emankizuna eskatzen du. Parsons gizartearen sailkapen eta antolaketazko erizpide jatorri "objektibo" bat definitzen saiatzen da. Hona hemen erizpide hori: gizarte bat "aurreratuago" da bere antolakuntza sozialak jeneraldutako egokiera gaitasuna handiago duela agertarazten duen neurrian. Baina hemen moldaketa ez da pasiboa soilik, horrez gainera sormen eta berrikuntza era batetan datza.

Antropologiari dagokionez neoboluzionismoaren bi figura garrantzitsuenak, errepresentatzaile berberei izen hau atsegin ez bazaie ere, Leslie White eta Julian Steward dira. Orain ez da eboluzioaren edozein ideia eztabaidatzen. Solasa kultur aldaketazko prozesuaren naturarengan finkatzen da. Eta eztabaida bi alderdi printzipalen inguruan dabil: paralelismozkoa eta bateratasunezkoa zer kantitatetan eman den bilakaera soziokulturalen, eta zer kausa izan dituzten sistema soziokulturalen eboluziozko karreretan behatutako antzekotasunek eta desberdintasunek, alegia. Stewarden esplikazioak bere estrategia ekologiko-kulturaletik abiatzen diren bitartean, Whitek "Kulturak Kulturazko termiotan azaldua izan behar du"elako baieztapena egiten du. Gogora dezagun, gainera, Whiten "eboluzioaren oinarritzko legea" *The evolution of culture* deritzan bere obran ondoko hau dela: "beste faktoreak konstante mantenduz gero, pertsona eta urte bakoitzeko dauzkagun energien kopurua, lan eginerazteko bideen eraginkortasunez hazten den neurrian, bilakatzeko da kultura".

Ingeles soziologiaren mugimendu psikologikoa laster definitu zen. Spenceren denboretatik jadanik ikuspuntu psikologikorantz orientaturiko lehen lanak sortzen dira. Ikuspuntu hau present dago jada A. Sutherlanden *Origin and growth of the moral instinct* (1898) izeneko obran. Baita Graham Wallasen *Human nature in politics* (1908) delakoan ere. Eta bistakoa da batipat Leonard Trelawney Hobhouserengan (1864-1929), zeinak, bere *Principles of sociology* (1918-1923) obraren lau bolumenetan, berak dioenez, lege naturalak geroz eta gehiago kontrolatzen dituen izpirituaren boterearen hazkundera adieraziz, *liberalismoaren* filosofia oso bat, "bilakaera soziala", alegia, azaltzen bait du.

1895ean, Sidney eta Beatrice Webbek London School of Economics delakoa sor-

tzen dute, soziologiako eskola ere bihutuko zelarik. Bera izan zen prezeski 1950ean "British Journal of Sociology" aldizkaria fundatu zuena, Morris Ginsbergek zuzendua, *Sociology* baten egile, non arrazen teoria eta D.V. Glassek, zeinak *mugikortasun soziala* Ingalaterran (1954) ikasi bait du, eta T.H. Marshall (1950) (*Citizenship and social class*, 1950) errepresentaturiko soziologia formalista kritikatzeko bait ditu aldi berean. Autore guzti hauek, William J.H. Sprott (*Sociology*, 1949) bezala, oso arduratuak agertu dira beren zientziak ekintza sozialarekin, politikarekin, hezkuntzarekin e.a. mantendutako erlazioei dagokienez. Soziologo-talde horren barnean, gure egunetan izen internazionala eskuratu duen norbait dago, T.B. Bottomorez ari gara, 1920ean jaioa eta *Soziologiako Europar Artxiobak* aldizkariaren kontseilu argitaratzailearen kide dena gaur egun. Obra anitzen autore, zeintzuen artean ondorengoak nabarmentzen ditugun: *Sociology* (1962); *Elite et société* (1964); *Classes in modern society* (1965); *Critique de la Société* (1969); e.a. Bere *Introducción a la sociología* gaztelaniazko lehen edizioaren hitzaurrean, Esteban Pinilla de las Herasek zera esan du, britaniar soziologoaren belaunaldi gazteko partaide batzuekin "demokraziaren hobakuntzara jotzen duten prozesu sozialak eragiteko analisi soziologikoaren bertuteen ulerkuntza oso argi bat" konpartitzen duela.

Azkenik *inkesta* sozial ugariak eta ikerketa *etnologikoak* nabarmendu behar dira. Gogora ditzagun lehenik, Le Playren inkesten eredutik abiatuz Edimbourgeko eskolak burututako inkestak. Gehi diezaiogun horri, Charles Boothek 1891tik aurrera hasitako, eta 1902-1903 urteetan argitaratutako inkesta baten fruitu den obra garrantzitsua, hots, *Life and labor of the people in London* deritzona, hamazazpi bolumenetan, edo B.S. Rowntreeren *Social Surveys*-ak Yorkeko hiriaren langile populazioari buruz (1902), C.L. Bowleyrenak ingeles hiri ezberdinei buruz (1912-1914), eta Caradog Jonesek Liverpooli eta Merseyko arroari buruz (1934-1935) egindakoak oraino. Ikasketa etnografikoei dagokienez Summer Maine, Roberson Smith, James Frazer, Edward Westermarck, Bronislaw Malinowski, William Halse Rivers, Alfred R. Radcliffe Brown, e.a.-en izenak aipatu ditugu jadanik. Ikerketa guzti hauek estudio konkretuetarantz orientatu dute ingeles soziologia.

6.- Ipar amerikar soziologia.

- Estatu Batuetako soziologia mendebaldeko europar soziologiaren eraginaren pean garatu zen hasiera batetan, eta Spenceren eta Darwinen pentsamenduaren erregogoa jasan zuen batez ere. Baina Ingalaterran jazotakoaren arabera, eragin hori mugimendu psikologikoak desplazatu zuen berehala.

Lehenengo etapa ezin hobeki soma daiteke William Graham Sumnerengan (1840-1910). *Folkways* (1906) deritzan bere obran, Darwinen eragina nabaria da. Haatik, Ame-

rikan arrakasta izango duen bereizpen bat egiten du: "We-groups" edo "in-groups" adierazpena, guk osatutako taldea non gizabanako guztiak lagunkideak sentitzen bait dira, eta horri oposaturiko "others-groups" edo "out-groups" a, atzerritar (hots, beltz, judu e.a.-en) taldeen arteko bereizpena hain zuzen ere. A.G. Kellerekin lankidetzan, ikuspuntu biologikotik oso hurbil dagoen *Science of Society* bat argitaratzen du 1927an.

Lester F. Ward, *Dynamic Sociology* (1883) eta *Pure Sociology* (1903) izeneko bere obretan, Comterengan eta Spencerengan inspiratzen da aldi berean, baina "buru faktore"z ekiten dio jadanik. Albion W. Smallek, zeinak 1895ean *American Journal of Sociology* delakoa fundatu bait zuen, bere *General Sociology* (1905) obran, sei beharren teoria planteatzen du: osasuna, aberastasuna, elkarkoitasuna, jakintza, edertasuna, moral-tasuna, zeintzuak bizitza sozialaren motoreak bezala aurkezten bait ditu.

Hasiera batetan, soziologiazko estudioen ikuspuntu psikologikoa Franklim H. Giddingekin (1855-1931) baieztatzen da batik bat. *Principles of sociology* (1896) eta *Elements of Sociology* (1898) deituriko bere obretan, "izpiritu sozial" batek meneratutako organismo bat hautematen du gizartean eta harreman sozialen sarean inplikaturiko gizabanakoaren "socius"aren nozioa planteiatzen du soziologiaren oinarri gisa. James M. Baldwin, bestalde, Tarderengan zuzenki inspiratzen da bere *The individual and the Society* (1910) obran. Antzeko zerbait gertatzen zaio Charles H. Cooleyri *Human life and the social order* (1902) eta *Introductory sociology* (1933) izeneko obretan. Halere, "lehen mailako taldeen" nozioa (*familia*, auzokide-taldea, haurren jolas-taldeak, e.a.) barneratzearen meritua dauka, zeintzuek erlazio zuzen batzu inplikatzeko bait dituzte bere kideen artean, berauen multzoak *gu* ("a we") baten arabera izenda daitekeen oro osatzen duelarik. Estatu Batuetan arrakasta eduki duen nozio hau Ellsworth Farisek berrartu zuen bere *The nature of Human nature* (1937) obran, non "Kultur ereduaren ekintza jarkiezina" instintuen gain nabarerazten bait da. Charles A. Ellwood, *Sociology in its psychological aspects* (1912) deritzan bere obran, "buru bizitza kolektibo" baten nozioa onartzeraino iristen da.

Instintuen teoria, Smallek asmatua, William Mc Dougall (*Introduction to social psychology*, 1908) bezalako zenbait egilek berrartua aurkitzen da zeinak, haatik, *The group mins* (1920) delakoan, psikismo indibidualen batasun hutsera murrizten ez den "talde-kontzientzia baten talde-izaera" existitzen dela baieztatzen bait du zalantzarik gabe. Teoria berbera, baina itxura behaviorista (jokabidearen psikologia da hau) baten pean, aurkitzen dugu William I. Thomasengan eta Florian Znanieckirengan *Le Paysan Polonais*-ri buruzko beren estudio famatuan (1918-1920). Halere, beraiek ere nortasunaren egitura sozialaz ekiten diote oraindik, hau kultur jarrera batzu diren zenbait *jarrera sozialek* eratua egonen litzakeelarik: soziologia "antolakuntza sozialaren teorian" da-

-tzan kultur zientzia bat litzakete. Znanieckik kontzepzio hau zehaztuko du *Social actions* (1936) eta *The social role of the man of Knowledge* (1940) izeneko bere obretan, non gizabanakoaren ekintzan inposatzen diren eredu sozialen eta rol sozialen nozioak barneratzen bait ditu.

Antzeko kontzepzio batzu garatu dituzte Floyd H. Alportek (1897an jaioa) beronen *Social psychology* (1924) obran, Luther Lee Bernardek bere *Introduction to social psychology* (1925) delakoan, eta Kimball Youngek *Social attitudes* (1931) eta *Sociology* (1942) deritzen bere obretan, zeintzuek Thomasek eta Znanieckik inauguratutako jarrera sozialen nozioa berrartzen duten.

Soziologia psikologikoaren beste era bat nortasunaren analisisan datza, zeinaren ordezkari nagusia Georges Herbert Mead (1863-1932) deituriko psikologoa izan bait zen. Gaztelera hizkuntzara 1953an itzultitako *Espiritu, Persona y Sociedad* liburua aipa dezagun bere obraren lan errepresentagarria bezala. Behaviorismotik abiatuz, baina bera gaindituz, Meadek izpirituaren teoria sozial oso bat eraikitzen du, izpiritu berbera, bere aburuz, gizartezko harreman eta interakzioetatik sortzen delarik. Meadek nortasun indibiduala ukitzean, besteen bitartez, besteen asimilapenez bilakatzen eta eratzen dela nabari izan du batipat. Nortasun psikikoa, bere jatorri berberaz, fenomeno sozial bat edo, gutxienez, ekoizpen sozial bat da. Ez da, halere, ingurugiroaren islada huts bat, zeren ingurunearekiko egokiera indibiduala eta ingurune berorren berreraikuntza bait da beti.

Aurrekoetatik aski ezberdina den kontzepzio bat teoria erlazionistan datza. Txikago-ko eskola jadanik, Smallek fundatua, errealismo soziologikoari kontrajarri zitzaion. Honela Edward A. Ross (1866-1951), *Social control* (1901) izeneko obrarekin hasi eta bere *Principles of sociology* (1920) delakoetaraino, bizitza sozialen esentzia diren imitazioa, bururapena, kooperazioa edo gatazka-interakzio batzutara, elkarrekiko harreman batzutara, alegia, laburtzen direla frogatzen saiatu zen. Antzeko kontzepzio bat aurkitzen dugu Emory S. Bogardusengan (*Introduction to Sociology*, 1913; *Sociology*, 1934), zeinak *distantzia* sozialen nozioa, Robert E. Parkek bere *Introduction to the science of sociology* obran 1921ean finkatua hain zuzen, gizabanako edo talde bakoitzak besteekin batera burutzen dituen ihardueren arabera garatu bait zuen. Robert McIverek, bai bere *Community* (1914) obran eta baita *Society* (1931) eta *Social causation* (1942) liburuetan ere, bizitza soziala faktore ezberdinen elkarrekiko joko bihurtzen du, zeinak premiazko zergati bat mugatzaile bakarra bezala kontsideratzea galeratzen bait digu.

Baina teoria erlazionistaren errepresentatzaile printzipalena Estatu Batuetara 1923an emigratutako errusiar jatorrizko soziologo bat izan da: Pitirim A. Sorokin (1889-1968) izeneko, alegia. Hasieran behaviorismoari atxeki zitzaion; baina, 1928tik aurrera, *Con-*

temporany sociological theories delakoan, "forma sozialen eta gizartezko harremanen sistemaren" eskolan sartu zen. Bere obra anitzen artetik, *Social and cultural dynamics* (1937-1941) deritzana birgogoratuko dugu batez ere, non bizitza soziala "onda eta zirkulu erritmiko"aren bidez, eta sistema soziokulturalak fase *ideazional* batez (zentzuz gaindiko ongi baten ideia), nahasitako fase *idealista* batetik eta fase *zentzualista*, edo zientifiko, batetik, zeinean errealtatea sentibera izango balitz bezala hartua bait legoke, elkarren segidan pasatuz bilakatzen dela frogatzen bait du. 1943an, *Socio-cultural causality, space, time* izeneko obran, ezagutzaren soziologiari emaitza garrantzitsu bat ekarri zion, gure pentsamenduaren koadroak (*kausallitate*, espazio, denbora) errealtate sozial eta kulturalen aplikatzen ditugunean edo errealtate fisikoan aplikatzen ditugunean ezberdinak direla frogatuaz, prezeski. Bere *Society, culture and personality* (1947) obran, bizitza sozialaren kontzepzioaldi berean estruktural eta dinamikoa azaltzen du. 1950ean, altruismoari buruzko ikerketa-zentru bat fundatu zuen Harvarden. Nola amerikar pentsamenduaren hala bizimoduaren zenbait ezaugarri indarrez kritikatu du baita ere: 1956ean, bere *Fads and foibles in modern sociology* delakoan, *kuantofrenia*, erabide matematikoen gehiegikeria soziologian, alegia, gaitzetsi zuen, eta , *The American sex revolution* deritzan obran, amerikar bizimoduaren alderdi guztiak inbaditu zituen sexualitate-olatualdi hazkorra salatu zuen. Bere teoriak hamazazpi egilek burututako bolumen kolektibo batean agertuak eta eztabaidatuak izan dira: *Pitirim A. Sorokin in review* (1963), Sorokin beraren erantzun batekin.

Sorokinek kritikatzan duen soziologia kuantitatiboaren formen arteko bat *soziometria* da, 1934ean Jacob Morenok bere *Who shall survive?* obran barneratua, hain zuzen. Gizabanakoen artean "elkarrekiko erakarpen eta urruntze eskema bat" bezala definitutako *atomo* sozialaren noziotik abiatzen den "mikrosoziologia" batetan datza. Soziometriak, gizabanako batzuk besteeikiko dituzten sentimenduak aztertzeko *test soziometrikoez* gainera, *psikodrama*, bere egiazko existentziaren baldintzak txikiagoan berreginez gizabanakoa eskena baten barnean ezartzen duena, eta *soziodrama*, non aktoreak rol mugatu bat (ugazaba edo langile, senar edo emazte, e.a.) jokatzea bezalako prozedura batzu erabiltzen bait ditu. Hortik "soziatria" deitutako terapeutika sozial bat ondorioztatzen da. Gobernuak ere institutu soziometrikora jo izan du mugimendu migragarriak, adibidez, zuzentzeko.

Nahiko berdintsuak izan dira Kurt Lewin psikologoaren ikerketak, zeinen ikuspuntu soziologikoak bera hil ondotik argitaratutako bi obretan, *Resolving Social conflicts* (1948) eta *Field theory in social science* (1951) izenekoetan, alegia, ezagutzera eman bait dira. Haur-taldean erakuntzaren arabera erabide esperimental batzu goratu zituen zeintzuetan jokabidea aginteriazko gobernamentuaren eta gobernamentu liberalaren pean behatzen bait da, eta azkenekoaren nagusitasuna ondorioztatzen zuen.

Ikerketa hauekin, alde batetik, Talcott Parsons (1902an jaioa) ekintza sozialaren teoria erlaziona daiteke; obra anitzen autore, zeintzuetatik ondorengoak hautatzen bait ditugu: *Social Action* (1937); *The social system* (1951); *Working papers in the theory of action* (1953an, R.F. Balesekin eta E.A. Shilsekin lankidetzan idatzitako obra); *Éléments pour une sociologie de l'action* CF. Bourricauk frantzes ediziorako aukeratutako testuak, 1955); *Economy and society* (1957); *Social structure and personality* (1964); *Societies: Evolutionary and comparative perspectives* (1966), e.a.

Talcott Parsons, soziologia mendekidearen teoriko nagusienetarikoa, prezeski, soziologiaren teoria orokor baten elaborazioan urrunen iritsi direnetarikoa dugu zalantzarik gabe. Bere sistema laburtuz, ondorengo atalak dituela esan dezagun.

Parsoniar analisiaren abiapuntua *ekintza* da, hots, giza portaera oro, indibiduala ala kolektiboa, kontzientea ala inkontzientea. "Ekintza" eta "giza portaera" adierazpideak beren zentzu zabalenean ulertu behar dira hemen, ez bakarrik kanpotik beha daitezkeen konpromezuak bezala, baizik eta pentsamenduak, sentimenduak, helburuak, nahierak, e.a. ere barne ematen dituela, alegia.

Dena dela, ekintza lau "testuinguru"tan aldi berean kokatzen da beti: biologikoa; psikikoa; soziala; eta kulturala. Ekintza konkretu global oro, "molarra" da beti, hots, lau testuinguruetan inskribatua dago aldi berean eta hauek bakoitzetik datozen indarren edo eraginaren interakzio baten ondorioa da. Nozio honekin batera eta gehigarri gisa, garrantzitsuak dira ere sistemazko bere nozioa eta ekintzaren lau azpizistemak.

Sistemaren azterketarako jaurtiketa-malda gisa nolabait erabilgarria den bigarren pauso inportantea "egiturari" dagokion nozioan datza. Egiturak, izan ere, "sistemaren eta bere kanpo-ingurunearen arteko harremanen ondorio diren zabaltasun eskaseko eta iraupen laburreko fluktuapenetatik independenteak kontsidera daitezkeen sistemaren antolakuntza-ren elementuak" barneratzen ditu.

Zeintzuk dira, modu zehatzago batetan, sistemaren osagai estruktural gisa kontsideratu ahal izateko aski egonkorak diren sistema sozialaren elementuak? Parsonsek sistema sozialaren osagai estrukturalazko lau talde bereizten ditu: rolak; kolektibitateak; arauak; eta baloreak, alegia.

Sistema sozialari buruzko bere ikusketa estrukturalaren eranskin bezala, analisi funtzionalaz hitzegiten digu halaber. Azken hau gizarteko sistemaren zatirik dinamikoena eta mugigarriena azpimarratzeko balio duen funtziozko kontzeptu bat da. Parsonsek, izan ere, funtzioek, "sistemaren egituraren eredu instituzionalduen eta inguruko kanpo-sistemaren propietateen artean ematen diren erlazio beti aldakorren egokitze sistematikoki orde-

natuak" bezala definitzen ditu.

Azkenik, Parsonsek, seriooki moldatu nahi izango ditu aldaketa eta eboluzioa antolakuntza sozialaren bere ereduan. Autore honek gizarte-aldaketa sistema sozialari datzekion elementu gisa barneratzen jakin du.

Horretarako, soziologo gehienek baino hobeto, sarritan nahasten diren hiru aldakuntza sozial moeta, hots: eboluzioa epe luzera, orekazko aldaketa, eta egiturazko aldaketa, bereizten jakin du.

Gainera, Parsonsen obrak ikerketa teorikoaren korrante batetan soziologia txertatzearen berezitasuna eskaintzen du: korrante geroz eta zabalagoa izanik, *sistemen teoria* deritzanean, hain zuzen. Walter Buckley soziologoak sobera organizistak diren parsoniar eskemen inspiraziozko iturri mugatuena aurka argi egon gaitezen eragitearen meritua dauka. Halere, goizegi da oraino sistemen teoriak soziologiazko ikerketa teorikoari efektiboki ekarri ahal izango diona epaitzeko. Egia esan, oraindik ez daukan marko teoriko horren gabezia, soziologia, epe luzez, estudio enpiriko aski inkoherente batzuren batasun hutsa izatearen arriskuan dago, zeinaren baliozko ondorio zientifikoak egiazki argitzaileak baino gehiago, enganiagarriak gerta baitaitezke.

Bestalde, Kurt Lewinen ikerketak Robert K. Mertonen "teoria soziala"rekin harremandu behar dira zeinak, *propagandari*, arrazazko aurreiritziei eta hirien soziologiari buruzko inkesten bidez, teoriaren eta xerkaketa enpirikoaren arteko lagunkidetasuna frogatzen bait du. Robert K. Mertonek (1910ean jaioa) teoria sozial hori bilakatu du *Social theory* izeneko bere obran, 1949an argitaratuta jatorrizko edizioan, geroago gaztelaniar eta frantses hizkuntzetara itzulia izan baita.

Teoriaren eta ikerketa enpirikoaren arteko batasuna "analisi funtzionala"ren bidez aseguratzen du. Malinowskiren funtzionalismo absolutuari zuzenki kontrajarriaz, halaber, funtzionalismo estrukturaletik, zeinak gizartea modu abstraktu eta globalean begiratzen bait du edo elementu kulturalen nahiz sozialen azterketarako bere aplikazioa baztertzen bait du, bereiztutako funtzionalismo erlatibo bat proposatzen du, hain zuzen ere. Zehazkiago hitzeginez, zertan datza Mertonen funtzionalismoa? Mertonek funtzionalismo berriztatu eta malgu bat proposatzen du, kultur edo gizartezko elementuen ekarpenaren ikasketari bere *ondorio somagarrien* analisisan baino gutxiago aplikatzen zaiona, alegia. Egile honek funtziozko nozioari izaera eraginkor eta enpirikoki erabilgarri bat, hots, batzutan oso lainotsua den Malinowskiren funtzionalismotik ihesi doan izaera bat eskaintzea espero du. Modu honetan soilik bete dezake funtzionalismoak berari dagokion zeregina, ondorengoa, Mertonen arabera: "gizakiaren zientzia guztiek, biologiak eta fisiolo-

giak, psikologiak, ekonomiak eta zuzenbideak, edo etnologiak eta soziologiak, zeregin esentzial gisa, egintzaren interpretazioa daukate, hots, beraiek inplikaturik dauden egitura zabalagoentzat beren ondorioen estudioan funtsezaren bete beharra ezartzen zaio funtzionalismoari".

Malinowskiren postulatu funtzionalistak erlatibizatzeko eta malguago bihurtzeko, Mertonek kontzeptu berriak garatuko ditu. Lehenik, baliokidetasun funtzionalaren edo ordeko funtzionalaren nozioa. Bigarrena disfuntzioarena da. Azkenik, berak nabariak deitzen dituen funtzioen eta ezkutuak bezala izendatutakoen artean bereizketa proposatzen du.

Gainera, bidegabekia litzateke Mertonen ekarpena ardura metodologiko eta epistemologiko hutsetara murriztea. Eredu sozial anitzek eratu du bere ikerketaren objektua; adieraz ditzagun, beste zenbait lanen artean, amerikar gizartearen barneko *anomiari*, burokraziari, masazko komunikabideei, eta ezagutzaren soziologiari buruzko bere analisiak, eta autore handiei (Weber, Mannheim, Durkheim, e.a.) eskainitako bere ikasketa ugariak.

Orohar, *ikerketa konkretuek bilakaera handi bat ezagutu dute Estatu Batuetan*. Lehen mailan, *etnografi*azko estudioek. Margaret Mead gogoratuz has gaitezen, zeina 1901ean jaiozko amerikar etnologo bat izan bait zen. Meaden lanak etnologiazko korrante kulturazalean inskribatzen dira. Garrantzitsuenak ager ditzagun: *Coming of Age in Samoa: A psychological study of primitive youth* (1928); *For Western Civilization* (1928); *Growing up in New Guinea* (1930); *Sex and Temperament in three* (1935); *And keep your Powder Dry: Anthropologist Looks at America* (1942); *Male and female: A study of the sexes in a changing world* (1942). Samoa irletan, "nerabazaroko krisia" deritzogun adinean estutasun eta *gatazken* ausentzia dagoela egiaztatuz eman zien hasiera bere lekuan lekuko lanei. Eta Meaden arabera, gaur egunean dauden hezkuntz metodoei, eta partikulariki bizitza sexualarenganako jarrera ezberdinei zor zaie hau. Ondorioz, bere analisisetan kultur ereduaren rola nortasunaren erakuntzan pribilegiatuz eta haurtzaroz, lorpenezko une bezala, bereziki interesatuz helduten da, zeren haurren esperientzia ulertzea beharrezkoa bait da helduarena konprentitzeko.

Kulturaren funtzioa gizabanakoei eredu batzu eskaintzean datza. Normazko sistemak "nortasun onartu" batek definitzen ditu, zeinari "galduak" kontrajartzen bait zaizkio. Diferenteki orientaturiko kultura batzu nortasun moeta ezberdin batzuren bidez adierazten dira. Eta Meadek "berezkoa"ren presentzia ahula eta "kulturazkoa"ren garrantzia azpimarratzen du. Gauza erabat baztertua dagoela dirudien eremu horretan ere bai: sexu bakoitzari dagozkion ezaugarrien definizioan, alegia. "Gizon natura" eta "ematasuna" banaketa ez biologiko baizik sozial denetik abiatuz altxatzen dira. Estructura sozialek, kultur ereduak, "onartutako nortasun" moetek eta hezkuntzazko metodoek multzo aldentezin bat osatzen

dute. Okerra litzateke hezkuntzazko metodoek dena egin dezaketela sinestea: modu oso ezberdinetan helerazten bazaio ere, haurrak kulturaren eduki orokorra jasoko du, eta hezkuntzazko sistemarik gabeko kultura aberats bat, munduko sistema hezitzaile hoberena duen kultura pobre bat baino mesedegarriagoa da berarentzat.

Gizarte "primitibo"etatik, Margaret Mead gizarte "moderno"en estudiora pasatzen da. Bereizkunde nazionalei buruzko ikerketa batzuri hasiera ematen die, zeintzuek amerikar erdiko klasearen aretoen barnera eramaten bait dute. Kulturzaletasuna sexualitateraino zabalduz, gizarteak ematasunaren eta gizontasunaren karakteristikak era aldakorretan labora ditzakeela frogatzen du.

Korrante berberan daukagu, halaber, Ruth Benedict *Patterns of culture* (1934) ize-neko bere obrarekin. Zuni indiarren zibilizazio "apoliniarra", moderatua eta baketsua, Kwakiult indiarren zibilizazio "dionisiarra"tik, burruka eta hunkipen bortitzez betea, bereiztera iritsi da. Karem Horney-k (*The neurotic personality*, 1937) eta Ralph Lintonek (*The cultural background of personality*, 1945), gizartearen eragina nortasunaren erai-kuntzan hartu dute funtsezko helburutzat beren ikasketetan. Abram Kardiner-ek *The Psychological frontiers of society* (1945) delakoan, biografia, psikoanalisi eta testak batera erabili ditu umearen hekuntzaren estudiorako. Metodo hau Cora Du Boiak Alor deritzan indonesiar irlako herritarrengan aplikatua izan da (*The people of Alor*, 1944). Erich Frommek ere psikoanalisi erabili izan du baina ikuspuntu historiko batetik.

Lan hauetatik oso hurbil daude Franz Boasek inauguratutako kultur antropologiazko eskolaren xerkaketak. 1858an Wesfalian jaioa, 1942an hil zen, 1887an amerikar hiritar bezala nazionaldu ondoren.

Antropologiaren pentsalari handienetariko bat izan zen Estatu Batuetan. Bere obra, aberatsa artikulutan, ez da hain ikusgarria liburuen izenburuei dagokienez. Bere lanen izenburu printzipalenak nabarmen ditzagun: *The mind of primitive man* (1911); *Primitive Art* (1926); *General anthropology* (1938) (eta *Race, language and culture* (1940).

Boasek konparatibotasun historikoa kritikatzan du, metodo psikoanalitikoaren balore guztia etnologiarako errefusatzaz eta gizarte ororentzat balio duten legeen sistemarekiko edo ezarpenerekiko asmo denak ukatuz. Bere erlatibismo kulturalak, bilketa zehatz batek ekartzen duen guztia kontutan hartuz talde hauetako bakoitza bere berezko egituran eta bere espezifikotasunean ikastea baimentzen dio.

Antropologiak zientzia gisa lortutako aurrerapenean garrantzi handia eduki du. Boasen ikasleen artean ospea eta eragina eskuratu zuten antropologoek zerrendak autore honek disziplinaren historian izandako inportantzia nagusia adierazten du: Robert Lowie, Fay-

Cooper Cole, Edward Sapir, Melville Herskovits, Alexander Goldenweiser, Alexander Lesser, Paul Radin, Clarck Wissler, Leslie Spier, J. Alden Mason, E. Adamson Hoebel, Ruth Benedict, Margaret Mead, Ruth Bunzel, Jules Henry, M.F. Ashley Montagu, Frank Speck, eta batez ere Alfred Kroeber (1876-1906), zeinak "superorganiko" bat dagoela baieztatzeaz gain, kulturak "zibilizazio-area" ezberdinetan zehar hedatzen direlako fenomeno azpimarratu bait du.

Estatu Batuetako soziologiarekin amaitzeko *eskola gizatiarraren* ikerketa konkretuak aipatuko ditugu, zeina Roderick Mac Kenzie "instituzioen eta gizabanakoen elkarteen interdependentziaren ikasketa-espazioa" esaldiaz definitu bait zuen. Modu berean, *hiri barruko* soziologiazko estudioak adieraziko ditugu, Txikagoko hiriari, bere merkatal, burges eta langile alderdiei eta bere herbarrenei dagozkienak batik bat. "Middletown"-i (hiri ertain baten izen sinbolikoa) buruzko Robert Lynden estudioa (1929 eta 1937) gehituko diogu honi. Azkenik, *nekazal* soziologiazko ikasketak daude, eta bereziki Paul Landisek burututakoak (*Rural life in process*, 1948).

Bai eraikuntza teorikoen moduan, psikologian inspiratuak batzutan, eta bai xerkaketa enpirikoen itxuran, soziologiak Estatu Batuetan bilakaera handi bat ezagutu duela azpimarratuz amaituko dugu. Estudio guzti hauek Txikagoko *American Journal of Sociology*, Philadelphiako *Social Science*, New Yorkeko *Sociology and Social Research*, Northamptoneko *American Sociological Review*, zeina Soziologiako *amerikar Elkargoaren* organo ofiziala izatera heldu bait zen, bezalako aldizkari anitzez elikatzen dira, eta eremuaren gain daude oraino Raleighko *Rural Sociology*, Beaconeko *Sociometry*, e.a. aldizkariak.

7.- Hego- eta ertamerikar soziologia.

Hego- eta ertamerikan, positibismoaren eragina jasotzearekin batera (gogora dezagun honi buruz, Brasileko banderan inskribaturiko "Ordena eta aurrerakuntza" comtiar dibisa), soziologia espekulazio politikoeekin nahasia egonez hasi zen. 1900 urtearen inguruan lortu zuen bere independentzia, Comtek eta europear eta iparramerikar soziologoek inspiratzen jarraitu zutelarik. Era berean, Brasilen eta Mexikon batik bat, Herri hauetako jende-bariatateak horretara gonbidatzen zuenez, "etnografiako, demografiako, estratu sozialzko, e.a.-ezko" ikerketa enpirikoetarantz orientatzen joan zen.

Mexikon, Antonio Caso (1883-1946), *Sociología* (1927-1945) deritzan bere obra lantzean, Tarderen ideietan eta determinismo geografikoan inspiratu zen aldi berean. Manuel Gamio (*Aspectos de la civilización mexicana*, 1927) antropologo eta arkeologo izan zen batez ere. Aipa ditzagun halaber Alfonso Casoren (1896ean jaioa) Aztekarrei bu-

ruzko xerkaketa etnografikoak (1938 eta 1958); Echanove Trujilloren (1907an jaioa) *Diccionario de sociología* (1949), zeinak *México, la superficie y el fondo* gaiaren inguruko estudio bat ekoiztu bait zuen 1968an; L. Recasens Siches (1903an jaioa), zeinak 1932tik 1936ra Madrilén irakatsi zuen, baina 1937an Mexikoko unibertsitatara birritzulia; zuzenbidearen filosofia eta alemaniar soziologia (Von Wiese, Max Weber) ikasi ziotuen eta *Tratado general de sociología* bat argitaratu zuen 1956ean. Baina mexikar soziologorik handiena, Lucio Mendieta y Nuñez (1895ean jaioa) da, zeinak, Mexiko bertako populazioei eta nekazal arazoei buruzko ikerketa garrantzitsuez gainera, beste batzuren artean, ondorengo obrak idatzi bait ditu: *Valor sociológico del folklore* (1942), *Los partidos políticos* (1947), *Las clases sociales* (1947), *Teoría de los agrupamientos sociales* (1950), *El derecho social* (1953), eta azkenik *Sociología del poder* (1969). *Revista mexicana de sociología* aldizkariaren buru erretirorarte, 1955etik aurrera, *Revista interamericana de sociología* delakoa zuzendu zuen V. Manzanilla Schafferekin batera.

Kuban, Roberto Agramontek, Fidel Castroren gobernuko kideak, *Tratado de sociología general* bat publikatu zuen 1935etik aurrera.

Perun, Mariano de Cornejoren (1908) *Sociología general* liburua, europear soziologian inspiratzen zen batik bat. Gaur egun, Mac Lean y Estanosek obra anitz argitaratu du, bere *Sociologíatik* (1929), *Las clases sociales en Perú* gaiaren inguruko estudiotik (1941) eta *Sociología integral* deritzanetik (1945) hasiaz, oraintsuago, *Amerikako indiarrei* buruzko inkesta batetaraino (1962) iritsi delarik. Herri berberakoa da A. Yaranga, zeinak *Valderrama* (Inken erlijioa) titulaturako ikertzapen bat publikatu bait du.

Brasilen, bi argitarapen arduratu dira soziologiaz, hots: *Sociología, revista didáctica e científica* izeneko aldizkaria, Emilio Willemsek Sao Paulon sortua 1939an, eta *América latina* Río de Janeiron egina. 1927an, Pontes de Mirandak bidea irekitzen du bere *Introdução à sociologia general* obrarekin, positibismoan eta metodo kuantitatiboetan inspiratua dagoelarik. Djacir Menezesek (1907an jaioa) *Principios de sociología* batzu eskaintzen ditu 1933an, geroago ekonomia politikozko zenbait obra, eta azkenik bere *Elites agressivas* (1953) delakoa. Gilberto Freyreri (1900ean jaioa) obra ugari zor zaizkio, zeintzuen artean *Casa grande a Senzala* (1933) eta *Sociología* bat bi bolumenetan (1946) nabarmentzen bait dira. Aurrekoez gainera, *Tensions that cause War* (1950) deritzan bere obra ere aipa dezagun. Bestalde, Carneiro Leao-k *Sociología rural* (1940) eta, frantsesez, *Panorama sociologique du Brésil* bat (1953) idatzi ditu. Artur Ramos (1903-1949) zenbait estudio antropologikoren egilea da, *O negro brasileiro* (1934) eta *Introdução à antropologia brasileira* (1943) izeneko obrena prezeski. Mario Linsek, semantikazko lanez gainera, non batzutan jakintzaren soziologiaren gaia ukitzen bait du, *Operations of social inquiry* (1956) delakoak ikasi ditu. Fernando de Azevedok (1894ean jaioa),

Principios de sociología (1935) eta *Sociología educacional* (1940) deituriko liburuetan, Durkheimen eragina agertzen du. Dourado de Gusmao-k modu berezi batetan landu du zuzenbidearen filosofia (*Introdução à ciencia do direito*, 1956), baina *Manual de sociología* bat (1963), *Teorías sociológicas* batzu (1966) eta *Filosofía actual da historia* bat (1967), non Spengleren, Weberen, Sorokinen, Jaspersen, e.a.-en teoriak ikasi bait zituen, idatzi ditu ere. Brasildar soziologian eragin sakona izan duten egileen arteko bat Emilio Willems (1905ean jaioa) da, Vanderbilt University-ko (Estatu Batuak) irakasle bere karre-raren azken zatian, baina Sao Paulon epe luzez irakatsi zuena. Beste obra batzuren artean, *Diccionario de sociología* bat (1950) eta, berrikiago, *El cambio cultural dirigido* gaiari buruzko estudio bat espainieraz (1963), zor zaizkio. Brasildar soziologo mendekideen artean ondorengoak aipa litezke oraino: Guereiro Ramos, G. Leao, L. Martins, M. Pereira de Queiroz, D. Ribeiro eta M. Santos.

- Txilen, Agustin Venturinok *Sociología chilena* bat idatzi du, Bartzelonan argitaratua, 1929an. Berdinzki seinalatu behar da F.H. Cardosoren *Sociología del desarrollo en América latina* izeneko obra, Parisen publikatua, 1970garren urtean.

- Argentinan, soziologiaz arduratzen diren bi aldizkari daude: *Boletín del Instituto de sociología* (Buenos Aires, 1943tik aurrera), eta *Cuadernos de los institutos* (Cordoba, 1959tik aurrera), alegia. Autore nagusien artean ondorengoak aipatuko ditugu: E. Quesada (1858-1934), 1904ean, *La sociología, carácter científico de su enseñanza* deritzen obra argitaratu zuen; Raul A. Orgaz (1888-1948), zeinak, 1915ean, *Estudios de sociología* batzu publikatu bait zituen eta 1942tik 1950era doazen urteetan zehar bi bolu-menezko *Sociología* batekin, non Durkheimen eta Tarderen eraginak soma zitezkeen, osatua; Francisco Ayala, espainiar jatorrizkoa, Litoralaren irakatsi zuena eta 1947an, Buenos Airesen, *Tratado de sociología* garrantzitsu bat hiru bolumenetan: soziologiaren historia bat, "soziologiazko sistema" bat eta soziologoaren biobibliografia eder bat, hain zuzen, argitaratu zuena daukagu, beranduago Puerto Ricora irakastera pasatu zelarik; Alfredo Povina (1904ean jaioa) zeinak, Max Scheler, Max Weber, Tarde eta Durkheimi buruzko estudioez gainera, 1954ean Cordobako eta Buenos Aireseko bere ikastaroak laburtuz *Sociología* bat publikatu bait zuen, eta, 1959an, *Balance de la sociología contemporánea* bat eskaintzen zuen Erroman. Azkenik Gino Germanik, italiar jatorrizkoa bera, zenbait obra garrantzitsu argitaratu zuen: *Estructura social de la Argentina* (1955), *Sociología científica* (Mexiko, 1956) eta *Política y Sociedad* (1962) deiturikoak, prezeski.

Orohar, Hego- eta ertamerikako soziologia europear soziologiak eta bereziki frantsesak nabariro eragina izan da. Honela konpreni daiteke Armand Cuvillieren *Manuel de sociologie* 1964 urtearen inguruan Buenos Airesen bere espainierazko itzulpenaren hiru-garren edizio batetan publikatua izatea. Baina bai alemaniar filosofia sozialak eta bai iparramerikar soziologiak eragin handia eduki dute ere.

8.- Hegoaldeko Europako Herrien soziologia.

Hegoaldeko Europako Herrien soziologia, ez da errealitate berezi bat bere zentzu geografikoan, bere oinarria Europa modernoaren, hots, giza zibilizazio mendekidearen modernotasunean berezko argiz bideak argizatzen dituen Europa tekniko eta zientifikoaren periferia eratzean datzan errealitate soziokultural bat da. Periferia era berean azpiaurrerabidearen nolabaiteko errealitate batekin erlazionatuta dago, nahiz aldi berean eta oinarritz, propioki egitura azpiaurreratu bat duten Herrietatik urrundu.

Ager dezagun, bada, pintzelada batzutan, hegoaldeko Europako Herri hauetako ikerketa soziologikoen mugimendu-izaera.

Espainia:

Zenbait aldizkari soziologiko daude, zeintzuen artean *Revista del instituto de ciencias sociales* izenekoa (Bartzelonan argitaratua, 1964tik aurrera) nabarmentzen bait da, bertan autore atzerritar anitzek parte hartzen duelarik. Antropologiaren disziplina auzokidean, *Revista de Antropología, Ethnica* nabarmentzen da halaber, 1975etik aurrera, Bartzelonan, Claudio Esteve Fabregat zuzendari eta alboko zuzendari gisa Maria Jesús Buxó izanik, argitaratzen dena. Soziologo nagusien artean, ondorengoak aipatuko ditugu: Severino Aznar, katoliko soziala, *Problemas sociales de actualidad* (1914) obraren egile; Adolfo Posada (1860-1944) zein, 1892garren urtetik datozen *familiaren*, gizartearen eta Estatuaren teoria modernoei buruzko estudioez gain, *Principios de sociología* deritzan bere liburuan, soziologiaren bilakaera Comtetik Lester F. Warderaino taiutzera heldu zen; José Medina Echevarria, *Sociología: teoría y técnica* (1941) obraren autorea, Mexikon irakasle izan zena; E. Gomez Arboleya (1910-1959), zeinak, 1892tik aurrera *Familiaren*, gizartearen eta Estatuaren jatorriei buruzko teoria modernoak ikasi zituen, eta 1960ean *Historia de la estructura y del pensamiento social* bat publikatzera iritsi zen. Azkenik, Madrilako Instituto de Opinión Pública babespean burututako ikasketa ugariak, eta bereziki irratiko eta telebistako publikoaren jokabideei dagozkienak, eta egunkari garrantzitsu baten argitarapena ere aipatu beharko lirateke.

Portugal:

Soziologia Coimbrako Unibertsitatearen laguntzaren pean garatu da batik bat. Paus Descamps (1872-1946) deitutako frantses soziologoa (Le Playren diszipulua, alegia) izan zen prezeski 1950ean soziologiazko lehen ikastaroa inauguratu zuena. Baina lehenago, hots, 1925garren urtean, hasieran Vieira de Almeida eskaini zitzaion soziologiazko katedra bat sortu zen Lisboan. Autore nagusienak ondorengoak dira: José Fontes (*Sciencia*

social: o método, 1918); J.L. Vasconcelos (*Etnografia portuguesa*, 1933); D. Pacífico de Amorim (*Princípios fundamentais de sociologia católica*, 1944); F. Falcao Machado (*O método en sociologia*, 1945); Manuel Rodrigues (*Problemas sociais*, 1945); F. Goverts Marques Pereira (*Curso de sociologia*, 1954); R. Ribeiro (*Fundamentos para una sociología renovada*, 1956). Orohar, portugaldar soziologia eskola katolikoaren zientzia sozialek eta zehazkiago Le Playek eragina izan dute.

Italia:

Bere hastapenetan italiar soziologia Antonio Labriolarekin (*Saggi intorno alla concezione materialistica della storia*, 3 bolumen, 1898-1898) eta Achille Loriaekin (*La sociología, il suo compito, le sue scuole*, 1900) marxismoan inspiratzen da. Beste norabide batzutaraz jadanik orientatuak, E. Morselliren *Elementi di sociologia generale* (1898). F. Carliaren *La introduzione alla sociología* (1925) eta, gai berezi bati buruz, F. Squillaceren *La moda* (1912) izeneko obrak nabarmendu behar dira. Baina italiar soziologorik famatuena Vilfredo Pareto (1848-1923) da zalantzarik gabe, zeinak, gainera, ekonomia politikoa irakatsi zuen Lausanan eta zeinaren *Obra osoak* Ginebran argitaratuak izan ziren 1967garren urtean. *Trattato di sociologia generale* (1916) obran, historia- ren interpretazio psikologikoa eskaini zuen, zeinaren arabera bere faktore iraunkorrak berak *hondakinak* deitzen dituen Gizateriaren sentimenduak, instintuak eta interesak izango bait lirateke eta zeinaren aburu eta teoria sozialak, politikoak, erlijiosoak "eratorpenak" besterik ez bait lirateke. "Eliteen zirkulazioa"ren teoria bat gehitzen du, Corrado Ginik (1884-1965) berrartua dena, zeina estatistikaz eta demografiar ere arduratzen bait da eta Livio Livio bere *I fattori biologici de l'ordinamento sociale* (1925) obran jadanik inguratutako organizismoa eraberritzeko ahaleginak egiten ditu (*Il Neo-organicismo*, 1927). Giniren tesi printzipalena bere beste obra batetan, *Corso di sociologia* (1957) izenekoan, alegia, laburturik aurkitzen dira.

Italiar soziologian beste norabide bat dago oraindik: *Rivista internazionale di scienze sociali* aldizkaria publikatzen duen Milaneko eskola katolikoaren eta zientzia soziale- tako Luigi-Sturzo institutuaren eraginean datzana, hain zuzen ere. Sturzo deitutako apezak (1871-1959), zeinak demokrata-kristau mugimenduan pertsonalki parte hartu zuen eta fa- xismo garaian herbesteratu behar izan zuen, *Soziologiazko saio* bat argitaratuko du 1935ean.

Azkenik Ugo Mioniren *Manuale di sociologia* (1932) eta B. Magninoren *Sociologia* (1953), zeinak bibliografia aberats bat bait dauka, seinlatu behar dira, eta, aldizka- rien artean, Fiorenzako *Rassegna di sociologia* (1960tik aurrera existitzen dena) eta Mi- laneko *Annali di sociologia* (1964tik aurrera) nabarmendu beharko lirateke.

Grezia:

Platon Stamatiadis (1904-1969), *La science du souverain bien selon Socrate* (1957) bezalako estudio filosofikotatik hasiaz, *L'opinion publique* (1960), *Théorie du groupe social* (1962) eta *Guerre et paix* (1964) liburuen gisako soziologiazko zenbait obra publikatzeraino iritsi da. Garai berriago batetan Nicos Poulantzassen (1936-1979) kasua daukagu, greziar jatorrizko soziologo, baina ia osoki Herri honetatik landa argitaratutako obra baten jabe, hain zuzen. Pariseko Masperok beronen *Pouvoir politique et classes sociales* (1968) obra publikatu zuenetik aurrera, soziologia internazionallean eragin zuzen bat izatera heldu zen. Estudio politikoak metodologia marxista baten bidez eraberritu ditu. Nazioarteko zenbait aldizkarietan agertutako artikulua eta elkarrizketa anitzez gainera, ondorengo obrak argitaratu zituen: *Fascisme et dictature* (1970); *Les classes sociales dans le capitalisme aujourd'hui* (1974); *La crise des dictatures* (1975); *L'état, le pouvoir le socialisme* (1978); e.a. Bere heriotza goiztiarraren ondoren, soziologo internazionalen talde batek Christine Buci-Glucksmannek zuzendutako obra-omenaldi bat eskaini dio: *La gauche, le pouvoir, le socialisme* (1983) deritzona, alegia.

Turkia:

Ziya Gökalpek, 1915etik aurrera, Durkheimen kontzepzio soziologikoak hedatu zituen. Orduandainik tradizio hori turkiar soziologo gehienek erabat mantendu dute. Huseyin Nail Kubalik (1903an jaioa) Durkheimen zenbait obra itzuli ditu, *Leçons de sociologie* izenekoa nabarmentzen delarik, zeina turkieran publikatutako soziologiazko lehen obra izan bait zen (1950garren urtean). Jurista eta Istambuleko zuzenbide fakultatearen dekanoa, *L'idée de l'Etat chez les précurseurs de l'école sociologique française* (1936) deritzan liburua, *Cours de droit constitutionnel* baten (1934-1952), eta zuzenbide eta soziologiazko artikulua askoren autore da. Hilmi Ziya Ülkenek (1901ean jaioa) ondorengo obrak argitaratu zituen: *Sociologie générale* bat (1931), *La pensée de l'Islam*, *Les problèmes de la sociologie* (1955), *Humanisme des cultures* (1967), e.a. Gainera *Sosyoloji Dergisi* izeneko soziologiazko aldizkaria zuzentzera iritsi zen. Ziyaeddin Fahri Findikoglu (1902an jaioa), Strasburgeko Unibertsitatean doktore, *İc* (Ekintza) aldizkariaren fundatzaile izan zen. Bere obren artean, *Leçons de sociologie* (2 bolumen, 1944), *Le socialisme* buruzko estudio bat (2 bolumen, 1949), e.a. nabarmentzen dira. Azkenik Nurrettin Sazi Kösemihal (1900ean jaioa) deituriko soziologoa aipatuko dugu, zeina urte batzutan zehar irakasle izan bait zen Harvarden. Filosofiazko zenbait obrez eta Platonen hainbat itzulpenez gainera, *Essai critique sur la sociologie de Durkheim* (1946), *Histoire des doctrines sociologiques* (3 bolumen, 1947-1948), Le Playren eskolari buruzko bi estudio (1954-1956), *Histoire de la sociologie* (1956), *L'Art et la pensée* (1957), *Sociologie de la technique* (1958), e.a. idatzi zituen.

9.- Ekialdeko Europako Herrien soziologia.

Ekialdeko Europako Herrien soziologia Estatuaren aparatuetan jazotako egiturazko aldakuntzek sakonki markatua dago. Aldaketa hauek ezin hobeki adierazita daude Cécile Andrieuxek *Cahiers internationaux de sociologie* (t. XXIV) deritzan aldizkarian. Gu, geure aldetik, gaineratiko munduarentzat orain arte erabilitako eskema jarraituz, korrante, autore eta obra nabarmenak seinalatzen saiatuko gara.

Polonia:

Lehen sasoi batetan, poloniar soziologiak marxismoaren (C. de Kelles-Krauz: *Le matérialisme historique*, 1908), antropologia eta etnologiaren (L. Krzywicki: *Structures sociales de la barbarie*, 1914, eta Br. Malinowskiren (zeina poloniar jatorrizkoa bait zen, nahiz bere obraren gehiengoa Londresen eta Estatu Batuetan argitaratua izan), eta durkheimiar soziologiaren (S. Czarnowski *L'Année sociologique* aldizkariaren lankide eta *Culte des héros*-aren, 1919, egile izan zen) eragina agertu zuen; azkenik amerikar soziologiaren eragina egon zen halaber: Florian Znanieckik (1882-1958), Txikagon irakasle izandakoak, non William Thomasekin batera jadanik aipatu dugun poloniar neka-zariari buruzko estudioa publikatu bait zuen, *Soziologiazko poloniar institutua* (1921) eta *Przegląd Socjologiczny* izeneko aldizkariak fundatu zituen, baina 1935ean Estatu Batuetara itzuli zen berriz ere eta *Social Actions* (1936), *Cultural sciences* (1952), e.a. argitaratu zituen.

Bigarren aldia lehenengoa baino higituagoa izan zen. Znanieckik fundaturiko aldizkaria 1946raino desagertu beharrean aurkitu zen eta soziologiazko ikastaroak ezabatuak izan ziren. Stanislas Ossowskik (1897-1963) eta bere emazte Maria Ossowskak ikasketa klandestinoko talde bat osatu zuten. 1955ean soilik helduko zen hedakundea. "Przegląd" aldizkaria berragertu zen. Ossowskik *Structure de classe et conscience sociale* (1962) izeneko obra publikatu zuen eta bere emazteak *Ethique bourgeoise* (1956). Berdinzki aipatu behar dira: Jan Szczepanski, zeinak modu berezi batetan ikasi bait zuen adimenaren soziologia; Josef Chalasinski, zeina hezkuntzaren soziologiaren estudioaz eta nekazal gizar-teaz arduratu bait zen. Aleksander Wallisek, 1967an *Sociologie de la grande ville* bat publikatu zuen Varsovian; azkenik, Adam Schaff (1913-an jaioa), Moskuko Akademiako doktore eta Varsoviako irakasle, zeinak, filosofia eta hizkuntzalaritzazko obra anitzez gainera, soziologia marxistazko obra batzu idatzi zituen, non Mannheimen perspektibismoa kritikatzan bait zuen. Poloniar soziologo mendeakideen artean, *masazko komunikabideen* ikasketaz arduratutako ikertzaile-talde garrantzitsu bat aipatu behar dugu halaber (Zygulski, Ruschki), industrigintzari zor zaizkion eraldakuntza sozialei buruz, eta oraino gazteruari eta delinkuentziaren problemei buruz estudio inportanteak obratzen dire-

larik aldi berean (Malewska).

Txekoslovakia:

Txekoslovakiar Estatuaren gizon indartsua, Thomas Masaryk (1850-1937) deituta-koa, alegia, soziologo izan zen baita ere: *Le Suicide*-ri buruzko estudio bat (1881), *Les bases du marxisme* (1899) eta, frantsesez, *La nouvelle Europe* (1918) eta *Les problèmes de la démocratie* (1924) izeneko obrak idatzi zituen. Eduard Benèsek (1884-1948), Dijoneko Unibertsitateko zuzendariak, *Les partis politiques* (1912) eta *La guerre et notre révolution* (3 bolumen, 1927) deituriko liburuak argitaratu zituen. E. Chalupnyk (1897-1958), *Sociologicka Revue* aldizkariaren buruzagiak, *Introduction à la sociologie* bat (1905) eta frantsesez *Précis de sociologie* tituluaz laburtua izan den zenbait tomatoko *Système de sociologie* bat (1930) publikatu zituen. Armost Blahak (1879-1960), zeina *nekazal soziologian* espezializatu bait zen, *Sociologie des intellectuels* garrantzitsu bat (1937) idatzi zuen eta aplikazio praktikoetarantz eta berak "mejoratismismo" gisa izendatutakorantz zuzendu zuen soziologia. Atzerrian bizi diren txekiar soziologoaren artean, Joseph S. Rouček (1902an jaioa) aipatuko dugu, 1927an amerikar bezala nazionaldua eta Bridgeporteko Unibertsitatean irakaslea, hain zuzen. Autore honek obra ugari argitaratu zituen, zeintzuen artean ondorengoak nabarmentzen bait ditugu: *Sociological Foundations of Education* (1942) eta, Herri orotako berrogeitaemezortzi lankiderekin batera, *Contemporary sociology* inportante bat (1958). Txekiar soziologoekin amaitzeko R. Richtaren eta M. Kalaben izenak aipa ditzagun.

Txekiar soziologiari buruzko xehetasun gehiago ezagutzeko frantsesez argitaratutako bi obra kontsulta daiteke. Lehena, Jan Macku soziologoaren *L'histoire de la pensée sociologique tchèque* (Prague, 1969) deritzana da eta bigarrena M. Kalaben *Recherches sociologiques tchécoslovaques* (Anthropos, Paris, 1970) izenekoa.

Jugoslavia:

Jugoslaviar soziologo zaharrena Svetozar Markovic izena du, zeinaren *La Serbie en Orient* deritzan obra 1872koa bait da: bertan burokraziari erasotzen zaio. "Zadruga"ren komunitate *familiarraren*, oso hedatua Serbian, eta "mir" errusoaren artean dagoen analogiari eusten zion, nondik Herri guztietarako "zadruga" bakar batetara, hots, kapitalismoaren gatazketatik pasatu gabe erregimen komunista batetara irits daitekeela ondorioztatzen bait du. Bere ondoren, Joan Cvijic, geografiako irakasle Belgradon, antropogeografiaren interesatu zen (1918). Mirko M. Kosic izan zen, 1912tik aurrera, ideia berri batzu barneratu zituena. Horretarako Simmelen ideietan inspiratu zen eta partikularki zera publikatu zuen: *Le Village* izeneko estudio soziologiko bat (1920) eta *Introduction à la sociologie* (1934), alegia. Ginebran herbestaturik amaitu zuen bere bizitza.

Errumania:

Alexander Demetrio Xenepol (1841-1920), historiaren filosofiaz arduratu zen batik bat (*Théorie de l'histoire*, 1899 eta 1908), baina lege "egonkor eta aldaezinen" egintza izankideentzat soziologia existitzen zelako bere uste sendoa baieztatu zuen. Dimitric Draghicescuk (*Rôle de l'individu dans le déterminisme sociale*, 1904) eta Trajan Braileanuk (*Sociologie générale*, 1926; *Introduction in sociologie*, 1928) gizabanakoaren rola murrizten dute zeren, beraien aburuz, ingurune sozialaren pean egongo bait litzateke oso osorik. Spiru Haret (1851-1912), (*Mécanique sociale*, 1910) soziologia zientzia matematiko bihurtzen saiatu zen. Baina errumaniar soziologorik handiena Dimitric Gusti (1880ean jaioa) izan zen. Errumaniar institutu soziala eta *Archiva* (Zientzia eta erreforma sozialetarako artxiboa) izeneko aldizkaria fundatu zituen 1919an. Behaketa zuzena goratu eta praktikatu zuen, Errumaniar bilakaera handi bat ezagutu zuten herritxoek monografiak bereziki. Bere obra nagusienak ondorengoak izan ziren: *Sociologie de la guerre* (1915), *Sociologia militans* (1935) eta, frantsesez, *La Science de la réalité sociale* (Paris, 1941).

Sovietar Batasuna:

Sovietar Batasunari dagokion atal hau idazteko, 1966garren urtean Moskuko aurrerakuntzaren Edizioek Frantzian argitaratutako obra batez, *La sociologie en U.R.S.S.*, prezeski, baliatu gara. Sovietar ordezkariak soziologiako VIgarren kongresurako eratu zuen txosten batetan datza.

Lehen unetik seinala dezagun gizartezko gauzak lantzen dituzten beste hainbat autoreren obra anitz badagoela, baina ikuspuntu soziologikotik baino gehiago, ikuspegi filosofiko batetik burutzen direla jeneralki. Halere, B. Kistiakovski izeneko jurista (*Société et individu*, 1899) eta M. Kovalevski (1851-1916), *Le développement économique de l'Europe* gaiari buruzko analisi garrantzitsu baten eta bi tomatoko *Sociologie* baten (1910) egilea hain zuzen, aipatuko ditugu; marxistek, dirudienez, hartutako jarreraren aurka, bai batak eta bai besteak eboluzio soziala faktore bakar baten pean ezartzeari uko egiten diote. Marxista hauek Tugan Baranovski (*Bases théoriques du marxisme*, 1905), A. Bogdanov (*La science de la conscience sociale*, 1914) eta batez ere Georges Plekhanov (1856-1918), Leninen laguntzaile 1908tik 1912raino, baina beranduago boltxebismoa erasotzera heldu zena, alegia, izango lirateke. Azken honen *Une conception moniste de l'histoire* (1895) deritzan obra, M. Lasersonen arabera, Sovietar Batasunean dagoen *soziologia marxistazko lanik onena* da. Bestalde, Nicolas Bujarinek, jadanik aipatua eta gerorago "desbideratzaile" gisa iraitzia, *Théorie du matérialisme historique* idatzi zuen 1921ean, zeina frantses hizkuntzara itzuli izan bait zen 1927an.

Sovietar Batasunean soziologia gaur egun existitzen den bezala aztertu ahal izateko, informazio-iturri ezberdinak ditugu. Strasburgen, Sovietar Batasunari eta Ekialdeko Herriei buruzko ikerketa zentruak, C.N.R.S.-ak babestua, *Annuaire de l'U.R.S.S.* bat argitaratu zuen non, 1966garren urtean, Giza zientziak ikerketaren eremuan Sovietar Batasunean gaiaren inguruko estudio bat publikatua izan bait da. Modu berean, Münchenek Sovietar Batasunaren ikasketarako institutu bat dauka. *Soviet Sociology* aldizkaria 1962tik aurrera agertzen da New Yorken. Izenburu berberaren pean, A. Simirenkok testu aukeratu batzu argitaratu ditu Londonen 1967an, zeintzuen artean hiru soviatar egilerenak daude. Mouton edizioetan, Sovietar Batasuneko zientzien Akademiaren zenbait kidek idatzitako beste bilduma bat: *Social Sciences in the U.R.S.S.* deritzana, alegia, agertu da 1965garren urtean, non zientzia historikoak, filosofikoak, ekonomikoak eta juridikoak lantzen diren. Sovietar Batasunean, halaber, *Sociologija S.S.S.R.* (1966tik aurrera) izeneko aldizkari bat, Soziologiako elkarte bat (Moskun) eta xerkaketa sozialen institutu bat (Leningradon) existitzen dira. G. Fischeren ustez (*The New Sociology in the Soviet Union*, 1964), ikerketa soziologikoa Sovietar Batasunean filosofia marxista-leninistari zeharo manupetzen zaio. Haatik, Fischerek, gaur egunean Sovietar soziologia aplikazio praktikoen kezkak dominatua dagoela gehitzen du. A. Zvorykinek bere *Cahiers internationaux de sociologie* (1963) liburuan frogatzen duen bezala, xerkaketa enpirikoetarantz orientatua ikusi da, eta halako punturaino non, *American Sociological Review* (t. XXX, 1965) delakoan, A. Kassofen arabera, *burgés*-Herrien soziologia enpirikoa kapitalismoaren apologiaren zerbitzurako soziologia gisa salatzen bait da. Sovietar Batasunean existitzen diren korronteen obra errepresentagarriak bezala, ondorengoak aipatuko ditugu: *Sociologie marxiste et sociologie contemporaines* (Mosku, 1964), F.V. Konstantinov, G.V. Ossipov, V.S. Semenov, e.a.-ek lankidetzan idatzia, non, hiriaren eta landaren, langilearen eta nekazariaren, lan fisikoaren eta lan intelektualaren, gidarien eta gidatuen arteko ezberdintasunak ezabatzeko, soziologiaren eta politika sozialaren artean eman beharko litzatekeen batasun hertsia baieztatzen bait da. B.C. Anan'eva eta D.A. K-rimova autoreen *L'Homme et la société* (Leningrado, 1966) obran, soziologiari dagokion helburua lanaren gizagintzan eta irakaskuntza ikasleentzat moldatzean datza. Korronte berri horiei buruz, Roumiantsev eta Ossipoven *La sociologie et la recherche empirique in L'Homme et la société* (1969ko urria, 14garren zenbakia) eta Markiewicz Lagneuren *Une sociologie nouvelle: les cas Soviétique*, in *L'Homme et la société* (1969ko urria, 14garren zenbakia) kontsulta daitezke halaber.

Sovietar Batasuneko soziologiaren laburpen honekin amaitzeko, 1960ean, Moskun eritzi publikorako institutu bat sortu zela esan dezagun. Bere aztergaiak B.A. Grusinek *Opinion sur le monde et monde des opinions* (Mosku, 1967) izeneko bere obran azalduak izan dira, non, modu berean, egileak errealtate sozialetik trenkaturiko teoria orokorrak kritikatzeko eta ikerketa enpiriko batzu goratzen bait ditu. Argi geratzen da, beraz,

J.S. Roucekek 1958an *Contemporary sociology* delakoan agertutako eritziak, zeinaren arabera soviatar soziologoek soziologia bere itxura enpirikoen pean enoratzen zuten, ez duela egia errepresentatzen gaur geroz.

10.- Soziologiaren gaurko joerak.

Soziologiaren korrante, autore eta obren mapa-atlas historikoa zirriborratzeaz arduratutako azken atal honetan, bi hamarkada berrienetan mundu soziologian azaldu diren joera handiak laburtzen ahaleginduko gara.

- LEHEN SAIALDIA: "ALDAKUNTZA SOZIALAREN ESTUDIOAK".

Lehenengo soziologoek soziologia historiko bati emandako bultzadaren ondoren, B. Malinowskik bere azken adierazpeneraino eraman zuen funtzionalismoak tradizio hori hautsi zuen, eta soziologia historiaren zientziatik eta ikasketa objektu gisa hartutako historiatik urrundu zuen. Antihistorizismo hau sendoki salatu dute zientzia horren autore handiek. Honela, Fernand Braudelek, 1953ko uztailako *Annales*-ean zera idazten zuen: "antihistorizismo oso batek zelatatzen eta erasotzen ditu zientzia sozialak". Edo oraino E. Park amerikar soziologoak, 1955eko bere *Society* obran, zera dio: "gizartezko formek historia bat dute" eta hortaz ez da posible historiarik gabeko soziologia bat.

Guzti hori egia izanik ere, dena ez da negatiboa funtzionalismoan, zeren funtzionalistek Spenceren araberako fresko eboluzionista handien metodo eta ondorioen balio zientifiko eza nabari bait dute.

Horren ordeaz, batasun integratu bat bezala, hots, sistema bat bezala ulertutako gizartearen analisi-metodo gogorrago bat proposatzen zuten.

Gehitu beharra dago antropologoak izan direla batik bat funtzionalismoa definitu eta praktikatu dutenak. Eskuarki, beraiek ikasitako gizarte arkaikoek ez daukate historia eza-gun bat: zirkunstantzia honek elementu garrantzitsu bat eratzen du funtzionalismoak hartutako jarrera ahistorikoan. Halere, ez dugu pentsatu behar, batzutan aditzera ematen denaren aurka, funtzionalismoa aldakuntza sozialaren estudioarekiko interes orotatik inhibitu denik. Aldi horretako zenbait ikertzailei faktore mugaturen inguruko analisi bikainak edo aldakuntza sozialaren modalitate batzu zor zaizkio.

Halako punturaino non Kingley Davisek, *American Sociological Review*-ren 24garren zenbakian (1958ko abendua) argitaratutako *The myth of functional Analysis as a Special Method in Sociology and Anthropology* izeneko bere obran, zera bait dio: "aldakuntza sozialaren azterketa hoberenatariko batzu funtzionalistatzat hartutako xerka-

tzaileek burutuak izan ziren".

Horrela, ezinezkoa da asmakizunen, tekniken eta jakintzen hedakuntzak barneratutako aldaketa sozialei buruzko Kroeberen azterketa (*Configuration of Culture Growth*, Berkeley, 1944) bezalako estudioen inportantzia gutxitzea. Kroeberen ikasketen argitarapenaren ondoren, hedapen-fenomenoen inguruko ikerketek interes handia eragin dute eta zenbait xerkaketa sorterazi ditu antropologiaren eremuan. Testuinguru honetan ezartzen da Kontikiaren espedizio famatua, kultur zabalkundezko kasu bat nola eman ahal izan den ilustratzera destinatua, hain zuzen ere.

Berdinzki garrantzitsua izan zen Barnetten analisia (*Innovation: The Basis of Cultural Change*, New York, 1953) gizarte arkaikoetako eta gizarte aurreratuetakoa berrikuntzazko kasu ezberdinei buruz. Berrikuntza, egiazki, gizartean oso hedaturik dagoen fenomeno batetan datzala eta, modu inkontziente batetan maiz, aktore sozial bakoitza nola baiteko "eraberritzaile" dela beti frogatzen du.

Bestalde, Robert K. Mertonek (*Teoría y estructuras sociales*, Mexiko), faktore soziokultural diferenteei ezagutza zientifiko eta teknologikoen bilakaeran dagokien zeregina aztertu du.

Aldakuntza sozialaren analisi bat elaboratu duten funtzionalisten estudioen artean, Parsonsen laguntzaile izandako Neil Smelseren enplegua aipatuko dugu azkenik, zeinak *Social Change in the Industrial Revolution: An Application of theory to the Lancashire Cotton Industry, 1770-1840* (London, 1959) deritzan obran, XVIII eta XIX-garren mendeetan zehar ingeles ehungintzan gero eta makina gehiago sartzearen ondorio diren industri antolakuntzaren eta lanaren transformakuntzazko prozesuen azterketa teoriko eta enpiriko garrantzitsu bat garatu bait du.

Soziologia mendekidean aldakuntza sozialaren gaia lehen mailako inportantzia batez jabetu da. Gogora dezagun, hasteko, Talcott Parsonsek bere *Theories of Society* obran, aldakuntza sozialaren kontzeptua sakontzeari atal garrantzitsu batzu eman dizkiola. Honela, orekazko aldaketaren eta egiturazko aldaketaren arteko bereizpena iritsi zen. Bestalde, Richard La Pièrre (*Social Change*, New York, 1965) aldakuntza sozialean parte hartzen ez duen hori azaltzen laguntzen du. Beraz, aldakuntza soziala ez da gertakariarekin nahastu behar. Pertsonen ordeztatze batek ere ez du aldakuntza sozial bat eratzen. Bizitza sozialaren ordena normal eta egunerokoan jazotzen diren elkarraldatzeak, halaber ez dagozkio aldakuntza sozialaren kontzeptuari. Elkarraldatze horien arteko gehienak antolakuntza sozialaren funtzionamendu normalean txertatzen dira.

Aldakuntza sozialak agente partehartzaileei dagokien ekintza historikozko noziora garamatza, zeintzuek, une mugatu batetan, gizarte baten norabidean, hots, bere pautarengan eragiten bait dute eta bere historiari eginkorki laguntzen bait diote. Konkretuki, ekintza historikoa eta aldakuntza soziala estuki lotuak daude, baina analitikoki bereiz daitezke.

Aldakuntza sozialezko eta ekintza historikozko bi kontzeptu hauek soziologia aurreikuslearen gaira eramaten gaituzte. Soziologiak egitekoren bat ba ote du eremu horretan? Izan ere, bilakaeraren edo historiaren teoria handiak, soziologiaren oinarria eratu dutenean, profetismo antzeko batetara joan dira. Halakoa zen argi eta garbi Augusto Comteren kasua, zeinak pentsamendu eta antolakuntza sozialaren estadio nagusi bat ikusten bait zuen egoera positiboan. Spencerek, modu berean, gizarte industrial, liberal eta indibidualistaganantz goranzko abialdi bat irakurtzen zuen bilakaera sozialean. Marx eta Engelsek kapitalismoaren noraezko hondorapena klaserik gabeko gizarte baten alde iragartzen zuten.

Bestalde, historian eboluzio zuzen eta etengabe bat irakurri ordez, mugimendu zikliko bat erdikusi zutenek, baikortasun moderatuago baten seinaleak agertu zituzten. Aldakuntza sozialaren bilakaera historikoaren teoria "zuzen", "ondulatu", "zikliko" eta "deklinatu"en aurkezpen bat, Wilbert Mooreren *Social Change* (1963) izeneko obran aurkitzen dugu. Kurioski, Julio Caro Baroja antropologoak, "euskal identitatearen garapena" historiaren ikuskera zikliko baten bidez interpretatuz, *El laberinto vasco* deritzan estudioa argitaratu du 1984garren urtean. P. Sorokinek (*Social and Cultural Dynamics*, Boston, 1957) inspira zezakeen agian, zeinak betiereko itzultze baten arabera, modu ziklikoan jarraitzen diren zibilizaziozko hiru estadio (bat "ona", beste bat "txarra" eta azken bat "iragankorra", alegia) identifikatzen bait ditu. Oswald Spengler (*La decadencia de Occidente*, Madrid, 1944), bere aldetik, zorigaitzaren profeta printzipalena da seguraski. Zibilizazioaren historia bizitza gizatiar baten historia bezala deskribatzen du, hots: jaio-tze, heldutasun, gainbehera eta heriotza. Honek mendebaldeko zibilizazioaren gaurko jai-tsapena frogatzea eta bere noizik behinkako amaiera iragartzea permititzen dio. Gure egunetan, soziologia aurreikuslearen arazoaren aurrean jarrera berri batetara etorri gara. Adibiderik nabariena Herbert Marcuserena da (*El hombre unidimensional*, Barcelona, 1968) zeinak, "industri gizarte aurreratua"ren sustraizko kritika bat burutu ondoren, zera aitortzen bait du: "Gizartearen teoria kritikoak orainaldiaren eta etorkizunaren arteko distantzia gainditzea baimentzen duen kontzepturik ez dauka. Ez du promesarik egiten. Ez du arrakastarik izan. Ukapenean geratu da".

Soziologia mendekidean aldaketazko faktore eta baldintzen ikasketan sakontzen ari gara. Zer egin da gaur arte? Eremu honetan garatu den debatea ondorengo galderaz ager genezake: aldakuntza sozialaren faktore azaltzaile nagusi bat ala gehiago daude? Galdera honi

erantzun ezberdin asko eman zaio. Historiaren faktore nagusi diferenteak pribilegiatu izan dira: ingurune fisikoa, teknologiaren bilakaera, arraza, produkzio ekonomikozko egiturak, ezagutzen egoera, sineskera erlijiosoak, e.a. Gure egunetan ikuspuntu erlatibistago bate-tara etortzen ari gara.

Faktore demografikoak interpretazio monista bat jaso du Durkheimekin (*La división del trabajo social*, Buenos Aires). Izan ere, dentsitate demografikoak Durkheimen dentsitate morala deritzana sortarazten du. Baina Henri Jannek interpretazio honi kontra egin dio *La Technique et le système social, en Technique, développement économique et technocratie* (Bruxelles, 1963) izeneko bere obran, non, alde batekin faktore ekonomiko batetik (baliabide potentzial mugatuen existentzia) eta, bestalde, kultur faktore batekin (beharrezko teknikak bilakatzeko gaitasuna) jokatu ez balu, hazkunde demografikoa ez litzatekeela garapen ekonomiko eta sozialerako faktore mesedegarri bat izango frogatzen bait du.

Bestalde, Georges Balandierek tesi pluralista honen argibide enpiriko bikain bat eskaintzen digu. "*Sociologie actuelle de l'Afrique noire* (Paris, 1965) deritzan bere liburuan, afrikar bi herriren, hots, Gaboneko fangsen eta Kongoko bakongoen, Koloniar erregimenarekiko moldaerak elkarren artean gonbaratu ondoren, faktore demografikoaren garrantzia ondorioztatzen du. Haatik, Balandierek, faktore demografikoari ezaugarri ekonomikoak batu behar zaizkiola gehitzen du. Azkenik, hirugarren faktore kultural baten existentzia nabarmentzen du halaber (zeina, kulturari egokitutako arau eta balore bitartez, errealitate ekonomikoetarako moldaera-gaitasunean bait datza).

Durkheimen jendetzaren hazkundeak pertsonen izaeran edukiko lukeen inportatzia azpimarratu zigun oraino. Gure egunetan, David Riesman iparramerikar soziologoak (*La muchedumbre solitaria*, Buenos Aires, 1963) tesi hori berrartu du eta, ziklo demografikoaren azalpen baten ondoren, eboluzio sozial eta karakterologikoaren zenbait alderdiren eta mendealdeko gizartean erdi arotik aurrera gertatutako jendetzazko zenbait mugimenduren artean kausatik efekturako lotura baten existentzia ondorioztatu du. Tesi hau faktore demografikoari iratxeitzen zaion zeregin pribilegiatuarengatik kritikatu izan da. Balandierek erabilitako terminoen arabera, komenigarriago litzateke faktore edo elementu dinamikoren "lotura" batetara jotzea. Zeintzuk dira beste faktore ahalgarri horiek?

Azter dezagun, lehenik, faktore teknikoa. Riesmanek ez erabili izatea auhendatzen duen bi faktoreen arteko bat da: "masazko tekniken edo komunikabideen bilakaeraren ikasketa", alegia. Baina guk, geure aldetik, "tekniken eboluzioa" faktore demografikoa baino aldakuntza sozialaren faktore azaltzaile baliagarriago bat ote den galde dezakegu. Edonola, sarritan erabiltzen den azalpenezko faktore bat eratzen du. Konstatazio hau, oraingoz, aski da guretzat.

Izan ere, zenbait egilek hartu du teknologiaren estudioa gizarte historikoen klasifikazio baten elaborazio-erizpide gisa. Izaera honetako sailkapenik ezagunena Lewis Mumfordek bere *Técnica y civilización* obran burututakoa da zalantzarik gabe. Autore hau, era berean, Patrick Geddes izeneko ingeles ekonomista batetan (*Ciudades en evolución*, Buenos Aires, 1960) inspiratzen da. Oraitsuago, Henri Jannek, halaber, Mumford eta Geddesek jadanik bereiztutako hiru faseei aurreko beste bi erantsiaz, Mumforden eskema jaso eta zabaldu du. Laburtuz, konplexu teknologiko bat eratzearen eginkizunarengatik karakterizatzen direla esan dezagun. Lanabesen, makinen, energien eta materialen asmaketa eta erabilpena, berauetatik eratortzen diren lan-baldintzak, hala nola guzti horretatik ondorioztatutako produkzio-taldearen harremanak aldi berean aukeratzean datza. Honela ulertua faktore teknikoa ezinbesteko aldagai bat da, zeinaren eragina sakonki sentierazi bait da eta agian geroz eta gehiago sentieraziko bait da gizartearen garapenean.

Haatik, faktore teknikoaren garrantzi historikoa barruti oso batetan interpretatu behar da. Gainera, faktore teknikoa historian ezinbesteko aldagai bat izanik ere, faktore nagusia ez dela gehitu behar da. Ez dago determinismo teknikorik, determinismo geografikorik ez dagoen bezala. Hau litzateke Fred Cottrellek burututako *Technological Progress and Evolutionary Theory* deritzan estudioaren ondorioa, in *Social Change in Developing Areas*, Herbert R. Barringer, George I. Blankstein eta Raymond W. Wacken zuzendari-tzaren pean Cambridgen argitaratua, 1965ean.

Gainera, zientziaren soziologiak konplutuki frogatu du aurrerapen zientifiko eta teknologikoa baloreen, munduari buruzko ikusketaren, eta, baita ere, kolektibitate baten norabide erlijiosoen menpean dagoela. Robert K. Mertonek, Weberen analisuari jarraituz, bere balioa egintza-kopuru haundi batetan egiaztatu du. Mertonek, bereziki, XVII, XVIII eta XIXgarren mendeetan zehar puritanoek Ingalaterrako, Alemaniako eta Estatu Batuetako aurrerapen zientifikoari izugarriro lagundu ziotela erakutsi du.

Ikus ditzagun orain, "azpiegitura ekonomikoa" deitu denaren inguruan burututako ikasketak. Aldakuntza sozialean eta gizartearen historian "produkzio-indarrek" betetzen duten zeregin dinamikoari dagokionez, problema hau Karl Marx eta F. Engelsek planteatua izan zen batik bat. Onartu beharra dago, halere, Marx eta Engelsen jarrera honi buruz zalantzarriegia gertatzen dela.

Marxen soziologiari buruzko eztabaidan, Raymond Aronek ondorengo termiotan planteatzen du problema hau: "Soziologia marxistaren beste nahaste bat esentziazko kontzeptuen, batez ere azpiegitura eta gainegiturako kontzeptuen azterketatik eta eztabaidatik eratortzen da" (*Las etapas del pensamiento sociológico*, Buenos Aires, 1970). Argi dago, haatik, Marxek berak pentsamendua, ezagutzak eta zientzia azpiegitura ekonomiko-

ra igorriaz konpontzen duela arazoa. Baina, horrexegatik, problema berri bat planteatzen du, oraingoan bai, konponezina dirudiena: "produkzio-indarren nozioa zabaltzen denean desegin egiten da". Gurvitchek, *La vocation actuelle de la sociologie* (T. I eta II, 1950 eta 1957) izeneko bere obran, oso egokiro nabaritu zuen arazo hau. Horrela ulertuta, "produkzio-indarren" nozioak gizarte mugatu baten ekoizpen ekonomikozko gaitasun orokorra esan nahi du. H. Janne, halaber, kausalitate klasikoaren, sinplea, zuzena, berehalakoa eta kausalitate konplexuaren, anizkuna, gizaldi batetik hona pentsamendu zientifikoak adierazi duen faktore-pluraltasunaren ekintzatik eta beren interakziotik ondorioztatzen dena, alegia, arteko bereizpenaz baliatuz arazoa gainditzeko saiatzen da. Problematika honetan sa-konduz, Georges Balandier bezalako antropologo bikainen lekukotasunak ditugu, zeinak aldakuntza soziala azaltzeko egitura eta kultur faktoreak elkartzearen premian ekiten bait du. Edo oraindik, Maurice Godelierenak, zeina "La Pensée de Marx et Engels aujourd'hui et les recherches de demain" (in *La Pensée*, 143garren zenbakia, Paris, 1969) izenburua daraman artikulua batetan, zera ondorioztatzen bait dator: "erakuspen batzu aski dira gizarte primitiboen barneko desberdintzaren bilakaeraren aniztasuna eta konplexutasuna agerian uzteko".

Baina, konstatatu beharra dago marxismoaren lehen garaietatik ekonomiaren azalpen determinista bat existitu dela. Adibiderik nabariena N. Bujarinen *La théorie du matérialisme historique. Manuel populaire de sociologie marxiste* (Paris, 1967) izeneko obran datza, zeina 1921ean argitaratua izan bait zen Sovietar Batasunean.

Gure egunetan, marxismoak ekonomiaren interpretazio determinista honi erasotu dio. Kontrastatzaileen artean Henri Lefevbreren *Sociologie de Marx* (Paris, 1966) deritzen liburua aurkitzen dugu lehenik. 1939an jada, bere *Le matérialisme dialectique* (Paris) obran, determinismo ekonomikoaren ideiarekiko bere erreakzioa adierazi zuen. Interpretazio berbera aurki daiteke Henri Desrocheren *Signification du marxisme* (Paris, 1949) delakoan. Berrikiago, Louis Althusser frantses filosofoak Marxen irakurpen bat inauguratu zuen 1844az geroztiko testuak nabarmenduz, hain zuzen; data horretan "eten-dura epistemologiko" bat tarteko izanik, Marxen filosofiatik zientziarako iragapena kokatzen bait da. Horrela, azpiegituraren eta gainegituraren artean dauden harremanei buruzko estudio berri batzuri hasiera eman zien. Honi dagokionez, *Pour Marx* (Paris, 1965) eta *Lire le Capital* (Paris, 1965) deituriko bere obrak nabarmen daitezke.

Eremu soziologiko hertsienaren barnean Nicos Poulantsasek, *Poder político y clases sociales en el Estado capitalista* (México, 1969) izeneko bere obran, ikerketa-linea hori jarraitu du, Charles Bettelheimen barruti ekonomikoan (*Cálculo económico y forma de propiedad*, México, 1972) egin zuen bezala.

Gainera soziologia ekonomikoak obra-kopuru mugagabe bat inspiratu du azken hamarkadetan. Exenplu gisa, ondorengo egileak aipatuko ditugu: Georges Friedmann (1902an jaioa), *Sociologie du travail* (1960) aldizkariaren buruzagi, *Machine et humanisme* (2 bolumen, 1959-1961); *Où va le travail humain?* (1963); *Le Travail en miettes* (1964), e.a.-en autore; Raymond Aron (1905ean jaioa), *Archives européennes de sociologie* (1960) direlakoan aitzindari eta *Sociologie de sociétés industrielles* (1959), e.a.-en egile; Alain Touraine (1925ean jaioa), *Sociologie du travail* aldizkarian artikulua anitzen idazle eta *L'Evolution du travail ouvrier aux usines Renault* (1955), *Ouvriers d'origine agricole* (1961), *Travailleurs et changements techniques* (1965), e.a.-en autore; Michel Crozier (1922an jaioa), zeinak *Les Petits Fonctionnaires au travail* (1955) eta *Le Monde des employés de bureau* (1965) ikasi bait ditu. Nabarmen dezagun, modu berean, *Automation* (1961) gaiari buruzko Pierre Navilleren inkesta.

Makina bat soziologo azterketarantz bultzatu dituen aldakuntza sozialezko faktoreen arteko beste bat kultur baloreen unibertsoan datza. Gu, geure aldetik, aldakuntza sozialean baloreei dagokien zeregina analisatuz hasiko gara eta ideologiaren betebeharraren eztabaidarekin jarraituko dugu.

Baloreek aldakuntza sozialean jokatzen duten papera, Max Weberek balore erlijio-soek, eta konkretuki inspirazio kapitalistan "etika protestanteak" mendebaleko kapitalismoaren prozesuan izan zuten eraginari buruz egindako estudioaren ondoren (*La ética protestante y el espíritu del capitalismo*; gaztelaniazko itzulpena Peninsula argitaletxean, Barcelona, 1969) barneratu zen xerkaketa-eremu garrantzitsu gisa ikerketa soziologikoan.

Max Weberen aurretik, zenbait autorek Calvinismoa Holandan, Ingalaterran eta batez ere Ingalaterra Berrian ezartzearen kointzidentzia eta iharduera ekonomiko kapitalista bortitz baten existentzia seinalatua zuen jadanik.

Max Weberek kointzidentzia horren sustraiak argitu nahi izan zituen, erlijioa, *be-rez*, arrazionaltasun ekonomikorako eragozpen bat ez dela, baizik eta, mendebaldeko kapitalismoaren bilakaeran faktore inportante bat eratu duela frogatuaz aldi berean.

Weberen tesiak ondorio sakona eduki du. Etengabeki irazkindua, eztabaidatua, onartua izan da. Weberen tesia diskutitu duten artikulua eta obren bibliografia oso bat luzeegia gertatuko litzateke. Izenburu batzu aipatuko ditugu soilik, adibide gisa: Henri Sée, *Dans quelle mesure Puritains et Juifs ont-ils contribué au progrès du capitalisme moderne?*, (*Revue historique*, C.V. tomoa, 1927), eta, egile berberaren *Les origines du capitalisme moderne* (Paris, 1926); Maurice Halbwachs, *Les origines puritaines du capitalisme moderne* (*Revue d'histoire et de philosophie religieuse*, martxoa-apirila, 1925); H. Hau-

ser, *Les débuts du capitalisme moderne* (Paris, 1927); Amintore Fanfani, *Catholicismo et Prontestantesimo nella formazione storica del Capitalismo*, (Milano, 1934); H.M. Robertson, *Aspects of the Rise of Economic Individualism: A Criticism of Max Weber and his School* (Cambridge, 1933); Talcott Parsons, *Capitalism in Recent German Literature* (*Journal of Political Economy*, 36garren bolumena, 1928ko abendua eta 37garren bolumena, 1929ko otsaila).

Weberek kultur faktore garrantzitsu baten, hots, moral erlijiosoaren betebeharra historia ekonomikoan agerian jarri duela onartzen da jeneralki. Baina egia da, baita ere, objektzio asko egon direla. Kurt Samuelsonek (*Religion and Economic Action*, New York, 1961), doktrina puritanoaren aberastasunen pilaketari eta fededunak eragintza ekonomikoan sakonki konprometatzeari oposatzen zitzaielako eragozpena ezarri dio Weberi. Max Weberek ez du hau ukatzen: etika kalvinista, eta ez Kalvinoren teoria, izan zen kultur faktore eraginkorra.

Beste autore batzuk, zeintzuen artean J. Broderick (*The Economic Morals of the Jesuits*, London, 1934) nabarmentzen den, doktrina katolikoak ere kalvinismoak bultzatzen dituen jokabide praktiko berberak bizkor zitzakeela frogatu nahi izan dute. Protestantek, kalvinistek batik bat, Mendebaldeko industrigintzaren eta garapen ekonomikoaren historian burututako zeregin ekinkorra historialari eta ikasgura kopuru handi batek azpimarratuta izan dela esanez erantzungo dugu. Ezin daiteke gauza bera baieztatu katolikoei buruz.

Baina, nola jakin dezakegu etika kalvinista mendebaldeko eboluzio kapitalista esplikatzen duen faktore nagusia edo printzipala den ala ez? Erlijioen beste ikasketa soziologiko batzutan, Weberek moral erlijiosoa, orohar, izpiritu kapitalistaren bilakaerarako kaltegarria izan zela frogatu du, bai judaismoan eta bai hinduismoan, budismoan, konfuzionismoan edo taoismoan ere. Protestantismo aszetikoak salbuespen bat eratzen du, arrazoi horregatik faktore historiko sobera garrantzitsu bat da.

Bestalde, R.H. Tawneyk, *Etika protestantea eta kapitalismoaren izpiritua*-ren ingeles itzulpenarako 1930ean idatzitako prefazioan, kapitalismoaren eboluzioa azal dezaketen gaineratiko faktoreak enoratzeaz salatzen zuen Weber. Baina, pixka bat beranduago, bere *La religión en el origen del capitalismo* (Gaztelaniazko itzulpena, Buenos Aires, 1959) obraren 1937ko prefazioan, hain zuzen, bere susmoak funtsgabeak zirela onartu zuen. Puntu honi dagokionez, Herman Israelek ("Some Religions Factors in the Emergence of Industrial Society in England", in *American Sociological Review*, 31garren bolumena, 1966ko urria) frogatu ahal izan du puritanismoak industri gizartearen ezarpena Ingalaterran XVIIIgarren mendean efektibotasunez azeleratu zuela egia bada ere,

ez dugula ahaztu behar, haatik, beronen ekintza "erlijioa, ekonomia edo gobernu bezalako faktore interdependenteen interakzio konplexuan eta faktore horien ekintzatik eta beren interakziotik ondorioztatutako zenbait sintesitan" txertatzen dela.

Ikertzaileen aditasuna eskuratu duen beste problema bat dago oraino, hots, faktore erlijiosoaren eraginaren iraupena kapitalismo modernoan.

Arazo honi zuzenki erantzun baino lehen, esan dezagun aski frogaturik geratu dela protestantismo aszetikoak mugimendu zientifikoaren gain eduki duen eragina nagusia dela, ez bakarrik beren jatorriak berari zor dizkioten instituzio-irakasleen bitartez, baizik eta, are gehiago, estudio zientifikoei eta ikerketei dagokienez sortarazitako jarrera mesedegarriarengatik eta proportzionatutako zientzigizonen kopuruarengatik. Aipa ditzagun estudio horietako batzu: Robert K. Merton, *Puritanism, Pietism and Science*, in *Social Theory and Social Structure* (edizio berrikusia, Glenkoe, 1957); Jamen B. Conat, *The advancement of Learning during the Puritan Commonwealth* (in *Proceedings of the Massachusetts Historical Society*, 66garren bolumena, 1942), eta baita ere, autore berberaren, *On Understanding Science* (New Haven, 1947); George Rosen, *Left-Wing Puritanism and Science* (in *Bulletin of the Insitue of the History of Science*, 15garren bolumena, 1944); Paul H. Kocher, *Science and Religion in Elizabethan England* (California, 1953); Perry Miller, *The New England Mind: From Colony to Province* (Cambridge, 1954).

Gainera, David Mc Clellandek (*The Archieving Society*, New York, 1961), gehien-go protestantedun Herriak 1950ean, salbuespen eskasekin, ikuspuntu ekonomiko eta teknikitik gehien-go katolikodunak baino aurreratuagoak zeudela frogatzen du. R. H. Knappek eta H.B. Goodrichek (*Origins of American Scientists*, Chicago, 1952), Estatu Batuetan, goi mailako irakaskuntzako erakunde protestanteek ikastetxe edo unibertsitate katolikoek baino askoz zientzigizon gehiago hezi dituztela erakutsi dute. Bernard Rosenek (*Race, Ethnicity, and the Achievement Syndrome*, in *American Socological Reviw*, 24garren zenbakia, 1959ko otsaila) estatubatuar katolikoak protestanteak baino fatalistagoak, ukakorragoak, etorkizuna aurrirusteko eta planifikatzeko prestaera gutxiagokoak direlako izaera azpimarratu du.

Beste zenbait estudio iparramerikarrek, bestalde, gaur egunean katolikoek eta protestanteen jarrera ekonomikoak askoz berdintsuagoak direla agertu dute. John Kosa eta Leo D. Pachieleren inkestaren arabera (*The Spirit of Capitalism, Traditionalism, and Religiousness: A Reexamination of Weber's Concepts*, in *The Sociological Quarterly*, 4garren zenbakia, 1963), bi talde erlijioso handi horien barnean gehiago nabaritzen da azpikulturen esistentzia. Beren aldetik, D.R. Millerrek eta G.E. Swansonek (*The Changing American Parent*, New York, 1958), erdi mailako klasean, iparramerikar kato-

likoen eta protestanteen jarrera ekonomikoak ez zirela elkar ezberdintzen nabaritu dute. Behe mailako klaseei buruz, ordea, ezin daiteke gauza bera esan.

Aitzitik, Bernar Rosenen ustez, bizitzaren aurreko jarreretan, talde etnikoarena edo klase sozialarena erlijioa baino askoz faktore dezisiboagoak gertatzen dira gaur egun.

Faktore erlijiosoaren gai honek egunetik egunera gorputz gehiago hartzen joan den eta orainaldian horretan saiaturiko obra eta egile ugari barneratzen dituen erlijioen soziologia bat inspiratu du. Frantzian, Gabriel Le Brasek egindako ikasketez gainera, aipagarriak dira ere Isamberten (1924ean jaioa) inkestak "praktika erlijiosoa"ri buruz (1953 eta hurrengoak). Erlijio ez-kristauei dagokienez, ondorengo obrak seinalatuko ditugu: Mme C. Dieterlem, *Essai sur la religion bambara* (1951) eta *Naissances mystiques* (1968ko berrargitarapena); J. Chelhod (1919an jaioa). *Le Sacrifice chez les Arabes* (1955); *L'Introduction à la sociologie de l'Islam* (1958), eta *Les Structures du sacré chez les Arabes* (1965). Gure egunetatik hurbilago oraindik, geure inguruko soziologia erlijiosoaren gaiari buruzko estudio sail bat aipatuko dugu: frantses hizkuntzan, Bonnet, S.: *Sociologie politique et religieuse de la Lorraine* (Paris, 1972); Lanterniri, V. : *Les mouvements religieux des peuples opprimés* (Paris, 1962); Poulat, E.: *Naissance de prêtres ouvriers* (Paris, 1965); *Mission industrielle ou prêtres-ouvriers* (Paris, 1967); *Intégrisme et catholicisme intégral* (Paris, 1969); *La société religieuse et le problème du changement* (*Revue française de sociologie*, VI, 1966); *La sociologie religieuse et son objet* (*Critique*, 118garren zenbakia, martxoa, 1963); *Socialisme et anticléricalisme* (*Archives de Sociologie des Religions*, 10garren zenbakia, 1960). Gaztelaniar hizkuntzan ondorengo obrak nabarmentzen ditugu: Cardus, J., Duocastella, R., *La sociedad española, el rol del sacerdote y la autoridad en la iglesia* (Barcelona, 1971); Duocastella, R., Marcos, J. Díaz Mozaz, J.M., *Análisis del catolicismo español* (Madrid, 1967); Duocastella, R., Lorca, J., Misser, S., *Estudio de la sociología religiosa de la Diócesis de Vitoria* (Madrid, 1965); Paulo Iztueta, *Sociología del fenómeno contestatario del clero vasco: 1940-1975* (Donostia, 1981).

Ikasi beharreko beste faktore garrantzitsu bat ideiek aldakuntza sozialetan duten eraginean datza. Tradizio luze eta sendar batek zeregin dinamiko bat iratxekitzen dio soziologiari historian. Ez dira gutxi, berarentzat egoera positiboa iraultza ideologiko baten etekin gisa helduko litzatekeela frogatzen duten Comteren pasarteak. Gauza bera esan daiteke Marx eta Engelsen klase-kontzientzia iraultzaileaz ere. Orintsuago, ideologia zenbait estudio zehatzen objektu izan da. Leon Dion izeneko soziologoa (*Opinion publique et systèmes idéologiques*, in *Ecrits du Canada Français*, XIIgarren bolumena, 1952), ideologiaren sistemaz bezala mintzatu da. Pentsamenduzko sistema honen xedea egoera sozial bat azaltzean eta nozio historikoari orientazio batzu proposatzean datza. Beronen natura

berberagatik, ideologia, ekintza historikozko lanabes bat da.

Ideologiaren ezaugarri nagusiak kontutan hartzen baditugu, bestalde, fenomeno *psikosozial* baten aurrean aurkitzen gara. Gainera, Marx eta Mannheimen eraginez geroztik, ideologiek ikasketa soziologiko ugari sorterazi dituzte ezagutzaren soziologia baten perspektiban. Karl Mannheimen obra anitzen artean, jadanik gaztelaniar bertsioa duen liburu bat: *Ideología y utopía* (Madrid, 1966), nabarmendu beharko litzateke prezski. Ideologiaren gai honi buruzko bibliografia kritiko bat Norman Birnbaumen *The Sociological Study of Ideology (1940-1960)* (Oxford, 1961) deritzan obran aurki daiteke.

Zientzia politikoan, halaber, ideologia estudio-kopuru handi baten objektu izan da. Kontsulta bibliografiko naharo batetarako, David E. Apterren zuzendaritzaren pean argitaratutako liburura (*Ideology and Discontent*, Glenkoe, 1964) jo behar da lehenik. Horrez gainera, inportanteak dira Jean Meynaud eta Alain Langeloten analisiak (*Les attitudes politiques*, Paris, 1964), hala nola J. Meynauden *Destin des idéologies* (Lausana, 1961) izeneko obra.

"Ideologiaren psikoanalisi" egiten saiatu diren autoreak ere badaude. Adibide bat Charles Hanleyren *A Psychoanalysis of Nationalist Sentiment* (in *Nationalism in Canada*, Peter Russel eta McGraw-Hillen zuzendaritzaren pean publikatua, Toronto, 1966) obran datza.

Beste alderdi bat azpimarratuz, seinala dezagun aldentze sakon baten existentzia ideologiaren analisi marxistaren eta ideologiak bai kontzientzia argia eta bai kontzientzia faltsua ekoiz dezakeela uste duen soziologia mendekideak praktikaturako ideologiaren analisia-
ren artean.

Azter dezagun arazoaren egoera gaurko marxismoan. Marrek zera dioen esaldi famatu hura idatzi zuen: "ez da gizakiaren kontzientzia bere existentzia mugatzen duena, baizik eta, beronen existentzia sozialak mugatzen du bere kontzientzia". Printzipio hau Eduard Bernstinek (*Les pré-supposés du socialisme*, 1899; edizio gaurkotua, Paris, 1974) eztabaidatu izan zuen XXgarren gizaldiaren hasieran. Egile honen arabera, eboluzio sozialaren faktore mugatzailea existentziazko baliabideen egintzan eta berregintzan datzala onartuz ere, gizabanakoaren kontzientzia, jakintza eta borondate-iturri, ezin daiteke materiaren azpian egon. Gai hau Otto Bauer, Max Adler, Jean Jaures eta León Blumengan berrartua aurkitzen da. Baina korrante leninistetan eta muturreko ezkerrean ikus dezakegu ere. Henri de Manen *Au-dela du marxisme* (1927; edizio gaurkotua, Paris, 1975) deritzon obrak eztabaida guzti hauek agertzen dizkigu.

Arazoaren egoerak bilakaera berri bat ezagutuko du Antonio Gramsciren *Ecrits politiques, I eta II (1914-1922)* (Paris, 1974) eta *Cahiers de prison* (Paris, 1978) izeneko lanekin. Autore honek ideologiko denaren hegemoniaren nozioa barneratzen du. Intelektualen zeregina, beraz, esentziala da, zeren klase buruzagiaren hegemonia aseguratzen bait du. Berrikiago, Louis Althusserek (*Idéologie et appareils idéologiques d'Etat*, in *Positions (1964-1975)*, Paris, 1976), gramsciar ideia primitiboa berrartu du eta gramsciar gaiak sistematizatzea lortu du. Geroago, gai honek lan ugari sortarazi ditu ideologiaren eta bere funtzioen gaiaren inguruan. Oldarkako sartze horren exenplu gisa, lan batzu aipa ditzagun: André Gunder Franck, *Antropologie-Ideologie; Anthropologie appliquée = politique* (in *L'homme et la société*, 31-32, Paris, Janvier-Juin 1974); L. Nizard, *A propos de l'Etat: contribution à une analyse des idéologies institutionnelles* (in *L'homme et la société*, 32-33, Paris, Janvier-Juin 1974); Pierre Riboulet, *Quelques remarques à propos de la lutte des classes dans l'idéologie* (in *L'homme et la société*, 35-36, Janvier-Juin 1975); Michel Maffesoli, *L'idéologie sa genèse et sa duplicité* (in *L'homme et la société*, 35-36, Janvier-Juin 1975).

Halaber, oso estudio serioak daude askapen nazionalatzeko gatazketan ideologiari dagozkion funtzioen inguruan. Yves Benoten *Indépendances africaines, idéologies et réalités* (Paris, 1975) deritzan obra aipa daiteke honi buruz. Ideologia iraultzaren hartzigarritzat hartzen dutenen artean, balore handiko testuak ditugu: Yves André Faureren *Les constitutions et l'exercice du pouvoir en Afrique noire* izenekoa (maknaz idatzitako eta Bordeleko mintzaldian hedatutako eskuharmena, 1979ko ekaina), esate baterako. Bestalde, Kubatar iraultzaren hitzaldi ofizialak ideologiaren lehentasuna aldarrikatzen du eta masen antolaketa eta hezkuntzaren garrantzia nabarmentzen du, bai liberazio nazionalerako eta bai sozialismoaren eraikuntzarako ere (Fidel Castro, *Discurso a los intelectuales*, 1962; eta Che Guevara, *El hombre y el socialismo en Cuba*, 1967).

Ideologiaren problema honekin erlazionatutako obren multzoan, XXgarren mendeko pentsamenduaren autore handiren zenbait obra sar daiteke modu berean: Jean Paul Sartre, *Critique de la raison dialectique* (Paris, 1960); George Lukacs, *Histoire et conscience de classe* (1923); Henri Lefevre et Norbert Guterman, *La conscience mystifiée*, (Paris, 1936); Henri Lefevre *Critique de la vie quotidienne* (Paris, 1958) eta *Fondements d'une sociologie de la quotidienneté* (Paris, 1961).

Ideologiaren jaitsapena deritzan horrek eragingarri bat suposatu du ere ikerketa soziologiko askorentzat. Ager ditzagun, adibide gisa, ondorengo obrak: Daniel Bell, *The End of Ideology*, (Glenkoe, 1960); obraren gaztelaniar bertsio bat existitzen da: *El fin de las ideologías* (Madrid, 1964); debate honetan parte hartu dute, baita ere, Raymond Aronek, *Fin de l'âge idéologique?* (in *Sociologica*, Francfort del Main, 1955) eta *L'opium des intellectuels* (Paris, 1955); eta Seymour M. Lipsetek, *L'homme et la politique* (1960;

Paris, 1963).

Singularki nabaria izan da, halaber, zenbait botere edukitzen dituen edo botere politikora errazki hel daitekeen talde berezi baten ideologia, zeina jeneralki kontserbadorea eta batzutan erreakzionaria den, iparramerikar soziologo batzuren ikasketetan: Reinhard Bendix, *Work and Authority in Industry: Ideologies of Management in the Course of Industrialization* (New York, 1956); F. X. Sutton, S.E. Harris, C. Kaysen eta J. Tobin, *The American Business Creed* (Cambridge, 1956). Gainera, ideologia atzerakoi hau langile-klasean denbora berean izan daitekeela frogatu da: Ely Chinoy, *Automobile Workers and the American Dream* (Garden City, 1955); W.L. Warner eta J.O. Low, *The Social Sistem of the Modern Factory* (New Haven, 1941). Fenomeno berbera somatu da nekazal mugimendu populisten ideologietan eta berauek sortarazitako matxinada odolgaitzetan: Roland Meusnier, *Fureurs paysannes. Les paysans dans les révoltes au XVIe siècle (France, Russie, Chine)* (Paris, 1967). Denbora-tarte zehatz bat pasatu ondoren soilik, lortzen du ideologia erradikal batek talde desfaboratu batetan azkenik finkatzea: *The Black Power Revolt. A Collection of Essays*, Floyd B. Barbouren zuzendaritzaren pean argitaratua (Boston, 1968). Ideologiei buruzko gaiaren ondorio labur gisa, ideologien ekintza eraginkorrari mesedegarriak eta kaltegarriak gertatzen zaizkion faktoreak eta baldintzak, zalantzarik gabe, anizkunak eta misterioitsuak direla esango dugu.

Aldakuntza sozialarekin harremanduriko beste atal garrantzitsu bat gatazkei eta kontraesanei doakie. Gai honetan sartzeko gogora dezagun Robert Redfielden (*Tepoztian, A Mexican Village: A Study of Folk Life*, Chicago, 1930) eta Oscar Lewisen (*Life in a Mexican Village: Tepoztian Restudied*, Urbana, 1951) artean egondako eztabaida. Aipatutako bi ikertzaileek herri berberari buruz hogeitakortako diferentziaz burutu zuten ikasketak batetan datza. Redfieldek talde sozialen izaera integratuaz ekiten dioen bitartean, Lewis, gizartea etengabeki iraultzen duten eta berarengan zakarkeria eta bortizkeria gehiagoz nahiz gutxiagoz estruktura-aldaketak eragiten dituzten gatazka anitzak azpimarratzen ditu preferenteki.

Aldaketaren faktoreen estudioak, izan ere, integrakuntzaren soziologiari oposatzen zaiola baieztatzen duen "gatazken eskola soziologiko" bat sortarazi du. Bistan denez, ez da zaila gatazken soziologia horren jatorria Marxengan eta Engelsengan bilatzea.

Baina problema hauek ekarpen eta ñabardura berriekin ikasi dituzten edo ikasten dituzten soziologo mendekideren belaunaldi bat dago. Gatazken gaiaren inguruko ikerketen bultzada berri honen ordezkari printzipala, dudarik gabe, Rafl Dahrendorf alemaniar soziologoa da (*Las clases sociales y su conflicto en la sociedad industrial*, Madrid 1970; eta *Sociedad y libertad*, Madrid, 1974). Soziologia marxistan inspiratuz, gatazka sozialaren

ikuskera zabal bat ematen digu, agintearen banaketa dikotomikoa nabarmenduz, hain zu-zen. Honela, aginpidea, aberastasuna bezala, ezberdinki banatua dagoela esaten zaigu. Baina bereizpen inportante bat tartekatzen da aberastasunaren eta aginpidearen artean. Ondasunen banaketa ezberdinean, batzuk bestek baino gehiago daukate, baina azken hauek ere zerbaiten jabe dira. Agintearen banaketa, berriz, halakoa da, batzuren esku dagoelarik, besteak berataz zeharo gabetuak aurkitzen bait dira.

Agintearen banaketa dikotomiko honek interesezko gatazka bat sortarazten du nahi-tanahiez nagusigoa daukatenen eta beraren menpeko direnen artean. Alde batetik, domina-zio-gaiarekin gaude, zeina gure egunetan obra ugari inspiratzen ari bait da: Pierres Cas-tres, *Chroniques des Indiens Guayaki* (Paris, 1972); eta autore berberaren, *Le grand par-ler, mythes et textes sacrés del Indiens Guarani* (Paris, 1974); Pierre Legendre, *L'amour du censeur. Essai sur l'ordre sogmatique* (Paris, 1974); eta baita ere, *Jouir du pouvoir, traité de la buraucratie patriote* (Paris, 1976); Pierre Clastres, *La société contra l'Etat* (Paris, 1975); Marshall Sahlins, *Age de pierre, âge d'abondances, l'économie des socié-tes primitives* (1972) (Paris, 1976); Claude Lefort, *Les formes de l'histoire. Essais d'anthropologie politique* (Paris, 1978); eta egile beraren, *Un homme en trop. Réfle-xions sur l'Archipel du Goulag* (Paris, 1975); Jacques Lizot, *Le cercle du Feu* (Paris, 1976); Marcel Gauchet et Galdys Swain, *La pratique de l'esprit humain. L'institution asilaire et la révolution démocratique* (Paris, 1980). Bestalde, agintearen gaia gizarte bar-neko botereen arazotik eratortzen da. Beren aniztasunarengatik aberatsak diren zenbait obra nabarmenduko ditugu: Michel Foucault, *Naissance de la clinique: une archéologie du re-gard médical* (Paris, 1963); Gilles Deleuze eta Felix Guattari, *Capitalisme et Schizo-phrénie, I : L'Anti-Oedipe* (Paris, 1972); *II : Mille plateaux* (Paris, 1980); Jean Fran-cois Lyotard, *Economie libidinale* (Paris, 1974); *Le mur du Pacifique* (Paris, 1979); *La condition post-moderne* (Paris, 1979); Cornelius Castoriadis, *L'institution imagi-naire de la société* (Paris, 1975); Jean Baudrillard, *Pour une critique de l'économie poli-tique du signe* (Paris, 1972); Michel Foucault, *Surveiller et punir. Naissance de la pri-son* (Paris, 1975); eta baita ere, *Histoire de la sexualité: volonté de savoir* (Paris, 1976).

Baina, Darhendorf gatazken soziologiaren errepresentatzaile nagusienetariko bat iza-nik ere, ez da hori egiten duen bakarra, eta gainera denak ez dira bera bezala soziologia marxistan inspiratzen. Bereiziki, L.A. Coser iparramerikar soziologoaren kasua daukagu: *Las funciones del conflicto social* (1958; gatzelaniar bertsioan Mexikon argitaratua izan zen); edo oraino autore berberaren *Social Conflict and Social Change* (in *Britihs Jour-nal of Sociology*, 1957ko irailak 8). Coser, Georg Simmelen estudioetan inspiratu da. Bestalde, Talcott Parsons ere gatazkaren gai honetaz arduratu da bere obraren zati batetan: *Social Classes and Class Conflict in the Ligth of Recent Sociological Theory* (in *Essays in Sociological Theory*; edizio berrikusia, Glenkoe, 1954). Modu berean, Alain

Tourainek (*La voix et le regard*, Paris, 1978), berrikitan, gatazkaren gai honi eskaini dio bere aditasuna, "kultur kreazioak eta gatazka sozialek gizartezko bizitza ekoizten dutela" baieztatzen iritsi delarik. Jhon Rexek (*El conflicto social*, Madrid, 1985), komunitate etnikoei eta Estaturik gabeko nazioei leku pribilegiatu bat emanez ikasten du gatazka. Nota dezagun, azkenik, gatazkaren gaia gizarte primitiboetan estudiantua izan dela. Exenplurik nabariena Max Gluckmanen *Custom and conflict in Africa* (London, 1955) deritzen obra da.

Oraintsu, gatazkaren soziologiaren tratatu sistematiko bat argitaratu da: Julien Freund, *Sociologie du conflict* (Paris, 1983).

Gatazken eta kontraesanen atal honekin amaitzeko, aldakuntza sozialezko faktore bat eratzen dutela esango dugu, baina jadanik aipatutako gainerako faktoreetatik: demografiko, tekniko eta kultur faktoretik, alegia, ezberdintzen den moeta batetakoa. Aldakuntzazko beste faktore hauek nolabait aktore sozialen ekintza baino harantzago kokatuak dauden bitartean, gatazkak ekintza sozialetik sortzen dira zuzenean, ekintza sozialean parte hartzen dute.

Dena dela, ekintza eta erabaki horietan gizakiak dira gizarteen historia iruditzen dutenak, hots, kolektibitateen patua mugatzen dutenak. Beraz, agente sozialen protagonismoa nabarmentzen dugu orain. Horregatik eliteen rola, mugimendu sozialen eta presiozko taldeen rola aztertzen pasatuko gara.

Nozio berri baten aurrean gaude: elitea, alegia. Eta gizarteko errealtate guztiak bezala beronen egilea dauka: Vilfredo Pareto (*Trattato di sociologia generale*, Fiorenza, 1916), hain zuzen ere. Bera izan zen elitezko nozio honi hiritargoa eman ziona soziologian. Paretok, zentzu arruntak ulertutako moduaren arabera terminotik definitzen du elitea, hots: balore kualitatibo bat iratxekitzen dio. Elitezko eta eliteen zirkulaziozko nozioak, Paretok definitu zituen bezala, Marie Kolabinskak (*La circulation des élites en France*, Lausana, 1912) jasoak eta aplikatuak izan ziren, zeinak eliteen zirkulaziozko nozioak Frantzian soma zitekeen mugikortasun soziala kautuki azaltzen zuela frogatu nahi izan bait zuen.

Hirugarrenik, Gaetano Moscak (*The Ruling Class*, New York, 1939) parte hartzen du, zeinak, gizarte batetan boterea daukaten pertsonen minoritateak osatutako elitea definitzerakoan, zentzu berri bat ematen bait dio elitezko nozioari.

Gure egunetan, C. Wright Mills iparramerikar soziologoak (*The New Man of Power: America's Labor Learders*, New York, 1948; eta *La élite del poder*, 1956; Mexiko, 1963), Moscarengan inspiratuz, baina urrunago heldu nahirik, elitea errealtate askoz

konplexuago, askoz bananduago bat dela argiro ikusi du. Estatu Batuetan oinarrituz batik bat, klase bat eratu gabe -Mosca ulertzen zuen zentzuan- eliteak gizartea menara deza-keen boterezko batasun bat osatzeko elkartzen direla esaten digu. Millsen ikasketek, gainera, eliteei eta berauen arteko botere-banaketari buruzko beste estudio-kopuru handi bat iradokitzeke balio izan dute. Halako ikerketa exenplu-eredu gisa, Jhon Porter Canadar soziologoak burututakoa: *The Vertical Mosaic: An Analysis of Social Class and Power in Canada* (Toronto, 1965) deritzana, alegia, nabarmen daiteke.

Azkenik, eliteek ekintza historiko bat obra dezaketela seinala dezagun. Instituzioen eta gizartearen bizitzan, neurri printzipalak pertsona-kopuru txiki batek hartuak izaten dira, zeintzuek, hori dela ta, epe labur edo luzera ekintza historiko bat egiten bait dute. Andrew Hackerek (*Power To Do What, La nueva sociología*-n, 1964; Buenos Aires, 1969; Irving Louis Horowitzen zuzendaritzaren pean argitaratutako obra), ezinhobeki agertu du izaera hau.

Geure hausnarketan pauso bat gehiago emanaz, eliteak beren sostengarri diren mugimendu sozialen eta presiozko taldeen testuinguruan kokatu gabe ezin daitezkeela ikas esango dugu. Gai honetan, soziologia modernoan beste hainbatetan bezala, ezinbestekoa gertatzen da Talcott Parsons obraren aipamena, zeren parsoniar analisiaren abiapuntua ekintzan bait datza, ez kanpotik beha daitezkeen konpromezuak soilik, baizik eta pentsamenduak, sentimenduak, helburuak, nahierak, e.a. ere barne ematen dituen portaera giza-tiar gisa ulertzen delarik ekintza hau.

"Ekintza soziala"ren gai honek nagusitasun berezi bat eskuratuko du Frantzian. Gaiaren lehen aurkezpen batetan eta beronen internaldian Francois Michel Bourricadek (1922an jaioa) parte hartzen du, zeina Kurt Lewin, Lippitt, William White eta Jacob L. Morenoren lanen bitartez burututako pertsonarteko harremanen analisi mikrosoziologi-koaren estudiotik abiatuz, gizarte globalaren maila makrosoziologikoarekin eta bere funtzionamenduekin erlazionaturiko hipotesiren elaboraziora helduko bait da. Baina, gizarte globalaren espezifikotasunari ekingo dio berehala. Ikasketa makrosoziologikoaren saildi honetan Talcott Parsonsengana hurbilduko da eta *Eléments pour une sociologie de l'action* (Paris, 1955) deritzan obra Talcott Parsons sarrera batez lagundua eskainiko digu, zeinari barne-zailtasunak eragiten dituen sistema bat sortzea kritikatzin bait dio.

Gure egunetatik gertuago, Alain Touraineren (1925ean jaioa) *Sociología de la acción* (1965; Barcelona, 1969) izeneko lanarekin eta elkarren segidako makina bat obra-rekin topatzen gara, zeintzuetan bere oinarritzko akzionalismoa ereibindikatzin jarraitzen duen. Touraineren akzionalismoa Parsons eta Bourricadenetik oso urrun dago. Touraine-ren aburuz, mugimendu sozial orok hiru printzipio bildu behar ditu: identitatezko printzi-

pioa; oposiziozko printzipioa; eta osotasunezko printzipioa, alegia. Egiazki, Tourainek mugimendu sozialez egiten duen azterketa goizaleagoa da oraino. Izan ere, ekintza historikoaren analisi-metodo bat elaboratu nahi du, berak analisi akzionalista deitua, prezeski. Analisi honen helburua, baloreak nola sortzen diren, zer logikaren eta zer prozesuren bidez agertzen zaizkigun, adierazten diren eta kolektibitateen ekintza bultzatzen duten esplikatzean datza.

Presio-taldeen fenomenoak mugimendu sozialetatik ezberdintzen den zerbait bezala ikastea komeni da oraindik. Batzuek besteetatik diferentziatu nahiean, presio-taldea mugimendu sozialen funtzio nagusienetarikoa bat, hots: gobernuak agintariekin bere presio funtzioa, agerian jartzera datorrela esan dezagun. Barruti honetan, Jean Meynaud soziologoaren ondorengo estudioak nabarmendu beharko lirateke: *Los grupos de presión* (1965; Buenos Aires, 1966); *Les groupes de pression en France* (Paris, 1958); *Nouvelles études sur les groupes de pression en France* (Paris, 1962).

Ekintza historikoaren agenteen geure azterketa osatzeko, norabide ezberdin batetan burututako beste ikasketa batzu seinala ditzagun. Motibazio eta arrakasta beharraren faktorea oso bereziki estudiatua izan da psikologia sozialean. Esan dezagun, arrakastari buruzko xerkaketa psikologiko eta soziologikoak Max Weberen ikasketek zabalduetako ildoan kokatzen direla lehenik. Weberen pentsaera garatuz, gizarte guztietan eta garai orotan arrakasta pertsonala ez dela berdinki balioztatua izan frogatu da. Halakotz, Kluckhonn eta Strodbeckek (*Variations in Value Orientation*, Evanston, 1961), eta Parsonsek (*Pattern Variables Revisited: A Response to Robert Dubin*, in *American Sociological Review*, 25garren bolumena, 1960ko abuztua, 4garren zenbakia), *achievement* delakoa, balorezko hautabideen arteko bihurtu dute, beraiek elaboratutako eskema teorikoetan. Eta, fenomeno hau zehaztasun haundiagoz neurtzeko, teknika ezberdinak bilakatu dira, Joseph A. Kahleren *Some Measuremets of Achievement Orientation* (in *The American Journal of Sociology*, LXXgarren bolumena, 1966ko maiatza) deritzan artikulua erakusten digun bezala. Eta oraindik, Fred Strodbeckek (*Family Interaction, Values and Achievement*, David C. McClelland eta beste batzuren *Talent and Society* aldizkarian, New York, 1958), *balorezko eskola* bat eraiki du (V-scale). Berrikiago, David McClellandek, John W. Atkinson, Russell A. Clark eta Edgar L. Lowellekin batera elaboratuta-ko lan batetan (*The Achievement Motiva*, New York, 1953); eta oraino, autore berberak bakarrik (*The Achieving Society*, New York, 1961), "achievement" nozioa, baloreen eremutik motibazioaren eta beharraren barruti psikologikora transferitu du. Artikulu asko publikatu dira *achievement motivation* delakoari buruz, guk Bernard C. Rosenen *The Achievement Syndrome: A psychocultural Dimension of Social Stratification* (in *American Sociological Review*, 21garren bolumena, 1956ko apirila, 2garren zenbakia) izeneko artikulua aipatuko dugu bereziki. Richard Lapierek (*A Theory of Social Con-*

trol, New York, 1954), bestalde, balorea motiboen aurkia bezala definitu ahal izan du.... Motibazioa asetzen duen objektua, kualitatea edo baldintza da.

Arrakastaren beharrari mesedegarriak gertatzen zaizkion baldintzen gaia aztertu da ere. Atal honetan, partikulariki nabarmengarria da J.W. Atkinsonen burututako ikerketa: *Motivational Determinants of Risk-taking Behavior* (in *Psychological Review*, 64garren bolumena, 1957); eta oraindik, J.W. Atkinsonen eta G.H. Litwinek egindakoa: *Achievement motive and test anxiety conceived as motive to approach succes and motive to avoid failure* (in *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 60garren bolumena, 1960), zeina, oinarri esperimentalen gain, desafio batek arrakasta lortzeko nahiera eta antisia sortaraz ditzan eman behar diren baldintzen eredu bat eraikitza iritsi bait zen.

Berdinki estudiatua izan da klima ideologikoa. Fenomeno hau zirkunstantzia ezberdinetan so egin da: mexikar iraultzari buruz, esate baterako. Honi dagokionez, S.M. Lipseten *Values, Education and Entrepreneurship* (in *Elites in Latin America*, New York, 1967) deritzan obra gogora dezagun. McClellandek fenomeno hau soviatar iraultzaren ondorioz eman dela ere pentsatzen du. Halaber, McClellanden arabera arrakastaren beharraren gorapen ohargarri bat nabaritzen da (*Motivational Patterns in Southeast Asia with Special Reference to the Chinese Case*, in *Journal of Social Issues*, 19garren bolumena, 1963); autore honek, gainera, berak "hiru Txinak" deitzen dituen horien, hots: 1920-1929ko Txina errepublikarraren, 1930-1959ko Txina nazionalistaren eta garai berberako Txina Komunistaren eskuliburu eskolarrak analisatu ditu. Arrakastaren beharraren maila ahul bat lehenengoan, maila garaiago bat bigarrenean eta motibazio indartsuena hirugarrenean egiaztatzen du.

Modu berean, mekanismo psikikoak aztertu nahi izan dira. Eredu honetan Everett E. Hagenen obra nabarmenduko dugu: *On the Theory of Social Change*, Homewood, 1962; *How economic Growth Begins; A general Theory applied to Japan* (in *Public Opinion Quarterly*, 22garren bolumena, 1958).

Daniel Lernerrek (*The Passing of Traditional Society. Modernizing the Middle East*, New York, 1958), berak giza harremanetan "enpatia" deitzen duenaren prozesua gizartearen modernizazioan zehar behatu zuen.

- BIGARREN SAIALDIA: "SOZIOLOGIA SISTEMATIZATU EDO GLOBALIZATZAILE BATEN ENTSATIOAK".

Bigarren saialdiaren abiapuntuan, jadanik bilakatutako lehenaren kasuan bezala, funtzionalismoa dago, zeren Alvin Gouldnerek azpimarratu duen bezala (*Reciprocity and Autonomy in Functional Theory*, in *Symposium on Sociological Theory*, Llewellyn

Grossen zuzendaritzaren pean, New York, 1959), funtzionalismoak soziologian eredu sistematikoa elabora zedin lagundu bait zuen. Analisi funtzionalak, beraz, gizartezko sistemen postulatuak izan dezake soilik abiapuntu gisa. Hortan datza analisi funtzionalaren eta funtzionalismo ororen xede globalizatzailea, hots, fenomeno sozial oro bere ahalik eta testuinguru globalena kontutan hartuz eta testuinguru horri dagokionez ikastearen asmoa.

Dena dela, A.R. Radcliffe-Brownen (*Structure and Function in Primitive Society*, London, 1952) erlatibizatua izaten hasi zen funtzionalismoak, estrukturalisten onespina behar izan zuen ulerkuntza hobeago batetara heltzeko; eta gure egunetan garrantzi handia eskuratu duen fenomeno hau da, hain zuzen ere, gaur egungo lehen korronte globalizatzaile bezala nabarmendu nahi duguna. Halere, estrukturalismoak, sistematizazio soziologikozko beste edozein ahaleginen arabera, bere kontrakoak edukiko ditu, Kroeber iparramerikar antropologoa, adibidez, zeina zera esatera iritsi bait zen: "estruktura"zko nozioa, seguraski, modari amore emate bat besterik ez da... Dirudienez, "estruktura" terminoak ez dio deus eransten bera erabiltzerakoan buruan daukagunari, sentsazio atsegin bat baizik" (Claude Lévi-Straussen aipamena, *Anthropologie structurale* Paris, 1958). Baina bere aldekoak ere baditu, horietako batek zera erantzun duelarik: "terminio hau azterketa-eremu berritan etengabeki indarrez sartzen bada, egiatan premia bati dagokiolako, erabilgarria delako eta, nahasmenetara eramane dezakeen arren, nozio honetaz baliatzen diren disziplinak ere aberas ditzakeelako da" (Cf. Roger Bastide, *Sens et usages du terme structure dans les sciences humaines et sociales*, Paris, 1972, 2garren argitalpena).

Estrukturalismo modernoak, gaur egunean ezagutzen dugun bezala, Ferdinand Saussure frantses hizkuntzalaria dauka bere inspiratzaileen artean (*Curso de lingüística general*, Buenos Aires, 1967). Haatik, *Linguistika estrukturala*-ren bilakaera "Pragako eskola"ri doakio, Roman Jakobsonekin (*Proposition au premier congrès international de linguistes*, Haga, 1962) eta N. Truetzkoirekin (*La phonologie actuelle*, in *Psychologie du langage*, Paris, 1933), hain zuzen ere.

Baina, hizkuntzalaritzan inspiratutako eta errealitate sozialaren analisiarengan aplikatutako metodologia estrukturalitzeko saialdi sistematiko bat aurkitzeko, Claude Lévi-Strauss frantses antropologoa aipatu behar dugu. *Les Structures élémentaires de la parenté* (Paris, 1949) deritzan obran izan zen prezeski, non *estruktura sozialezko* nozioa nabarmendu bait zuen. Bere ustez, errealitate sozialaren estruktura ez da zuzenean soma daitekeen datu konkretu bat; estruktura "ezkutu" bat, hots, errealitate horretan gorderik dagoen eta aurkitu behar den estruktura bat baizik. Lévi-Strauss erabat oposatzen zaio Spencerekin eta Radcliffe-Brownen estruktura sozialari buruz zeukaten kontzeptioari, zeren kontzeptzio lar errealistatzaile eta oso konkretutza jotzen bait du. Lévi-Straussentzat, estruktura ikertzaileak elaboratutako eredu teoriko bat da; eredu bat, azkenburuan, formula

matematiko batetara laburgarria izan beharko litzatekeena. Aipatutako obraz gainera, ondorengoak nabarmendu beharko lirateke gai zehatz honi buruz: *L'anthropologie structurale* (Paris, 1958); *L'analyse structurale en linguistique et en anthropologie* (Word ize-neko aldizkarian); *La structure et la forme* (in *Cahiers de l'Institut de science économique appliquée*, M saila, 7garren zenbakia, 1960ko martxoa).

Gehiago aurreratuz argi dago, Lévi-Straussek deskribatzen duen estruktura Paretok sistema deitzen zionari dagokiola. Egile biek, burutu beharreko obra zientifikoa modu berdinean irudikatzen dute, zeina inkoherente, banatu, nahierarakoaren hautematetik azalpena eredu logiko, artikulatu, ulergarri baten bidez pasatzean bait datza.

Halere, Lévi-Straussek berak bi eredu-mota bereiztu ditu: eredu "mekanikoa", deskripzioaren ordenaz arduratzen den modeloari dagokiona, eta eredu "estatistikoa", zeinaren funtzioa interpretazioaren eta azalpenaren ordena bait da. Baina azalpen hau eta terminologia ere ez zaizkio xerkatzaile orori nabariak iruditzen, honela Gilles Grangerek (*Événements et structures dans les Sciences de l'homme*, in *Cahiers de l'Institut de science économique appliquée*, M saila, 6garren zenbakia), estatistika erabiltzearen egin-tza hutsarengatik eredu bat ez dela teorikoa idatzi du, zeren eredu mekanikoa estatistikaz balia bait daiteke halaber.

Oso argi dago analisi estrukturalak, eredu kontzeptualarenak, batik bat, berekin daraman intentzio globalizatzailea. Asmo globalizatzaile hori estrukturazko definizio moderno gehienek adierazia dator hain zuzen ere. Aipa ditzagun, adibide gisa, ondorengo obrak: André Lalande, *Vocabulaire technique et critique de la philosophie* (Paris, 1960); Jean Piaget, *Introduction à l'épistémologie génétique* (2 bolumen, Paris, 1974); G. Gurvitch, *Le concept de structure sociales* (in *Cahiers internationaux de sociologie*, XIXgarren bolumena, 1955.eko uztaila-abendua).

Haatik, analisi sistematikoa, bai estrukturalismoarena eta bai funtzionalismoarena, zenbait egilek formulatutako kritika garrantzitsu baten objektu izan da. Lehenengo ohar-pena, analisi sistematikoa "denboratik kanpo" kokatzen dela osteratzera dator: James S. Coleman, *Introduction to Mathematical Sociology* (Glenkoe, 1964). Bigarren oharrak, estrukturalismoak bizitza sozialaren kontraesanak eta gatazkak eredu sistematikoetara gehitu behar dituela zehazten du: Jean Pouillon, *Présentation: Un essai de définition* (in *Temps modernes*, 242garren zenbakia, 1966ko azaroa). Modu berean, aldakuntzaren estudioa eredu sistematiko batetara molda daitekeela frogatu nahi izan da: Francesca Cancian, *Functional Analysis of Change* (in *American Sociological Review*, 25garren zenbakia, 1960ko abendua).

Aitzitik, sinkroniaren eta diakroniaren arteko desberdintasuna gauzatzea estruktura-

lismoaren ekarpen bat bezala onartzen da. Harold Fallinden arabera, "baloreekin lan egiten duten zientzientzat, bereizpen hau beharizan absolutu bihurtzera pasatzen da" (*Functional Analysis in Sociology*, in *American Sociological Review*, 28garren zenbakia, 1963ko otsaila). Defentsa linea berberan, Nicolas Ruwetek bereizpen meritagarri bezala nabarmentzen du (*Linguistique et sciences de l'homme*, in *Esprit*, 1963ko azaroa). Azkenik, Maurice Godelierek (*Système, structure et contradiction dans "Le Capital"*, in *Temps modernes*, 246garren zenbakia, 1966ko azaroa), Marxen beraren aburuz, "estrukturen estudioak beren jatorrien eta eboluzioaren estudioaren gain lehentasuna duela" frogatu du.

Estrukturaren ikasketa-eremuak gure egunetako ikertzaile handiren jakingura erakartzen jarraitu du eta jarraitzen du. Adibide gisa, historia eta estrukturaren gaiaren inguruan dabiltzan zenbait lan aipa dezagun: Jacques Lacan, *Ecrits* (Paris, 1966); Michel Foucault, *L'archéologie du savoir* (Paris, 1969); Francois Jacob, *Logique du vivant* (Paris, 1970); Michel Contat, Michel Rybalka, *Les écrits de Sartre* (Paris, 1970); Paul Veyne, *Comment on écrit l'histoire?* (Paris, 1971); Emmanuel Le Roy Ladurie, *Le territoire de l'historien* (Paris, 1973); Léo Strauss, *Political philosophy; six essays* (New York, 1975; egile berberaren, *Faire de l'histoire, I: Nouveaux problèmes; II: Nouvelles approches; III: Nouveaux objets* (Paris, 1974); Walter Benjamin, *Oeuvres (1935-1938)* (Paris, 1961); autore beraren, *Poésie et Révolution* (Paris, 1971); Hervert Marcuse, *Raison et Révolution. Hegel et la naissance de la théorie sociale* (1941) (Paris, 1969).

- Estrukturalismoaren inguruan eman den korrante globalizatzaile honez gainera, badaude egile indibidualek burututako beste saiakera batzu obra erraldoi batekin, baina, xerkatzaile asko eragin duten arren, eskola mugatu bat eraikitzea lortu ez dutenak. Bi kasu aztertuko ditugu: bat, frantses eskola soziologikoari dagokio, bestea, amerikar eskola soziologikoan sortu da. Georges Gurvitchen (1894-1965) soziologia pluralista aipatuko dugu lehenik. Errusian, hots, bere jaioterrian soziologia irakasten hasi zen, georago Pragara pasatuz, eta azkenean Frantziara iritsiaz, non Sorbonako unibertsitatearen irakasle izendatu bait zuten 1948an. Von Gierkeren filosofia juridikoaren (1922), Fichteren *etika konkretua*-ren (1925) eta Proudhonen (1928) inguruko lan filosofiko batzuren ondoren, *Eskubide sozialaren ideia*-ri buruzko estudio bat (1932) idatzi zuen eta soziologiarantz orientatu zen behin betiko, baina argiro aitortutako jarrera filosofiko bat aurkeztuaz hasieran, eta nola edo hala ezkutatuaz gero. Bere *Essais de sociologie* (1938) direlakoak fenomenologiari esplizituki dagozkio oraindik, beroni "portaera eta sinbolo kolektiboen barne adieren ulerkuntza interpretatiboa" emanez xede gisa. Baina, obra honen berredizioan, *Vocation actuelle de la sociologie* (1950) izenburuaren pean, hain zuzen, fenomenologiaren "nagusigoa" ukatzen du eta "hiperenpirismo azpierlatibista" batetan babesten da, "idealizazio nahiz dogmatizazio oro zapuzten" saiaturaz eta zientzia fisikoenak bezalako

Lege batzu ezartzeari uko eginez. Soziologiaren objektua, beronen arabera, fenomeno sozial totala da, nozio bat Marcel Maussi eta Emile Durkheimi ere dagokiena. Baina fenomeno total hori makina bat itxuraren pean agertzen denez, soziologia pluralista bat bereizpen anitzetan hedatzen da. Soziologia sakonean, "azalera morfologiko"tik eta "gainegitura antolatu"etatik "psikismo kolektiboaren korrante aske"etaraino errealitate sozialaren hamar "maila" ezagutzen dituen, alegia. Soziologia diferentziala, azken batean, moeta ezberdinetako tipo sozialak bereizten dituen:

- Presioa garrantzi handiagokoa nahiz txikiagokoa eta *ni*aren fusioa *gu*arengan bortitzagoa ala ahulagoa den arabera, komunitatean zehar pasatuz *masatik komunio*-raino doazen batasun sozialezko tipo mikrosoziologiko edo "elkarkoitasun era" batzu;
- edukia, zabalera, iraupena, bizitzazko erritmoa, funtzioak, e.a. bezalako hamabost erizpide diferentetatik abiatuz sailkatu beharko liratekeen elkarte moeta batzu;
- azkenik, erizpide ezberdinetan oinarrituz eraiki daitezkeen baina bereizgarri diren gizarte global (makrosoziologiko) moeta batzu, esate baterako, arkaikoak deituriko gizarteak alde batetara utziaz:

- 1.- Teokrazia karismatikoa;
- 2.- Gizarte patriarkalak;
- 3.- Gizarte feudalak;
- 4.- Gizarteak non "hiri-Estatuak enperadorego izatera iritsiaz nagusitzen bait dira";
- 5.- "Kapitalismoaren hastapenei eta absolutismo argituari bide emandako gizarteak";
- 6.- "Kapitalismo konkurrentzial garatuari dagokion gizarte demokratiko-liberala".

Geroagoko obra batetan, *Determinismes sociaux eta liberté humaine* (1955) delakoan, hain zuzen, gizarte global mendekideen klasifikazioa ondorengoa izatera heltzen da:

- 1.- Erabat bilakatutako kapitalismoari dagokion gizarte gidaria;
- 2.- Oinarri burokratiko duen gizarte faxista;
- 3.- "Gelditasun kolektibistaren printzipioen arabera" edo "kolektibismo pluralistaren printzipioen arabera" planifikatutako gizarteak.

Gurvitchen ustez, errealitate soziala ez litzateke estrukturekin nahasteko gai izango, zeren fenomeno sozial totalak estrukturak leherterazten dituzten eta estrukturazio- eta desestrukturazio-mugimendu bat sortarazten dituen birtualtasunak, gehiegikeriazko posibilitateak barneratzen bait ditu. Soziologia errealitate enpiriko higigarri edo irakikor hau

mugatzeko ahalegin teoriko batez karakterizatzen da. Gauzen esentzia bera dela eta metodo dialektiko bat erabiltzera behartua dago.

Gurvitchek esfortzu bereziak eskaini dizkie ezagutzaren soziologiari, bizitza moralaren soziologiari (koerlazio funtzional batzu ezarriaz gizarteko koadro ezberdinen eta jarrrera moraleko moeta eta itxuren artean), soziologia juridikoari, klase sozialei (beren gainfuntzionaltasunak eta estrukturaketarako joerak definituak prezeski) eta aldi sozialei (zeintzuez tipologia pluralista bat aurkeztu bait du).

Guzti hau obra naharo baten izenburuetan isladatzen da: *Morale théorique et science des mœurs* (Paris, 1948); *Traité de sociologie* (Paris, 1958 edo 1960); *Dialectique et sociologie* (Paris, 1962); *La vocation actuelle de la sociologie* (Paris, 1963); *Determinismes sociaux et liberté humaine* (Paris, 1963); *Les cadres sociaux de la connaissance* (Paris, 1966); *Etudes sur les classes sociales* (Paris, 1966).

Gurvitchen kontzepzio soziologiko hau kritikatu izan da (Jean William Lapierreren kasua dugu: *Revue del l'enseignement philosophique*, 1958ko otsaila) bere bereizpenen zailtasuna dela ta, zeintzuak gainera ez bait dira ezein datu enpiriko, ez geografiko, ez ekonomiko, ez batez ere historikoren gain funtsatzen.

- Soziologia globalizatzailer bat proposatzeko eginahal kontsideragarri bat burutu zuen amerikar soziologia-eskolako autorea Talcott Parsons da. Estatu Batuetako soziologiaz hitzegiterakoan bere obra eta pentsamenduaren eredu orokor bat azaldu dugu jadanik. Orain, hura osatuz eta kapitulu honekin ados, soziologiaren sistematizazioaren eremuan bete duen zeregin espezifikoiari buruz zerbait esaten saiatuko gara.

Parsonsen eredu sistematikoa antolakuntza sozialaren analisi teorikoa eta logikoa gehienbat bultzatu duten ikerketa soziologikoren moeta horri dagokio zalantzarik gabe. Parsonsen ondoan, George C. Homansen ekarpen teorikoa (*The Human Group*, New York, 1950) azpimarratu beharko litzateke. Dena dela Parsonsen obrak "sistemen teoria" bezala izendatzen den ikerketazko korrontean txertatzen du soziologia. Sistemen propietate orokorre buruzko hausnarketa-ahalegin batetan datza, kontzeptu hau jakintza zientifikoan hartzen duen erabileraren arabera ulertzen delarik. Zibernetikan, informazioaren eta komunikazioaren teorian, matematikatan, xerkaketa operazionalan lortutako aurrerapen berriei baliatuz, analisi sistematikoaren inplikazio teorikoak argitu eta bilakatu nahi izaten dira, bai ezagutza zientifikoari orohar doakionez eta bai ikerketa esparru mugaturi dagokienez ere.

Presenteraino, zientzia fisiko berezi batzutan, biologian, psikologian eta teknologian zenbait sektore aplikatutan ekarri du ideia eta intuizio berriren kopururik handiena.

Egile batzuren ustez, sistema soziokulturalaren analisia ere berdefinizio eta berrorientazio batez mesede egina izan liteke, sistemen teoriar burututako ikerketen eta erdietsitako lorpenen argitan. Zientziek errealtate soziokulturalarekin mantentzen duten harremanaren inguruan ekarpen asko eta oso aberatsak daude. Obra hauen arteko batzu nabarmenduko ditugu exenplu gisa: Karl R. Popper, *Logique de la découverte scientifique (1935-1959)* (Paris, 1973); autore berberaren, *Misère de l'historicisme* (Paris, 1956); Theodor Adorno eta Karl Popper, *De Vienne à Francfort, la querelle allemande des sciences sociales* (1969) (Paris, 1979); Gaston Bachelard, *Le rationalisme appliqué* (Paris, 1949); Thomas Kuhn, *La structure des révolutions scientifiques (1962-1970)* (Paris, 1972); Jean Jacques Saloman, *Science et politique* (Paris, 1970); Georges Canguilhem, *Etudes d'histoire et de philosophie des sciences* (Paris, 1970); Pierre Thuillier, *Jeux et enjeux de la science* (Paris, 1972); Alain Jaubert eta Jean Marc Lévy-Leblond, *Autocritique de la science* (Paris, 1973); Philippe Roqueplo, *Le partage du savoir, science, culture, vulgarisation* (Paris, 1974); Paul Feyerabend, *Contre la méthode, esquisse d'une théorie anarchiste de la connaissance* (Paris, 1975); egile beraren, *L'idéologie de la science* (Paris, 1977); eta baita ere, *Discours biologique et ordre social* (Paris, 1977); G. Cicotti, M. Cini, M. de Maris, G. Lona-Lasinio, *L'araignée et le tisserand* (Paris, 1979); Benjamin Coriat, *Science, technique et capital* (Paris, 1976); Jean Toussaint Desanti, *Le philosophe et les pouvoirs* (Paris, 1976); Edgar Morin, *La méthode; I: La nature de la nature*, Paris, 1977; *II: La vie de la vie*, Paris, 1980; Agata Mendel, *Les manipulations génétiques* (Paris, 1980).

Parsonsen ikasketara itzuliaz, esan dezagun bere estudio sistematikotik jarraitasuna eta desjarraitasuna batera ematen direla eratoritzen dela. Jarraitasuna dago analisi-mota berbera, postulatu berdinetan oinarritua eta antzeko helburutara orientatua, errealtatearen maila orotan, zelula organikotik unibertso soziokulturaleraino, alegia, aurkitzen eta aplikatzen den zentzuan. Baina jarraitasun hau jakintza zientifikoan desjarraitasun batez lagunduta doa: sistemazko eredu bera ez da errealtatearen maila guztietan aplikagarria.

Errealtate soziokulturalaren azterketak sistema sinpletik konplexurako iragapena eskatzen du bereziki. Baina, soziologiak oraindik ez du pauso hori egiazki ematen jakin. Arazo metodologiko eta teoriko nagusia ere du materialetik eredu formalera behin betiko pasatzean datza.

Guzti honi, François Châtelet eta Evelyne Pisier-Kouchnerek (*Les conceptions politiques du XXe siècle*, Paris, 1981), politiko den zerbaitetan egon daitekeen politiktasuna ezabatu nahi izanaren salakuntza egingo diote. Eta saiakera hau metodo sistemiakoaren aitzindariekin hasi zen: David Easton, *Varieties of political Theory* (Englewoods, 1966), eta, Karl Deutsch, *The Nerves of Gouvernement* (New York, 1963).

- HIRUGARREN SAIALDIA: "HERRI AZPIAURRERATUEN MODERNIZAZIO-
-FENOMENOAREN IKASKETAK".

Fenomeno honen estudio soziologikoak -eta are gehiago ekonomikoak, politikoak eta antropologikoak- urtetik urtera ugaltzen dira. Badago, hasteko, produkzio literario oso garrantzitsu bat terminologiaren beraren inguruan. Industriegintzari eta hirigintzari buruzko ikasketa zehatzak dauzkagu, Daryll Forde, *Aspects sociaux de l'industrialisation et de l'urbanisation en Afrique au sud du Sahara* (UNESCO, Paris, 1956). Aski hitzegiten da, halaber, hazkunde ekonomikoaz, W. W. Rostow, *The Process of Economic Growth* (New York, 1953), eta gaztelaniar bertsioan autore berberaren, *Las etapas del crecimiento económico* (1960) (Mexiko); bilakaera ekonomikoaz, Albert O. Hirschman, *The Strategy of Economic Development* (New York, 1958); bikalaera politikoaz, A.F.K. Organski, *The Stages of Political Development* (New York, 1965); G. Almond, B. Powell, *Comparative Politics, a Developmental Approach* (Boston, 1964). Oraitsuago, "modernizazio" terminoa hedatu da, David E. Apter, *La política de la modernización* (1965) (gaztelaniar bertsioa Buenos Airesen). "Hirugarren mundua"ren adierazpidea nahiko erabilia izan da ere, Georges Balandier, *Le Tiers Monde* (Paris, 1956); Peter Worsley, *The Third World* (Chicago, 1964). Eta azkenik "proletal sorterrri"en nozioa azpimarratuko dugu, Pierre Moussa, *Las nations prolétaires* (Paris, 1959).

Modu berean, bilakaerazko eredu teoriko bat elaboratu nahiean lan egin da. Atal honi dagokionez ondorengo obrak kontsulta daitezke: Wilbert E. Moore, *Industrialisation et changement social* (in *Industrialisation et société*, Bert F. Hoserlitz eta Wilbert E. Mooreren zuzendaritzaren pean argitaratua, UNESCO, Paris, 1963); inportantea da ere, *Aspects sociaux de l'industrialisation et de l'urbanisme en Afrique au sud du Sahara* deritzen obra (Daryll Forderen zuzendaritzaren pean publikatua, UNESCO, Paris, 1956); Daniel Lerner, *The Passing of Traditional Society: Modernizing the Middle East* (New York, 1958); Melville J. Herskovits, *The Human Factor in Changing Africa* (New York, 1962); Georges Balandier, *Sociologie des Brazzavilles noires* (in *Cahiers de la Fondation nationale des Sciences politiques*, 67garren zenbakia, Paris, 1955); J.P. Nettl eta R. Robertson, *Industrialization, développement or modernization* (*The British Journal of Sociology* aldizkarian argitaratua, XVIIgarren zenbakia, 1966ko iraila). Bilakaerak iraupenezko ekonomia bat, industri produkziozko ekonomia batean eraldatzea suposatzen du. Horrek, kapitalen inbertsioak, langilegoaren transferentzia eta bilketa, merkataritza, kontsumo eta errentaren hedakuntza eta aktibazioa, hala nola paraleloki irauten duen ekonomia tradizionalaren transformakuntza ere eragiten du; eta botere politikoak bere eginkizunak gehituak ikusten ditu.

Halaber, bilakaerak hirigintza berri batetan, mugikortasun geografiko batetan, fami-

lia nuklearraren agerpenean, emakumearen status berri batetan, gazte eta agureen status berri batetan, izaera orotako borondatezko elkarteetan ugaltze batetan, populazioaren gunean banaketa berrirako agerpenean itzultzen diren eraldakuntza sozialak suposatzen ditu, hots, klase sozialezko, estratu sozialezko, profesional prestigiozko edo burokrazi estatutuzko bereizpenak, gobernu zentral bat ezartzeko antolakuntza politiko berri batetan, estrukturazko aldakuntzei dagozkien elite berritan, alegia.

Bilakaerak ideologia ekonomiko batetan, ideologia politikoetan, erlijioan, irakaskuntzan, masazko komunikabideetan, e.a.... itzultzen diren kulturaren eta jarreraren transformakuntzak eragiten ditu ere.

Problema guzti hauei buruz bibliografia oparo bat dago. Guk obra errepresentagarri batzu aukeratuko ditugu: Balandier George, *Sociologie actuelle de l'Afrique noire* (Paris, 1955); egile beraren, *Structures sociales traditionnelles et changements économiques* (in *Cahiers d'Etudes africaines*, I, 1960); *Problématique des classes sociales en Afrique noire* (in *Cahiers internationaux de Sociologie*, Paris, 1965, XXXVIIIgarren bolumena); *Stratifications sociales et pouvoir* (in *Perspectives de la sociologie française*, Paris, 1968); H.G. Barnett, *Innovation: the basis of cultural change* (New York, 1953); Roger Bastide, *La causalité externe et la causalité interne dans l'explication sociologique* (in *Cahiers Internationaux de Sociologie*, XXIgarren zenbakia, 1956); A. Beaglehole, *Rakau Maori Studies* (Wellington, 1956-1957-1958); R. Beals, *Acculturation* (in A.L. Kroeber, *Anthropology To-day*, Chicago, 1953); C.S. Belshaw, *Changing Melanesia: social economics of culture contact* (Melbourne, 1954); Maurice Godelier, *Hiérarchies dans les sociétés primitives et anthropologie économique* (in *Pensée de Marx et d'Engels aujourd'hui et les recherches de demain*, in *La Pensée*, 143garren zenbakia, Paris, 1969ko otsaila); M. Gluckman, *Malinowski's Functional Analysis of Social Change* (in *Africa*, XVIIgarren zenbakia, 1947); J. Guiart, *Un siècle et demi de contacts culturels à Tanna* (Paris, 1956); Herskovits, *Acculturation: the study of culture contact* (New York, 1938); M. Hunter, *Reaction to conquest: effects of conflict on the Pondo of South Africa* (Oxford, 1936); R.I. Linton, *Acculturation in Seven American Indian Tribes* (New York, 1940); M. Mead, *The Changing Culture of an Indian Tribe* (New York, 1932); autore berberaren, *Cultural Patterns and Technical Change* (Unesco, 1955); L. Mair, *Studies in Applied Anthropology* (London, 1957); B. Malinowski, *The Dynamics of Culture Change* (New Haven, 1945); V.W. Turner, *Schism and Continuity in an African Society* (Manchester, 1957); G. And M. Wilson, *The Analysis of Social Change* (Cambridge, 1945); E. Evans Pritchard, *La mujer en las sociedades primitivas*; R. Redfield, *El mundo primitivo y sus transformaciones*.

Dena den, onartu beharra dago soziologiak iragapenezko etapa logikoak edo ezinbestekoak aurkezten dituen modelo bat elaboratzeko gaitasunik ez duela oraingoz. Eredu

hau, halere, bi kritika garrantzitsuren objektu izan da. Lehenengoa eredu baten izaera lar unilinealari dagokio. Bigarrenak, Herri azpiaurreratuen aniztasun haundia eta, beraz, bilakabideen ugaritasuna kontutan ez hartzea ondikatzen dio aipatutako modeloari.

Bilakaera eredu lineal bati atxekitutako arriskuak nabari dituen lehenengoetariko bat Wilbert E. Moore izan da (*Social Change*, Englewood Cliffs, 1963). Jarraian, arazoa zehazkiago landu da, hots, tradizioaren eta modernotasunaren artean benetako eta oinarritzko adostezintasuna ote dagoen galdetu da. Rostowen arabera, tradizioa aurreramenduarekin elkartezina da funtsean. Eritzi berbera mantentzen du George M. Fosterek *Traditional Cultures: And the Impact of Technological Change* (New York, 1962) deritzan bere obran, non aldakuntza teknologikoak kultura tradizionalen gain izandako eragina nabarmentzen duen.

Bestalde, Neil Smelserek (*Sociology: A, Introduction*, New York, 1967), industri-aurreko gizartetik industri gizarterako iragapenean eman behar diren "desjarraitasun" edo etenduren sail bat bezala deskribatzen du modernazioaren prozesua. Oraindik, Joseph R. Gusfieldek (*Tradition and Modernity: Misplaced Polarities in the Study of Social Change*, in *The American Journal of Sociology*, 72garren zenbakia, 1967ko urtarrila), eta Herbert Blumerek (*Industrialization and the Traditional Order*, in *Sociology and Social Research*, 48garren zenbakia, 1964ko apirila), tradizioetik modernizaziorako urratsa deskribatzerakoan eta aztertzerakoan eredu linealak dituen erroreak salatu dituzte.

Azpiaurreratuak edo aurrerabidetan dauden Herri ororengan amankomunak diren ezaugarriren existentziari ekin zaio ere, baina aldi berean azpiaurrerabidezko itxura ezberdinak soma daitezkeela nabarmendu da. Honela zenbait autorek, azpiaurreratuak edo aurrerabidetan dauden Herrien aniztasuna azpimarratuz klasifikazio batzu elaboratu dituzte: John Kenneth Galbraith, *The Underdeveloped Country* (Toronto, 1965), eta, Frederick Herbi-son eta Charles A. Myers, *Education, Manpower, and Economic Growth, Strategies of Human Resource Development* (New York, 1964).

Kapitulu honi buruz, esan dezagun azkenik, duela gutxi arte soziologoak, beraiek eboluzio gizatiar eta sozialaren gailur garaienean kokatzen zuten mendealdeko gizartearen berezko karakteristikak hobekiago nabarera zuzendutako gonbaraketa-puntu gisa interesatu direla gizarte arkaiko edo primitiboez. Azken batean, jarrera honek herri arkaikoak eboluziora kondenatutako herriak direla, eta modu berean herri "zibilizatuak", aro arkaiko-tik hain urrun daudenez, beren iraganaldiko historiarekin jadanik zerikusirik ez dutela pentsatzera garamatza. Batzuen eta besteen artean haustura total bat egongo litzateke. Horregatik, kontzepzio honen arabera, soziologia herri "zibilizatu"engan aplikatuko litzateke soilik, etnologia edo antropologia mundu arkaikoari dagokion bitartean.

Gaur egunean ikuspuntu hau zeharo aldarazi da. Horretarako funtsezkoa izan da bigarren mundu-gerratik gure egunetara herri arkaikoetan egondako asaldatze eta kordokaldia, herri horietako batzuk herri "zibilizatu"en kolonizaziotik askatzea eta aurrerapen ekonomiko eta sozialaren atariraino iristea lortu dutelarik.

Errealitate honek herri "zibilizatu"en eta herri arkaikoen arteko etenduraren ikuspuntua birkontsideraerazi du, herri arkaikoak geure aurrerakuntzara erremediogabeki kondentatuak ez daudela, eta hondoan herri "zibilizatuak" beren historia arkaikotik oso hurbil daudela eta berorren menpetasun hertsian bizi direla agertuaz, hain zuzen ere. Halakotz, herri "zibilizatu"en etnologia edo antropologia bat oso ongi egon daiteke. Perspektibazko aldaketa honek gure herri "zibilizatu"ei buruzko ikerketa etnologiko nahiz antropologikoen naharotasun bat eragin du. Urrunago joan gabe, geure inguruan etnologiaz edo antropologiaz arduratutako literatura oso aberatsa existitzen da, hemen bere adierazpen nabarienean berregiten saiatuko garena: José Miguel Barandiarán, *Obras completas*, 23 bolumen (Bilbo, 1972-1985); Julio Caro Baroja, obra neurrigabe batekin, *Taurusek eta Txertoak* bildua zati handi batetan. Erreferentzi puntu gisa ondorengo izenburuak nabarmenduko ditugu: *Los pueblos del norte de la península ibérica* (Madrid, 1943); *Las brujas y su mundo* (Madrid, 1968); *El Carnaval* (Madrid, 1965); *Los Vascos* (Madrid, 1971); *Los pueblos de España* (Madrid, 1976); *Vecindad, familia y técnica* (Donostia, 1974); *Vasconiana* (Donostia, 1974); *La casa en Navarra* (Iruinea, 1985); e.a.; M. Catedra, *Notas sobre un pueblo marginado: los vaqueiros de Alzada* (Madrid, *Revista de estudios sociales*, 6garren zenbakia, 1972); *Notas sobre la "envidia": los "ojos malos" entre los vaqueiros de Alzada* (*Temas de Antropología española*, Carmelo Lisón argitalaria, 1976); *Qué es ser vaqueiro de Alzada* (*Expresiones actuales de la cultura popular*, Madrid, 1976); e.a.; J. Contreras eta I. Terrades, *Representatividad y asignificatividad cultural de la comunidad en función del trabajo de campo* (*Primera Reunión de Antropólogos Españoles*, Sibilía, 1975); Maria Jesús Buxó, *Antropología de la mujer. Cognición, lengua e ideología cultural* (Barcelona, 1978); *Antropología lingüística* (Barcelona, 1983); *Antropología cognitiva y ecología biocultural. Notas sobre el concepto de adaptación* (*Actas del I Congreso Español de Antropología*, Barcelona, 1975); e.a.; Claudio Esteva Fabregat obra neurtezin baten jabe da. *Anthropos* aldizkariak eskainitako 1982ko martxoaren 10eko monografikoa kontsulta daiteke. Ondorengo obrak nabarmenduko ditugu: *Función y funcionalismo en las ciencias sociales* (Madrid, 1965); *Antropología industrial* (Barcelona, 1973); *Cultura y personalidad* (Barcelona, 1973); *Razas humanas y racismo* (Barcelona, 1975); *Cultura, sociedad y personalidad* (Barcelona, 1978); *Etnia, etnicidad y Relaciones Interétnicas*, e.a.; C. Lisón Tolosana, *Belmonte de los caballeros. A Sociological Study of a Spanish town* (Oxford, 1966); *Antropología social en España* (Madrid, 1971); *Antropología cultural de Galicia* (Madrid, 1971); *Perfiles simbólico-morales de la cultura gallega* (Madrid, 1974); *Ensayos de Antropología social*

(Madrid, 197); *Temas de Antropología Española* (Madrid, 1976); e.a.; Luque Baena, E., *Estudio antropológico social de un pueblo del Sur* (Madrid, 1974); A.J. Maestre, *Modernización y cambio en la España rural* (Madrid, 1975); J.F. Mira Castera, *Un estudi d'Antropologia social al País Valencia. Els Pobles de Vallalta i Miralcamp* (Barcelona, 1973); I. Moreno Navarro, *Propiedad, clases sociales y hermandades en la Baja Andalucía. La estructura social de un pueblo del Aljarade* (Madrid, 1972); V. Pérez Díaz, *Emigración y cambio social* (Madrid, 1971); *Pueblos y clases sociales en el campo español* (Madrid, 1974); Pitt-Rivers, J.A., *Los hombres de la sierra. Ensayo sociológico sobre un pueblo de Andalucía* (Barcelona-México, 1971); T. San Román, *Vecinos gitanos* (Madrid, 1976); I. Terrades, *Antropología del campesino catalán* (2 tomos, Barcelona, 1973); Aceves, J.B., *Cambio social en un pueblo de España* (Barcelona, 1973); W.A. Christian, *Person and God in a Spanish Valley* (New York, 1972); W. Douglas, *Muerte en Murelaga. El contexto de la muerte en el País Vasco* (Barcelona, 1973); G.M. Foster, *Report on a Ethnological Reconnaissance of Spain* (in *American Anthropologist*, 53garren tomoa, 3garren zenbakia); D.J. Greenwood, *Agriculture, Industrialization and Tourism: The Economics of Modern Basque Farming* (Pittsburg, 1970); E.C. Hansen, *Political Dimensions of Social Change in Rural Catalonia* (Michigan, 1970); M. Kenny, *A Spanish Tapestry. Town and Country in Castile* (Bloomington, 1962); E.E. Malefakis, *Reforma agraria y Revolución campesina en la España del siglo XX* (Barcelona, 1970).

- LAUGARREN SAIALDIA: "HIRUGARREN MUNDUAREN ETORRERA. KOLONIAR SISTEMA ETA DESKOLONIZAZIOA".

Azpiarrreratuak edo aurrerabidetan dauden Herrien analisia kolonizazioaren forma pean oso berrikitan hasi da. Aintzinean, antropologoak, zeintzuei gizarte arkaikoei buruzko estudio gehienak zor bait dizkiegu, halako gizartearen barne-funtzionamendua ulertzen eta azaltzen saiatu ohi ziren batez ere. Gainera, antropologiaren zati kontsideragarri batek termio lar eskusiboki "kulturzale"etan ikasi ditu gizarte arkaikoak, eta ez erakunde sozial globalak bezala.

Gaur egun argi dago, koloniar gizartea, edo Balandieren hitzetan koloniar egoera, gizarte global moeta berezi bat bezala hartu behar dela. Hemendik abiatuz, lehen planteamendua kolonizaturiko gizartearen eredu jeneral bat elaboratzea izan da. Obra garrantzitsu batzu nabarmenduko ditugu eginbide honetan: Georges Balandier, *La sociologie actuelle de l'Afrique noire* (Paris, 1955); eta autore beraren, *La situation coloniale: approche théorique* (in *Cahiers internationaux de sociologie*, XI, 1951); Raymond Kennedy, *The Colonial Crisis and the Future* (in *The Science of Man in the World Crisis*, Ralph Lintonen zuzendaritzaren pean argitaratua, New York, 1945); Immanuel Wallerstein, *The Road to Independence* (Paris, 1964); eta egile berberaren, *Social Change: The Colonial*

Situation" (New York, 1966); O. Mannoni, *Psychologie de la colonisation* (Paris, 1950); Everett E. Hage, *On the Theory of Social Change* (Homewood, 1962); Albert Memmi, *Portrait du colonisé, précédé du Portrait du colonisateur* (Paris, 1957); Jacques Berqué, *Dépossession du monde* (Paris, 1964); Aimé Césaire, *Discours sur le colonialisme* (Paris, 1955); Raoul Girardet, *L'idée coloniale en France (1871-1962)* (Paris, 1972); Jean Paus Sartre, *Situation V (Colonialisme, anticolonialisme)* (Paris, 1964); Pirre Fuiral et Emile Termine, *L'idée de race dans la pensée politique française contemporaine* (Paris, 1977).

Eredu orokor bat, koloniar egoera orotan ia beti agertzen diren sei karakteristikaz osaturik dago: 1) atzeritar hustiaren ekonomikoa; 2) menpetasun politikoa; 3) gizartezko eta arrazazko hesiak; 4) atomizazio soziala; 5) justifikazioen sistema; 6) jarrera psikikoak.

Dependentzia politikoari buruzko obra batzu seinatuz has gaitzen lehenik. Belgiar Kongoaren kasua daukagu, non funtzionarioei borondatezko elkarteetan atzetik ere joateko eta hauek kontrolatzeko agindua ematen bait zitzairen. Pierre Clémentek aipatua eta ikasia, *Formes et Valeurs de la vie sociale urbaine* (in *Aspects sociaux de l'industrialisation et de l'urbanisation en Afrique au sud du Sahara*, Daryll Forderen zuzendaritzaren pean, Unesco, 1956). Justifikazio-sistemak lortzen duen maila eta itxura nabarmengarria da ere. Honela, adibidez, XVIIIgarren mendeko britainiar kopuru handi batek pertsona zahar, ezjakin, tranpari eta ingeles ezintxarrago baten hiztuntzat jotzen zituen amerikar kolonietara emigratutako bere hirikideak. André Mauroisek aipatua, *Histoire des Etats Unis* (Paris, 1974). Jarrera psikikoei dagokienez, David Riesmanek (*The Academic Procession*, in *Constraint and Variety in American Education*, New York, 1958) zera kond-tzen digu: Kolonizatuak kolonizatzailearen berezko ezaugarriak barneratu eta hartu ditunean, azken hau beste berri batzuz jabetu da jadanik, beraz kolonizatuak atzerapen bat sufritzen du beti.

Bestalde, Jean Zieglerrek (*Sociologie de la nouvelle Afrique*, Paris, 1964), kolonizatzailearen autodefinizioaren gaia azpimarratzen du; zeina, esaten zaigu, kolonizatzailearen irudiaren suntsimenduaz egiten bait da.

Kolonizazioaren fenomenoari buruz, mugimendu anticolonialistaren aldeko pentsamendu batek buruturiko estudio garrantzitsuak dauzkagu gaur egun. Soziologia militante baten exenplu gisa, obra horietako batzu aipatuko ditugu: Léopold Sédar Senghor, *Nation et voie africaine du socialisme* (Paris, 1961); *Liberté, négritude et humanisme* (Paris, 1962, 2 bolumen); Frantz Fanon, *Peau noire, masques blancs* (Paris, 1952); eta *Les damnés de la terre* (Paris, 1961); Kwamé N'Khumah, *Le consciencisme. Philoso-*

phie et idéologie pour la décolonisation et le développement (Paris, 1964); Ernesto "Che" Guevara, *Le socialisme et l'homme à Cuba* (Paris, 1966); Régis Debray, *Révolution dans la révolution* (Paris, 1977); Jacques Berque, *Les arabes d'hier à demain* (Paris, 1960); Abdallah Laroui, *L'idéologie arabe contemporaine* (Paris, 1967); Maxime Rodinson, *Mahomet* (Paris, 1961); eta, *Marxisme et monde musulman* (Paris, 1972); e.a.

Koloniar gizartea gizarte periferiko, desorekatu eta inhibitu bat bezala definitu dute-nak badira. Koloniar gizartea zirkulu baten periferian, zeinaren erdigunea gizarte koloniza-tua bait litzateke, kokatzen duen nozio hau Edward Shilsek elaboratua izan da (*Centre and periphery*, in *The Logic of Personal Knowledge. Essays presented to Michael Po-lanyi*, London, 1961). Koloniaren dependentzia hori eskusiboa eta totala da metropoliari dagokionez: Albert Meister, *L'Afrique peut-elle partir? Changement social et développe-ment en Afrique orientale* (Paris, 1966).

Kolonizazioa ez da fenomeno berri bat. Jeneralean, deskolonizatzea lehenik lortu zu-tenak, XVIIIgarren gizaldian, Amerikako ingeles koloniak izan zirela onartzen da. Pers-pektiba honetan aztertu du S. Lipsetek iparramerikar iraultza eta bertatik sortutako gizar-tea (*The First New Nation*, London, 1964).

Dena dela, deskolonizazio-prozesuak mobilizazio-gaitasun bat eskatzen du. "Mobili-zazio" kontzeptua, aldakuntza sozialaren eta ekintza historikoaren perspektiban, ikerketa teoriko eta enpiriko ezberdinen objektu izan da berrikitan: Karl W. Deutsch, *Social Mo-bilization and Political Development* (in *American Political Science Review*, 55garren zenbakia, 1961eko iraila); Gino Germani, *Démocratie représentative et classes populaires en Amérique latine* (*Sociologie du travail*, 3garren zenbakia, 1961eko urria-abendua); egile beraren, *Social change and Intergroup Conflicts* (in *The New Sociology*, Louis Horowitzen zuzendaritzaren pean argitaratua, New York, 1965, XXIIIgarren kapitulua); J.P. Nettl, *Political Mobilization* (London, 1967); Amitai Etzioni, *Mobilization as a Macrosociological Conception* (in *The British Journal of Sociology*, 19garren zenba-kia, 1968ko iraila).

Soziologoak postkoloniar gizartearen ikasketaz arduratu dira ere. Bi eredu agertzen dira: lehenengoa kapitalista liberal moetak orientazio bati dagokio, eta bigarrena, berriz, herri-militantismo bortitzean oinarrituriko zuzendaritza bati. Modelo hauei, beren azpiti-poei eta beren eboluzioari buruz, kalitate handiko obrak ditugu: Albert Meister, *L'Afri-que peut-elle partir? Changement social et développement en Afrique orientale* (Paris, 1966); René Dumont, *El Africa negra ha empezado mal* (1962) (Barcelona, 1966).

- BOSTGARREN SAIALDIA: "PROZESU IRAULTZAILEEN SOZIOLOGIA.

Ideologiak, presio-taldeak, agian are gehiago kolonizazioa eta deskolonizazioa, e.a. bezalako zenbait errealitate sozialen azterketa zientifiko eta objektiboa oso zaila gertatzen dela badakigu, eta batzutan, analisi soziologikoaren eskakizunetatik ihes egiten duten errealitateak direla dirudi. Baina ihes-sentsazioa oraindik gehiago nabaritzen da prozesu iraultzailearen azterketa zientifiko eta objektiboaz ari garenenan. Halere, badaude prozesu iraultzaileen analisiari ekin diotenak, eta emaitzak estimagarriak izan dira, nahiz, André Decouflék *Sociología de las revoluciones* (Buenos Aires, 1968) deritzan bere obran adierazten duen bezala, iraultzen soziologia bere izatearen atarian aurkitu oraindik.

Dena den, iraultzen soziologiak fase guztien azterketa oso bat egiteaz eta doktrina iraultzaileekin ez nahasteaz kezkatu behar du aldi berean. Prozesu iraultzailearen faktoreen eta baldintzen analisi sakonenak soziologia marxistari zor dizkiogu. Analisi marxistak iraultzen aspaldiko zergatia nabarmendu du, produkzio bideen jabego pribatuan; klase proletarioaren rol historikoan; mugimendu sozialista iraultzaileak betetzen duen langileria katalisatzearen zereginean; klase arteko burrukara eta langile-klaseak klase poseditzailea egoztera murrizten den iraultzaren prozesuan; jabego pribatuaren eta klase-gizartearen desagertzean, eta gizarte komunistaz ordeztzean.

Soziologia marxistak gizarte barneko fenomeno iraultzailearen interpretazio-sistema oso bat aurkeztzen du. Halaber, zeharo onetsi edo errefusatu behar den sistema hertsu bat eratzen du. Azken finean, izaera sistemikoa dauka, zeren proposatutako azalpenak aurrikuspenera jotzen bait du.

Gure egunetan, soziologia marxistak prozesu iraultzailea esplikatzeke erabili dituen premisen arteko batzu eztabaidatzen dira: klase-proletarioaren alienazio-faktorea; klase-kontzientzia eta mugimendu iraultzaileari doakion funtzioa, alegia. Oraingoz erantzun bukatu bat ez duten arazoak dira, dudarik gabe.

Modu berean, ikertzaile batzu iraultzen aurrekoen ikasketan ihardun dira. Crane Britonek (*The Anatomy of Revolution*, New York, 1928 eta 1952), iraultzaren anatomia bat burutu zuen. Ingeles iraultza, frantses iraultza, iparramerikar iraultza eta soviatar iraultza aztertzen eta elkarrekin gonbaratzen zituen. Briton prozesu iraultzailearen aurrekoei, faktoreei, baldintzei eta agenteei buruzko behin behineko zazpi orokorpen ondorioztatzerantz heldzen da.

Beste xerkatzaile batek, James C. Daviesek prezeski (*Toward of Revolution*, in *American Sociological Review*, 27garren zenbakia, 1962ko otsaila), iraultza aurrerapen ekonomikoarekin lotua dagoelako konklusioa ateratzen du.

André Decouflék, jadanik aipatutako bere *Iraultzen soziologia* obran, miseriaren eta iraultzaren artean ezarritako koerlazioa kritikatzan du. Berez pobretasuna eta errumeskeria prozesu iraultzailerako ez esentzialak, ez mesedegarriak direla, eta, bestalde, klase desfaboratuenak prozesu iraultzailetik nahitanahiez baztertuak ez daudela ondorioztatzeko exenplu ugari ditugu gaur egun.

Baina, halere, onartu beharra dago, soziologia prozesu iraultzailearen teoria baten jabe ez dela oraindik.

Badauzkagu, bestalde, iraultzaren gertakariaren eta bere berehalako zirkunstantzien inguruko estudioak. Berauetan bi maila landu ohi dira: ideologia iraultzailea eta iraultzaren bilakaera, alegia.

Gaur egunean pentsaera iraultzailezko tradizio bat existitzen da. Ingeles, frantses eta sobietar iraultzak "iraultza sozial"en "eredu"tzat hartzen dira sarritan, iparramerikarra, al-diz, "iraultza nazionala"ren prototipo gisa kontsideratu den bitartean. Azken hamarkadetan txinatar, kubatar, algeriar eta nikaraguar iraultzek modelo eta elementu berriak ekarri dizkiote tradizio iraultzaileari.

Eredu berri hauei buruzko obra basiko batzu gogora ditzagun: Mao-Tse-tung, *Obras escogidas* (Pekin, 1967-1969, 4 tomo); Fidel Castro, *La Revolución Cubana* (La Habana, 1968); Frantz Fanon, *Sociología de una revolución* (1966) (México, 1968).

Ideologia iraultzaile partikular bakoitza besteetatik bereizten duen elementua, gaurko egoera konkretu baten bere sustraizko kritika da.

Alain Touraine frantses soziologoak, berak mugimendu sozialen "osotasunezko printzipioa" deitutako hori ikasi du. Bere ustez, ideologia iraultzaileak balore unibertsalez hornituriko printzipioekiko deia darama berekin; presenteko gizarteak bere izate osoan oinperaturiko gizakiaren irudi batetik abiatuz eratua dago; gizartea eustazpi berri batzuren gain berreraikitzearen alde egiten du.

Bilakaera iraultzaileari dagokionez, ekintza iraultzaileak bilakaera mailakatu bat eza gutzen duela esango dugu.

Halakoa izan zen Berkeleyko "estudiante-iraultza" deritzanaren kasua 1964ean. "Iraultza" honen bilakaerari eta eboluzio ideologikoari buruz, ondorengo obrak kontsulta daitezke: Hal Draper, *Berkeley: The New Student Revolt* (New York, 1975); Michael V. Miller eta Susan Gilmoreren zuzendaritzaren pean. *Revolution at Berkeley* (New York,

1965); eta S.M. Lipset eta Sheldon S. Wolinen zuzendaritzaren pean, *The Berkeley Student Revolt: Facts and Interpretations* (New York, 1965).

Antzeko erakuspen bat daukagu "68ko frantses maiatza" rekin, non estudiante-mugimenduak matxinada berezi bat burutu bait zuen. Beste egile batzuren artean, Alain Touraine (Le Mouvement de Mai ou le Communisme utopique, Paris, 1968), ikerketa soziologiko bat eskaini dio gertaera honi.

Egiazki, iraultza oro epe luzez prestatua izan da bai gertakizunetan eta bai pentsamoldeetan, baina modu inkontziente eta nahigabe batetan jeneralki. Soziologoari dagokio, batez ere, fenomeno iraultzailea aldi sozial indartsu bat bezala ikastea.

- BESTE SAIALDI BATZU: "SOZIOLOGIA BEREZIAK EDO IKERKETA KONKRETUAK.

Azkenik, soziologia bereziaren atal honen pean, xerkaketa soziologikoari barruti berriak irekitzen ari zaizkion hainbat saiakera berrelkartu nahi ditugu. Arlo hauetako batzu aipatuaz hasiko gara, gure egunetan garrantzi handia eskuratzen ari den bat, hots, emakumearen soziologia exenplu gisa garatuz amaitzeko.

Ugariak dira, gaur egunean behaketa enpirikorantz, batik bat etnografikorantz, jo duten soziologoak. Adibide prestigiosoak ditugu: Roger Bastide; Georges Balandier; Maurice Godelier; e.a. Psikologia sozialaren gaiekin harreman du direnak badaude, zeintzuek balore handiko ondorioak atera bait dituzte: George H. Mead, *Mind, Self and Society* (Chicago, 1943); Jean Stoetzel, *La Psychologie sociale* (Paris, 1963); J. Piaget, *Le Jugement moral chez l'enfant* (Paris, 1932); A. Kardiner eta R. Linton, *The Individual and his Society* (Columbia, 1945); Serge Moscovici, *Psychologie des minorités actives* (Paris, 1979).

Erlijioen soziologiak aintzindari printzipalak dituen barruti batetara sapa berria ekartzen jarraitzen du: Gabriel Le Bras; Mircea Eliade; e.a. Artearen, literaturaren eta zinemaren soziologiek atal espezifiko bat eratu dute ere. Soziologia ekonomikoak ikerketa handiak eskaintzen dizkigu: Samir Amin, *L'accumulation à l'échelle mondiale* (Paris, 1970); Victor Tchepravkov, *Le capitalisme monopoliste d'Etat* (Mosku, 1969); John Kenneth Galbraith, *Le capitalisme industriel* (Paris, 1956), *Le nouvel Etat industriel* (Paris, 1968) eta, *Théorie de la pauvreté de masse* (Paris, 1980); Daniel Bell, *Les contradictions culturelles du capitalisme* (Paris, 1979); e.a. Familiaren soziologiak bere espezialistak dauzka ere. Soziologia politikoak aurrerapen handiak egin ditu. Arlo honetako zenbait espezialista aipa dezagun: Robert K. Merton, *Eléments de théorie et de méthode sociologique* (Paris, 1965); Maurice Duverger, *Sociologie de la politique* (Paris, 1973);

Rober Dahl, *Polyarchi* (New York, 1971); e.a. Hiri barruko soziologia bat daukagu halaber: Lewis Mumford, *La Cité à travers l'histoire* (Paris, 1964); Gordon Childe, *What Happened in History* (New York, 1936); eta, *L'Aube de la civilisation européenne* (Paris, 1949); P.H. Chombart de Lauwe, *Des hommes et des villes* (Paris, 1965); L.Wirth, *On Cities and Social Life* (Chicago, 1964); H. Lefebvre, *Le Droit à la ville* (Paris, 1968); e.a. Hirikoari oposizioan, nekazal soziologia sortzea espero zitekeen eta horrela izan da. Barruti honetan balore zientifiko handiko obrak ditugu jadanik: H. Mendras, *Les Paysans devant la modernisation de l'agriculture* (Paris, 1958), eta, *Sociologie de la campagne française* (Paris, 1959); H. Lefebvre, *La Vallée de Campan, étude de sociologie rurale* (Paris, 1963); P. Rambaud, *Société rurale et urbanisation* (Paris, 1969); e.a.

Gure egunetan soziologiak gizarte-eremu berriak zeharkatzen jarraitzen du. Hauen artean, bat nabarmenduko dugu exenplu gisa: emakumearen soziologia, hain zuzen. Nola sortu eta garatu da arlo hau? Zein da bere gaurko egoera? Emakumeen boturako eskubideak, gizonezkoekin berdintasun juridiko totala, irakaskuntza femeninoaren hobakuntza, gizonezkoaren baldintza berberetan lan merkatuan eta bereziki industrian parte hartzearen nahiera, e.a. defendatu duten mugimenduak XVIIIgarren mendetik existitu direla egia bada ere, gaur egun soilik, utzi ditu mugimendu honek bere hatzak bai planu sozialean eta bai teorikoan, eta hau, goi-mailako irakaskuntzan eta ikerketan geroz eta garrantzitsuagoa den emakumeen presentziarekin erlazionaturik dago neurri handi batetan.

Emakumearen mugimendu errebindikatzailen erakuntza eta lehen bilakaera isladatzen duten obren artean, ondorengoak nabarmen ditzagun: Mary Wollstonecraft, *A Vindication of the Rights of Woman* (London, 1792); John Stuart Mill, *L'asservissement des femmes* (1869); Sor Inés de la Cruz, *Respuesta a Sor Filotea de la Cruz* (Barcelona, 1979); Flora Tristan, *Promenades dans Londres* (Paris, 1840); J.M. Robertson, *Pioneer Humanists* (London, 1907); H.N. Brailsford, *Shelley, Godwin and their Circle* (London, 1913); Kollontai A., *Conférence sur la libération de la femme* (1921); Virginia Woolf, *The Common Reader* (London, 1932); e.a....

Zientziek emakumezkoen zapalkuntza guztiak mendeetan zehar justifikatu zituzten bezala, zientzia berberak emakumea liberatuz beren burua eraberritzen hasteko unea iritsi zen. Izan ere, feminismoak esperientziaren eta pentsamenduaren arteko hurbiltasun bat, eta disziplina zientifikoaren arteko batasun handiago bat suposatuko du. Amerikar emakumeen bultzadaren pean "kontzientziazio-talde batzu" osatuko dira. Horizonte eta hezkuntza ezberdinetako emakumeek beren opresioaren izaera kolektiboa aurkitzen dute eta beronen gakoak bilatzen dituzte. Gainera zergati horiek ikertzapen-hipotesi bihurtzen dira. Elkarrekiko adikuntza eta asmaketa bat ematen da. Adimenezko su batetan datza. Kultur herentzia batez, hots, Marx eta Freudez kutsaturik dagoen endelegamendu bat da. Errefe-

rentziazko lehen testu handiak oso laster sortzen dira: Simone de Beauvoir, *Le deuxième sexe* (Paris, 1949); G. Greer, *La femme eunuque* (Paris, 1971); Betty Friedan, *La femme mystifiée* (Paris, 1964); Kate Millet, *La dialectique du sexe* (Paris, 1971); e.a...

Gai printzipalak, zeintzuen inguruan hausnarketak fokalizatzen diren, seinala daitezke: etxeko lanaren balioztapen ekonomikoa, gizona-zkoekin eginkizun berberen banaketa berdinezko erreibindikazioei lotua, modu berezian ikasi eta seinalatu izan du italiar korronte feminista batek; emakumeari familiaren barnean dagokion estatutuaren estudioak, sistema patriarkalaren dominazio-mekanismoen zati bat aztertzen, eta feminismoak ez bakarrik emakumezkoen eta gizona-zkoen arteko harremanak, baizik eta seme-alabek gurasoekin mantendutakoak ere eztabaidatzen dituela frogatzen utzi du; sexu-nozio bera eta bere definizio biologikoak, psikologikoak, sozialak eta kulturalak birpentsatuak izan dira sexualtasun femeninoaren espezifiktasuna kontutan hartu eta gizontasunaren monopolioa eztabaidatu denetik aurrera; indarkeriari buruzko ikerketak, bai indarkeria fisikoraino eta bai sinbolikoraino heltzen dira; mintzairaren eta zeinu-sistemaren ikasketak, bestalde, hizkuntzari lotutako sexismoaren existentzia erakutsi du; emakumeen hitza eta rola, historialariek ahaztuak edo errefusatuak, zenbait estudioren objektu izan dira bizitza pribatuarekin erlazionaturiko dokumenturen bitartez; e.a....

Barruti hauetan burutu diren obra eredu batzu aipa ditzagun: E. Sullerot, *Histoire et sociologie du travail féminin* (Paris, 1968); Christine Olivier, *Les enfants de Jocaste* (Paris, 1980); Luce Irigaray, *Speculum de l'autre femme* (Paris, 1974); egile berberaren, *Ce sexe qui n'est pas un* (Paris, 1977); *Et l'une ne bouge pas sans l'autre* (Paris, 1979); *Le corps à corps avec la mère* (Paris, 1982); edo oraindik, *L'étiologie de la différence sexuelle* (Paris, 1984); Brownmiller S., *Le vil* (Paris, 1976); Kellar J.M., *Le vil: l'appât et le piège* (Paris, 1978); Fargier M.O., *Le vil* (Paris, 1976); Dardigna A.M., *Les châteaux d'Eros ou l'infortune du sexe des femmes* (Paris, 1980); Anne Leclerc, *Parole des femmes* (Paris, 1974); Benoite Groult, *Ainsi soit-elle* (Paris, 1975); Maria Jesús Buxó, *Antropología de la mujer. Cognición, lengua e ideología cultural* (Barcelona, 1978).

Azterketa kritiko eta jakintzaren desmuntaketazko lan luze bat derrigorrezkoa da, eta zientzia ez-sexista baten eraikuntza hasi besterik ez da egin. Gure egunetan emakumearen mugimendua unibertsital instituzioaren barnean kokatua dago, eta leku inportante bat betetzen hasten da pertsonaia eta talde independenteren bidez. Honela, 1970etik aurrera, Estatu Batuetan eta Europako zenbait Herrian, emakumearen gaiari buruzko mintegiak sortu dira unibertsitateetan. Baita ikerketa-zentruetan ere. Batzu aipa ditzagun, adibide gisa: *Woman's Studies, Feminine Studies, Feminist Studies*, e.a.... Estatu Batuetan. Europan, gutxiago instituzionalduriko edo ofizialduriko zentruak izan dira, batik bat, emaku-

meari buruzko estudio hauek eragin dituztenak: *Le Centro Virginia Woolf* Erroman, *L'Institut Simone de Beauvoir* Montrealen, *L'Université des Femmes* Brusselan, *Limites-Frontières* eta *CRIF* taldeak Parisen.

Nabarmendu beharra dago, era berean, aldizkari espezializatuen loraldi handia mende-baldeko Herri gehienetan. Orainaldian adierazgarrienak direnen artean, ondorengoak aipa genitzake: *Bief* (Toulouse-Le Miraileko unibertsitatea); *Pénélope* (Paris VII); *Donna Women Femmes* (Erroma); *Sings* (Kolumbiako unibertsitatea New Yorken); *Brefs* (Pennsylvaniako unibertsitatea)... unibertsital esparruan dabiltzanak baizik ez aipatzeagatik.

1980tik hona mugimendu femeninoaren xerkaketak geroz eta norabide bananduagotan doaz. Exenplu gisa, batzu gogora ditzagun: alde batetik, bortxapena, kontrazepzioa, homosexualtasun femeninoa, pornografia, birjintasuna, hurregozte, dibortzioa, etxeko edo gobernuko lanerako alokairua, ama ezkongabeak, e.a.... bezalako gai klasikoak sakontzen eta eraberritzen jarraitzen dutenak ditugu; bestalde, "emakumeak eta burruka armatua", "Bakezaletasuna mugimendu femeninoan", e.a.-en araberrako gaiak ikasten dira.

Baina, aldi berean, gai unibertsalen estudiotik erregionalak deituriko edo denboran eta espazioan mugaturik dauden ikerketarako iragapena ematen ari da. Arlo honetan, hirugarren munduko Herri anitzetan buruturiko xerkaketak nabarmenduko ditugu, zeintzuek, dirudienez, Frantz Fanonek bere *Iraultza baten soziologia* obran, "arabiar emakumearen emantzipazioaren arazoa, mende-baleko pentsamendu aurrerakoiaren eskema tradizionalen pean ez dagoen errealtate historiko eta sozial batetik abiatuz ikasi beharko litzatekeela" idaztean seinlatu zuen bidea jarraitzen bait dute. Horrela, azken urteetan ondorengoan gisako obrak argitaratzen ari dira: Paz Espejo, *Mujeres en Nicaragua* (1980); Ana Guadalupe Martínez, *El Salvador* (Paris, 1980); Ana María Araujo, *Tupamaras* (Paris, 1980); Isabelle Delloye, *Des femmes d'Afghanistan* (Paris, 1980); e.a.... Edo mende-baleko munduaren barnean oraino, emakumearen problematika komunitate etnikoka espezifikatzera jotzen da: Teresa del Valle, Joxe Martin Apalategi, e.a. "Mujer vasca. Imagen y realidad" (Barcelona, 1985).

GIBELSOLASA

Soziologia eta Antropologia

Urtero, ikastaroaren hasieran, lehen ikastaldietan zehar, ikasleren batek edo bestek galdera berbera zuzendu ohi dit: esplika al diezagukezu zer harreman existitzen den soziologiaren eta antropologiaren artean? Zertan desberdintzen edo identifikatzen dira? Galdera honen logika ulertzeko ez legoke gaizki Filosofia eta Hezkuntz Zientzien fakultatean, non nire irakaskuntza praktikatzen bait dut, ikasleek soziologiazko ikastaldietara aurreko ikastaroan antropologiazko ikasketa bat jarraitu ondoren iristen direla nabarmentzea. Dударik gabe, materia soziologikoarekiko lehen hurbiltzeak, gure gaia antropologiazko ikasketen erdi jarraipen edo doinu-aldaketan datzalako sentsazioa sortarazten die. Zein puntutara iraino da egokia lehen sentsazio hau?

Giza zientzien bi disziplina hauen existentziaren atarian jadanik soziologo eta antropologo bikainek beren buruei galdera berbera egin zietela, eta gero, gutxi gora behera, giza zientzien interdisziplinatasuna aipatzen den bakoitzean edo soziologia nahiz antropologiazko kongresuen garaian planteatzen jarraitzen dela azpimarratuz has gaitezen.

Oraintsu baieztatu dugunaren adibide argigarri gisa, gogora dezagun 1903 urtean, *Année Sociologique*, 6 aldizkarian, Emile Durkheimen eta bere loba zen Marcel Mausek, *De quelques formes primitives de classification* izeneko saioa publikatu zutela, non soziologiaren eta antropologiaren artean dagoen erlazioa aztertzen bait da. Aipatutako harremanen azalpen-linea berberan kontutan har daiteke, halaber, *Société anonyme de la Grande Encyclopédie* delakoak *Grande Encyclopédie*-ren 30garren bolumenean, 1901 urtean, Parisen argitaratutako Paul Fauconnet eta Marcel Maussen *Sociologie* artikulua. Eta batez ere, Marcel Mauss irakasle bikainaren jarraitzaileek, ordurarte aldizkari eta entziklopedia ezberdinetan zehar sakabanaturiko bere obraren zati bat *Sociologie et Anthropologie* izenburu eledeerrarekin argitaratu zutenean.

Gure egunetan, Claude Lévi-Straussek zera baieztatu du: frantses tradizioan, sekuentzia historiko bereziren ondorioz, soziologia ez dela inoiz antropologiatik egiazki alden-

dua egon¹, behinik behin ez gainerako giza zientzietatik baino gehiago².

Baina ez da gauza bera gertatu Estatu Batuetan edo britainiar barrutian orohar, non, frankotirokatzaile gutxi batzu ezik, soziologo eta antropologo gehienek modu aldendu eta urruntzailean lan egin bait dute. Eta bi disziplinak, nork bere kasuaren, pisuaren eta bizitasunaren arabera, oso diferenteak izan dira. Guzti horrek ikasketako objektu interesatu berriak eta ikerketa-eremu arrotzekiko eskuharmenak eragin ditu, benetako elkar aurkitze edo kooperaziotara iristea galeraziz. Adostasun falta honen ondorio dira, halaber, bi disziplina hauetako bakoitzak xerkaketa-moduei eta teknikei buruz aurrera eramandako berrasmapien-ahaleginak, lankidetza jarraitu baten kasuan beharrezkoak izango ez liratekeelarik, zeren bilatutako efektuak elkarren artean zerbitzatuko bait lirateke.

Izan ere, antropologiaren eta soziologiaren arteko erlazioak orohar, anbiguotasun askoz menderatuak egon dira. Nola esplikatu daiteke errealtate hori? Lehen hurbiltze bat bi disziplina horien erakuntzaren azalpenetik datorkigu. Nola bata hala bestea berandu heltzen dira giza zientzien historiaren deialdian, horregatik aurkezpenaren garaian, gero nola-baiteko zuzendaritza bat izaten jarraituko duten aitabitxiak behar dituzte.

Soziologia erreformismo sozialak eta filosofiak lagundua sortzen da. Lehen dependentzia honek esfortzu ugari suposatuko ditu berareztat disziplina zientifikozko bere bokazioari dagokion problematika definitzera iritsi arte. Honi buruz aurrera gaitzke, zeren funtsezko hiru arazok eratzen bait dute azterketa teoriko eta enpirikoaren oinarria soziologia orokorrean. Hiru problema hauek ondorengo galderen agerpenaren bidez errepresenta genitzake:

Ekintza sozialaren planoari doakion lehen galdera, hau izan daiteke: nola esplikatu giza kolektibitateen existentzia eta iraupena?, eta, koerlatiboki, nola esplikatu gizabana-koaren ezarpena kolektibitate horietan?

-
- (1) - Disziplina bera izendatzeko zenbait termio erabili dira: antropologia hitza, XVIIIgarren gizaldiaren bukaeratik; etnografia hitza, XIXgarren mendearen hastapenetatik aurrera, eta etnologia hitza, 1830etik. Deitura hauek sinonimo gisa erabili dira denbora luzez; lehenengoa Iparramerikan nagusiki, beste biak, Europear kontinentean ere. Gure egunetan antropologia sozialaren deitura ezartzen hasten da ere, baina kulturalaren zentzu berdinarekin.
 - (2) - Gai hau Lévi-Straussek aztertua izan da, *La sociologie française* deritzan bere artikuluan (*Sociologie au XXe siècle* aldizkarian, G. Gurvitchen zuzendaritzaren pean argitaratua, IIgarren tomoa).

Bigarren galderak antolakuntza sozialaren arazoa planteatzen du, nola eratzen edo egituratzen dira bizitza gizatiarraren barruti sozialak?

Hirugarren galdera aldakuntza sozialaren eta ekintza historikoaren inguruan dabil, nola gertatzen eta azaltzen da gizartearen aldaketa edo eboluzioa?

Behin soziologia modu honetan definituz gero, antropologiaren edo bere izenkide den etnologiaren aitabitxien problema aztertzeraz igarotzen gara. Esan dezagun, antropologia historia naturalak eta "izpiritu aintzinatekaria" bezala izendatu denak lagundua sortu zela. Baina, pixkanaka, antropologiak bere burua disziplina zientifiko gisa gogorki definitzen jakingo du. Gaur egunean, antropologia orokorra, gizakia bere errealitate biologiko-histori-ko-kultural-sozial konplexuan ikasten duen zientzia bat bezala muga dezakegu.

Kezka antropologiko hau galdera batzuren bitartez isladatu nahiean, esan dezagun, gizakia zer den, nolakoa den eta zein den etengabeki galdetzen dela, eta galdera horiek egoitza eta mamitasuna sortzearen beharraz, edo honagokoa eta haragokoari buruz, bizitza eta heriotzari buruz, objektu eta erakundeei, buruhezur eta zeramikazko edalontziei, arraza eta etniari, hiri handiari eta psikodinamismoei, produkzio kultural eta sozialari buruz zer-bait gehiago jakitearena bezalako behar gizatiar ezberdinen erdian burutzen direla.

Bi disziplina zientifikoek jasan dituzten babesetatik urruntzen diren neurrian soilik, hurbilketa obratzen joango da. Izan ere, antropologia edo britainiar arloko zenbait antropologo orohar, soziologiarantz hurreratzen joan dira Gizateriaren historia natural bat erakitzen utziko lukeen inbentario bat egitearen arduratik aldendu bezain laster. Berehala, monografiak errepresentatzen duen xerkaketa-modu tradizionala kritikatzera pasatzen dira eta gizartearen arazoen edo ezaugarri gatazkatsuen antropologia bilakatzen dute. Bestalde, "aintzinatekariatzko bere paradisuan erromantizismo eta aisiazko existentzia bat eramateko, etnologia luebakian gorde zela" esaten zuen Malinowskiren aitorten hark, antropologia eraberritu baten sorrera zuzenki nahiz zeharka eragin du eta soziologiarekin hurbiltasunezko harreman batzu faboratu ditu, halako punturaino non esentzialki antropologi heziera duen zenbait ikertzale bere burua "soziologo" terminoaz izendatzera heldu bait da.

Baina hor geratzen dira oraindik bi disziplinen arteko bakoitzaren ikerketa-eremuak dagozkien mugatasunak. Ikerketa-eremuari buruzko esanplu gisa, gizarte "historiko"aren eta gizarte "arkaiko"aren arteko banaketa gogora dezagun. Desberdintzapen honetatik abiatuz datu nabariro diferenteak jaso eta, era berean, teknika diferentziatuak garatu dira. Inkesten xerkaketa-moduei eta metodo zuzendariei eta oraino interpretazio-ahaleginei dago-kenez, datuen eta tekniken naturak seinaturaluriko desberdintzapena jarraitu dute ere.

Dena dela, beren ikasketa-objektuen ezaugarrien arteko, ikerketa-moduen arteko kontraste esentzial haueetatik abiatuz, hain zuzen ere, konturatzen gara soziologoek eta antropologoek elkarri buruz eraikitzen zuten irudiaz.

Antropologia, hasiera batetan, deskribapenaren, inbentarioaren, klasifikazioaren eginbiderantz orientatu zen. Makina bat gizarte arkaikorekin kontrastaketan, monografia-masa bat pilatu zuen, geroago, lehenik, fitxa seinalatzaile hutsak sortzeko eta bigarrenik, geroz eta gehiago, estudiantutako gizartearen erretratu osoak bilakatzeko. Soziologia, aldiz, gutxiago bereizitako gizarte-kopuru mugatu batetan problemen neurrigabetasun baten aurrean aurkitzen zen, eta, itxuraz, analisi ez-osoago batzutura jotzen zuen.

Inkesta soziologikoak gizarteko eremu partzial batzu besterik ez bazituen inguratzen, eta ez bazituen inguratu nahi ere, jeneralki, ez zen osotasunezko nozioa kontzienteki errefusatzen zuelako, ikasten zituen gizarteek beren orobatasunean inguratuak izan zitezen dimentsio eta konplexutasun oso handiak zituztelako baizik. Antropologiak, berriz, eskala txikitako gizarteak ikasten zituen batik bat, eta hortaz, berauen itxura guztien pean estudia eta analiza zitzakeen. Baina zenbait antropologok beren lanen ondotik burututako hausnarketak, errealitate osoa sintetizatzearen asmoa zalantzan jartzera bultzatu du. Gogorra dezagun honi buruz, M. Gluckmanek Soziologiazko IVgarren mundu-kongresuan aurkezturiko txostena: *"The Use of Ethnographic Data in Social Anthropological Analysis in Britain"*.

Antropologoek ikasitako gizarteak, dimentsio txikitakoak izateaz gain, homogeneous-tasun erlatibo batez horniturik agertzen ziren aldi berean. Antropologoak arau orokorrak jokabide konkretuak baino gehiago estimatzen zituen. Honela, denbora batetan zehar antropologiak desmaila guztiak, hots, gizartearen ezaugarri gatazkatsu guztiak arduragabetzen edo gutxitzen zituen. Gaur egun desbideraketa hau zuzendua dago, eta egintza horrek berak bi disziplina zientifikoen arteko hurbiltasun handiago batetarako balio izan du.

Gainera lan antropologiko gehienek dimentsio historikoa sarritan axolagabetu dute. Hau horrela gertatu izana konprenigarria da, zeren antropologiak ez bait zuen eduki ez material ez agiri mailakaturik denbora-tarte zabal batetan zehar; soziologiaren eremuan, aldiz, ez zen gauza bera jazo. Antropologiak, halaber, garrantzi gutxi ematen zion beronen inkesten emaitzen adierazpen kuantitatiboari. Materialen ausentziarengatik, eta egintza kuantifikagarrien kopuru txikiarengatik esplikatzen da hau. Baina alderdi hori ere zuzendua izan da ukitze sozial-kulturalen nozioa birplanteatzen eta bere ezaskitasunak konpontzen uzten duten koadro kontzeptual berrien elaborazioaren mugimendua onartu dene-tik aurrera. Ukitze-egoera definitu behar izateak, ikerketak problema batengan edo estuki loturiko problema sail batengan finkatzea, eta inkestazko koadroak beren eskalari dago-kionez bereiztera eraman du. Guzti honek zentzu berri bat eman dio ikasketa oso baten

inguruko kezkari.

Antropologiaren arloan elaboratutako metodo eta teknika batzu soziologiaren xerkaketa-eremu tradizionaletan barneratzeko saialdiak, "lekuzko taldeen estudio"en norabidean kokatzen direla esan dezagun. Bi erreferentzi puntu dituzte. Edo eta, antropologian bezala, osotasunaren ikasketa aseguratzearen kezka nagusiarekin egiten da. Edo eta, arrazoi ezberdinek behartuta, zenbait unitateren -bereziki herri txikien- ikasketan antropologiatik eratorritako ikerketa-moduetara jotzen da, hauek eraginkortzat hartzen direlarik.

Zenbait unitateren estudio soziologikorako antropologiaren metodo eta tekniken aldaketa honen justifikazioa, arazo sozial handiek ikertzaileari kontrajartzen dioten zailtasunaren problema hauen fokatzeko ez-osoaren ondorioz datorrelako uste sendoan oinarriturik dago. Orduan, arazo hauen ebazpidea, gizarte "sinple"en ikasketarako antropologoak erabiltzen dituen teknika eta ikuspuntu berberak ekar ote dezaketen enpirikoki egiaztatzean egon daitekeela pentsatzen da. Ardura nagusia fenomeno ororen arteko intererlazioak edo bizitza sozial eta kulturalaren alderdi ororen arteko jarraitasuna agerian jartzean datza. Harik ere, inkestazko unitateen hastapenean datzan problema batek irauten du.

Soziologiaren eta antropologiaren artean gaur egun existitzen diren harremanei buruzko sintesi gisa, ikerketa-arloei, -moduei eta -teknikei dagozkien joera handiak seinaltzera pasatuko gara.

Espezializaziorako joera hazkorra izan da aspaldidanik soziologian. Haatik, xerkaketa bereziak talde barnean kokatzen, teoria batzu elaboratzen eta metodoak hobatzen saiatuko den soziologia orokorraren lehentasuna mantentzeko premia geroz eta handiago da.

Soziologiaren banaketak ikasketa-sektore berezitan, ikuspuntu ezberdinetatik eginak izan daitezke errealitate sozialaren maileri, testuinguruei edo bizitza sozialaren agerpideei doazkien arabera. Honela makrosoziologia daukagu, gizarte globalez, hots, nazioez, zibilizazioez, kulturez, e.a.... arduratzen delarik. Eta bestalde mikrosoziologia daukagu, elkarkeitaz beraz arduratzen dena, zeinak harreman interindibidualen ikasketekin psikologia sozialaren hurbileko objektua eratzen bait du.

Soziologia-testuinguruaren arabera, datu konkretuengatik espezifikagoak diren zenbait abarretan banatzen da, baina metodologia berezi baten jabe izateko gaitasun gutxiagiekin dute, zeren bere maila ezberdinetan errealitate berbera ukitzen bait da beti. Gaur egunean argi dago, soziologia nola gizarte arkaikoez eta hala industri gizarteaz edo hirugarren munduaz ardura daitekeela.

Zeren argi bait dago, klasifikazio-erizpide diferenteetatik isuritako banaketa guzti hauek berriz ere ebakitzen, gurutzatzen eta nahasten direla.

Soziologiak alde batetara utzi zuen jadanik beste zientziak ordeztu nahi izatearen jarrera inperialista. Disziplinar-teko ikerketen printzipioak bere frogak eman ditu zenbait kasutan. Aldi berean, ikuspuntu soziologikoa gogoan hartzen dute bizitza sozialaren beste alderdi batzuren espezialista anitzek. Metodologiari espezifikokiago dagokionez, metodo ezberdinak nahitanahiez kontrajartzen ez direlako egintzak txunditu zuen. Metodo kuantitatiboak eta kualitatiboak elkar daitezkeenaz konturatu zen. Estudio kuantitatiboetarako soziologiak aldagai eta adierazgailu batzu sortzen ditu. Honela, estatistikak, inkesta exhaustiboak, zundaldiak eta esperimendazioa erabil ditzake. Koerlazioa beti kausalitate ez denaz, eta soziologoak harreman ezkutuak ezaguteraztera iritsi behar denaz kontziente da halaber.

Bestalde, Carmelo Lisón Tolosanak *Antropología social en España* deritzan obran dioenez, Antropologia sozial mendekidearen karakteristikak labur ditzakegu arazoen planteamendu espezifikorako bere joera azpimarratuz. "Ikertu beharreko problema bat ikuspuntu metodologikotik benetako problema izan dadin, problema proposagarria, hots, esperimendalki frogagarriak diren terminotan planteia daitekeena izan behar du. Norabide metodologiko honek zera baztertzen du: a) Unibertsalki barreiaturiko erakunde sozialen eta kultur egintzen jatorri historikoaren ikasketa (suaren jatorri, egosketarena, e.a.) zeren printzipioz ezinezkoa bait da edozein instituzioren hasburua ongi argitzeko froga esperimendalez baliatzea. Opa daitekeen gehiena eritzi eta aierutan datza. b) Kultur eboluzioko sintesi unibertsal handien elaborazioak, eta hau da, hain zuzen ere, zeren berauen egiaztapen enpirikoak sintesia oinarritzko datuen izaera indibidualizatzailea bortxatuz eraikia izan dela frogatzen bait du. Itxuraz berdintsuak diruditen zenbait datu, egintza eta enplegu trebeki maneiatuak izan dira sintesia egiaztatzeko, baina horien inguruko analisi xehetu batek kualitatiboki ezberdin bezala aurkezten ditu. Datu metatze ez orientatuak prozesu orokortzailearen oinarri gisa jokatu du, hauetan *pars pro toto* zimarkua nabaritasun osoz agertzen delarik. Antropologo sozialen erreakzioa azken bi hamarkadetan kaliputsua eta emankorra izan da: metodo historiko gonbaratiboaren aurrean -esaten digute eskuliburu orok- metodo monografikoa nahiago dute, prozesu orokortzaileak prozesu indibidualizatzaileez edo ikerketa sakonez ordeztuak izaten dira, sintesiaren sinpletzetik egitura dialektikorantz edo egintza sozial indibidualaren historikotasunerantz, bere aberastasun adierazgarri guztiarekin".³

(3) - Carmelo Lisón Tolosanaren aipamena, 132garren orrialdea.

Arazoen planteamendu espezifikorako joera honen zergatia, antropologoa, alde bate-tik ez bere jatorriari ez bere konposaketari dagokionez, homogeneoa ez den, eta bestalde, aldakuntza sozialezko prozesu konplexu eta anizkun batzu bere zati diferenteetan ezber-dinki eraginduak dagoen populazio baten aurrean geroz eta maizago aurkitzen delako errealitatean datza. Honek inkestaren antolamendu berri baten bilakuntzara eta inkesta konkretuaren tipora eramaten gaitu:

Inkesta konkretuaren hautaketari eta bere problematikari buruz, Carmelo Lisón To-losanak egiten digun deskribapena argigarria iruditzen zaigu, beraz hona berraldatzen du- gu: "Komeni da ez ahaztea, kultur egintzaren galdesorta batetan eta bere erantzunetan be- harrezkoa litzatekeena, gainera, erantzunek iradokitutako kultur arloak mugatzea dela, zeintzuak ez bait dira beti arlo erregionalekin batera etortzen, eta gero arlo bakoitzaren berezitasun kulturala sistematikoki aztertzea. Zenbait herritan aldi berean aurkitutako egintza, portaera, errito, e.a. berdin batek eduki, funtzio, zentzu, balorazio eta sinboli- zazio arras desberdinak izan ditzake koadro kultural diferenteetan. Halakotz, kanpo aldetik berdina den egintza, jokabide, errito, e.a., horren edukia ezin daiteke, logika hertsian, gonbaratu, tabulatu eta estatistikoki analisatu. Kultur barruti baten barneko berezitasuna, ezberdintasuna, zentzu eta esangura espezifikoak azpimarratzea xerkaketa antropologiko- kulturari doakio. Azterketa kualitatibo honen bitartez, printzipio estruktural bat edo printzipio estruktural hori ezagutzen duen zenbait judizio -Lévi-Straussen nahiz Needha- men zentzuan- aurkitzera hel daiteke; printzipio hau -edo judizio orokor hauek- da erabide metodologiko berberaz lorturiko beste arlo kultural batzutako printzipio estrukturalekin gonbara daitekeena".⁴

Azkenik, seinala dezagun, soziologian gertatutakoaren arabera, antropologia mende- kidean gizabanakoaren bizitza bere dimentsio eta maila ororekin obratzen den barruti guz- tietarantz mugarik gabeko irekidura bat dagoela. Egunean egunean eremu berri gehiago aztertzen dira, eta horrek aitzinasmo teoriko eta metodologiko berrien emaria dakar. Gaur egun gizarte historikoek, esparru diferentziatu izankideren konplexutasun guztiarekin, xer-kaketa antropologiko anitzen objektua eratzen dute. Hiri barruko fenomenoak, bereziki, geroz eta garrantzi handiagoa eskuratzen ari dira ikertzaile antropologoek artean. Exenplu gisa gure unibertsital esparruan oraintsu elaboraturiko obra batzu gogora ditzagun: Claudio Esteva Fabregat jauna izenburu oso iradokorra duen obra baten autore da: *Antropología industrial*. Maria Jesús Buxó, bestalde, *Antropología de la mujer: Cognición, lengua e ideología cultural* deritzon liburuaren bidez, gai horretan sartu zen. Teresa del Valle eta Joxe Martín Apalategik, Joxemiel Barandiaran jaunaren beka lagun-

(4) - Carmelo Lisón Tolosanaren aipamena, 166-167garren orrialdeak.

tzaz eta Zorroagako fakultateko (Donostia) Antropologia saileko ikasle-talde baten partaidetzarekin, euskal emakumea hiru esparru diferentziazatuta ikertu dute: nekazal, arrantz eta hiri alorretan alegia. Nola honako eta hala haragoko adibideak ugal genitzake, baina ez da hori gure gaurko egitekoa. Bai gaiarengatik, eta bai estudio horietan erabilitako ikasketa-barruti eta metodologiarengatik, antropologia egiteko modu berri bat elaboratzen ari dela esanez amai dezagun. Honek, bi disziplinen arteko bakoitza beronen helburuan eta espezifikotasunean seguragoa eta finkatuagoa sentitzearekin batera, beren ikerketa-arloei eta beren ikerketa-metodo eta -teknikei dagokienez, antropologiaren eta soziologiaren artean egunean egunean hurbiltasun haundiago bat dagoela baieztatzen eramatzen gaitu.